

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Lukáš Bohuslav

**Trestná činnost související se zneužíváním
návykových látek**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 20. 8. 2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne

Rád bych tímto poděkoval prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za vedení mé diplomové práce, rady a připomínky, které mi při její konzultaci poskytl. Dále bych rád poděkoval svým prarodičům, přítelkyni Kristýně a dalším lidem z mého blízkého okolí za jejich podporu a trpělivost po dobu mého studia.

Obsah

Úvod

1. Charakteristika drogové kriminality včetně kriminologických a sociologických souvislostí	3
1. 1 Stručná charakteristika české drogové scény	3
1. 2 Drogová kriminalita	5
1. 3 Vymezení některých základních pojmů	9
2. Rozdělení drog	14
2. 1 Alkohol jako droga	20
3. Mezinárodní spolupráce v oblasti kontroly drog	22
3. 1 Historický vývoj právní úpravy	22
3. 2 Soudobá právní úprava úmluv OSN v boji proti drogám	25
3. 3 Předpisy ES/EU v oblasti drog	29
4. Úprava na dnešním území České republiky	31
4. 1 Historický vývoj v oblasti trestněprávní úpravy zneužívání návykových látek	31
4. 2 Úprava drogových deliktů v trestním zákoně	34
4.2.1 Obecná charakteristika drogových deliktů	34
4.2.2 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 187 trestního zákona	36
4.2.3 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 187a trestního zákona	40
4.2.4 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 188 trestního zákona	46
4.2.5 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 188a trestního zákona	48
4.2.6 Několik úvah k nedostatkům dnešní právní úpravy a k přechovávání drog pro vlastní potřebu	51
4.2.7 Několik úvah k legalizaci drog	54
4.2.8 Některé další trestné činy související se zneužíváním návykových látek	55
5. Alternativní způsoby trestání pachatelů drogových trestných činů	62
5. 1 Procesní alternativy k potrestání neboli odklony řízení	62
5. 2 Hmotněprávní alternativy k potrestání	64
5. 3 Ochranné léčení jako součást nebo alternativa trestu	67
6. Úprava drogových deliktů v novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.	69
7. Srovnání české a slovenské právní úpravy tzv. drogových deliktů	79
8. Závěr	85

Seznam zkratek	87
Seznam použité literatury a pramenů	88
Seznam příloh	92

Úvod

Drogy a jejich zneužívání a problémy, které se v souvislosti s tím objevují, nejsou fenoménem novodobým, ale provázejí lidstvo od nepaměti.¹ V dnešní době však drogový problém nabývá nových rozměrů. Zneužívání drog resp. návykových látek je jevem komplexním a provázaným, který s sebou nese významná negativní sociální, zdravotní, psychická, ekonomická, trestněprávní, ale i bezpečnostní rizika, a to nejen pokud jde o drogy nelegální resp. sociálně netolerované, ale i o drogy legální, resp. sociálně tolerované. Znáмым nebezpečím drog je jejich enormní potenciál ohrožit, ovlivnit a poškodit nejen jednotlivce, ale i celé sociální spektrum.

S drogami je spojena škála různorodé trestné činnosti. Mezi nejzávažnější trestné činy, které jsou pro drogy příznačné, patří zejména tzv. drogové delikty dle § 187, 187a, 188 ale i 188a trestního zákona. Tyto trestné činy a jejich rozbor jsou těžištěm a základem mé práce. Nelze však opomenout ani trestné činy spáchané za účelem získání drogy, spáchané pod vlivem drog či naopak v období abstinence a konečně trestné činy páchané na toxikomanech. Těmito kriminologickými souvislostmi stejně jako riziky naznačenými výše a vymezením základních pojmů se zabývám v kapitole první.

Ve druhé kapitole se věnuji třídění samotných drog, neboť považuji za důležité alespoň základním způsobem na ně nahlédnout dle jejich farmakologických vlastností a somatického a psychického účinku.

V kapitole třetí se zabývám mezinárodněprávním vývojem v oblasti drog se zaměřením na platné úmluvy uzavřené v rámci OSN. Předmětem další části je historický vývoj v oblasti trestněprávní úpravy zneužívání návykových látek na našem území.

Meritem celé práce je však rozbor tzv. drogových deliktů dle hlavy čtvrté zvláštní části trestního zákona a rozbor jak trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, tak trestného činu šíření toxikomanie. Při jejich analýze považuji za nezbytné využít komentářů k trestnímu zákonu, odborných článků, ale jako velice podstatná se mi jeví také práce s judikaturou, kterou bych rád práci obohatil. Součástí bude několik poznámek k nedostatkům dnešní právní úpravy a k přechovávání drogy pro vlastní

¹ Účinky opia znaly již všechny hlavní starověké civilizace počínaje Sumery již 3000 let př. n. l. Podrobněji Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Kudrle, S., Kalina, K. a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky - svazek 65. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002, s. 529

potřebu, resp. několik úvah zabývajících se legalizací drog. V práci se věnuji skutečnosti, zdali Česká republika dodržuje závazky, které jí plynou z mezinárodních úmluv, a zdali dochází ke správné aplikaci ustanovení drogových deliktů v praxi. Rád bych akcentoval, že se v práci ostatními trestnými činy souvisejícími se zneužíváním návykových látek zabývám pouze okrajově.

V páté kapitole přibližuji možnosti alternativního trestání pachatelů drogových trestných činů. Za podstatné pokládám čtenáři přiblížit i úpravu, která se přijetím nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. stane od 1. 1.2010 skutečností, což je předmětem šesté kapitoly.

V kapitole sedmé komparuji českou právní úpravou s úpravou slovenskou.

Věřím, že má práce bude nezasvěcenému čtenáři kvalitním úvodem do trestněprávní úpravy v drogové oblasti.

1. Charakteristika drogové kriminality včetně kriminologických a sociologických souvislostí

1.1 Stručná charakteristika české drogové scény

Před rokem 1990 panovala na české drogové scéně situace zcela odlišná od té, ve které se ocitá dnes. Toxikomané se sdružovali do nepočetných komunit, vzájemně si vypomáhali a výrobu produkovali právě pro tuto komunitu. Nejčastější zneužívanou tvrdou drogou byl pervitin, k jehož výrobě postačí základních chemických znalostí. Pervitin vyráběl tzv. vaříč, který byl obklopen „pomocníky“, kteří mu obstarávali potřebné suroviny či nástroje. Co se v komunitě vyrobilo, to se v ní také ve většině případů spotřebovalo. Dalšími zneužívanými drogami byl opiát braun anebo po domácku pěstovaná marihuana. Typicky českou záležitostí bylo čichání čisticího prostředku Čikuli, avšak také jiných těkavých látek, jako je např. toluen. S okamžikem otevření hranic v roce 1989 došlo k proniknutí zahraniční produkce na český trh. Česká republika se nejprve stala významnou tranzitní zemí. Šlo zejména o tzv. balkánskou trasu dodávek heroinu z Blízkého východu, dále tzv. jihoamerickou trasu transferu kokainu a také dovoz cannabinoidů z oblasti Blízkého východu a Afriky. Česká republika se v nadsázce řečeno z drogově zapomenuté země stala jednou z evropských křižovatek obchodu s drogami. Drogová scéna se začala otevírat, docházelo k postupnému vzestupu organizovaného zločinu, praní „špinavých peněz“ a zejména k prudkému nárůstu nelegální výroby omamných a psychotropních látek a obchodu s nimi, nelegální výroby a obchodu s prekursory, ale také majetkové trestné činnosti s drogami spojené. Postupem času a bohatnutím společnosti se Česká republika stává zemí nejen tranzitní, ale především také cílovou.

Ačkoliv je v České republice užívání kokainu na stále relativně nízké úrovni, dochází přesto k postupnému nárůstu jeho oblíbenosti zejména mezi rekreačními a experimentálními uživateli drog. Nepolevuje preference pervitinu, který se vyrábí z prekursorů efedrinu a pseudoefedrinu a který skrze malé varny stále uspokojuje potřeby blízké komunity. V naší zemi si zatím kokain ve srovnání s pervitinem, který poskytuje srovnatelné účinky, avšak při mnohem nižších nákladech, nedokázal najít své pevné místo, avšak bohatnutím obyvatelstva dochází i k jeho zvýšené aplikaci. Oblíbenost heroinu se naopak v posledních letech nepatrně

sníží, avšak stále se společně s pervitinem dělí o primát v oblasti užívání tvrdých drog.² Poměr mezi uživateli heroinu a pervitinu je v Praze zhruba 1:1, v léčebných zařízeních však až 3:1 převažují toxikomani závislí na heroinu.³ Uživatelé pervitinu jsou nejčastěji stíhanými osobami za drogové trestné činy dle typu užívané drogy.⁴ Po nástupu heroinu v 90. letech minulého století došlo k výraznému útlumu v užívání braunu a nyní jsou jeho uživateli pouze toxikomani, kteří začali s jeho užíváním před rokem 1990. Zvýšenou rizikovost přináší skryté pěstírny rostliny Cannabis, které jsou schopné vyprodukovat značné množství marihuany s vysokým obsahem THC, a dále také zvýšené rekreační užívání extáze, ačkoliv v posledních letech se tento nárůst zastavil. Pozitivním trendem je stabilizace výskytu HIV/AIDS u uživatelů drog a pokles výskytu hepatitidy a klesající počet úmrtí na předávkování drogami.⁵ V této souvislosti je třeba uvést, že dochází k transferu výroben a pěstíren drog do menších obcí a opuštěných míst.⁶ Moderním trendem je časté využívání soudobých technologií, jako jsou mobilní telefony a internet, pomocí kterého dochází k prodeji drogového náčiní, party pilulek, rostlinných, polysyntetických i syntetických drog a k rostoucímu počtu on-line obchodů nabízejících psychoaktivní alternativy kontrolovaných drog. Lze říci, že všechny zmíněné drogy jsou zvláště pro dnešní mladé lidi relativně snadno dostupné, jak dokazují statistiky.⁷

Klíčovým politickým dokumentem pro boj s drogami je vládní dokument Národní strategie protidrogové politiky 2005 až 2009, na jehož základě se nyní realizuje Akční plán realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2007 až 2009. Cílem těchto dokumentů je snižování nabídky drog (kontrola prodeje a distribuce legálních drog a potlačování nezákonné distribuce ilegálních drog), snižování poptávky po drogách (primární prevence, léčba a resocializace uživatelů) a snižování rizik s jejich užíváním spojených (harm reduction). Protidrogová politika České republiky je tvořena čtyřmi základními pilíři – primární prevencí, léčbou a resocializací, snižováním rizik a snižováním dostupnosti drog. Je uskutečňována na

² Dle Výroční zprávy o stavu ve věcech drog 2007 je v České republice odhadem téměř 30,9 tis. problémových uživatelů tvrdých drog, z toho pervitinu 20,9 tis. a opiátů 10 tis.

³ Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1. Mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 161

⁴ Jak dokazuje Tabulka I – Počet osob stíhaných za drogové trestné činy podle typu drogy v letech 2002- 2007

⁵ Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 až 2009, s. 4

⁶ Zpracováno na základě Výročních zpráv Národní protidrogové centrály 2005, 2006, 2007 a 2008

⁷ Dle průzkumu Evropské komise Eurobarometer, Young people and drugs among 15-24 year-olds z roku 2008 dostupné na <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_233_en.pdf> [Cit. 11. srpen 2009] v kategorii českých mladých lidí ve věku 15-24 let považuje za velmi lehké nebo spíše lehké sehnání extáze 50% osob, heroinu 20%, kokainu 27% a marihuany dokonce 82% osob.

národní, krajské i místní úrovni, přičemž na národní úrovni její koordinaci zajišťuje Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky, která je jedním z Poradních a pracovních orgánů vlády. Významnou organizační součástí sekretariátu Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky je Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, které je partnerem Evropského monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, vydávající každý rok výroční zprávy o stavu ve věcech drog v České republice. Významnou složkou, jejímž cílem je boj s drogami v trestněprávní oblasti, je Národní protidrogová centrála Služby kriminální policie a vyšetřování, která rovněž každý rok vydává výroční zprávu o stavu, struktuře a dynamice drogové kriminality na území České republiky z jejího pohledu.

1.2 Drogová kriminalita

Pojmem drogová kriminalita se rozumí trestné činy spáchané v souvislosti s drogami a jejich zneužíváním. Drogovou kriminalitu můžeme rozdělit na **drogovou kriminalitu primární**, která zahrnuje drogové delikty, tedy ty, jež jsou uvedeny ve čtvrté hlavě zvláštní části trestního zákona. Jedná se o *trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ*, který postihuje zejména neoprávněné zacházení a nakládání s drogou pro jiného a výrobu a tranzit drog, *trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a TrZ* postihující v základní skutkové podstatě držení drog pro vlastní potřebu v množství větším než malém, dále pak *trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 188 TrZ*, jenž postihuje nedovolené zacházení a nakládání s předmětem určeným k nedovolené výrobě drogy, a *trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a TrZ*, jehož podstatou je jednání spočívající ve svádění, podněcování, podpoře a šíření zneužívání jiné návykové látky než alkoholu. Jako vyhovující lze označit dělení drogových deliktů na **drogové delikty v užším smyslu**, kam spadají trestné činy dle § 187, § 187a a § 188 TrZ, a **drogové delikty v širším smyslu**, jejichž reprezentantem je trestný čin šíření toxikomanie dle § 188a TrZ. Do **sekundární drogové kriminality** patří trestné činy spáchané za účelem získání drogy, trestné činy spáchané pod vlivem drog a trestné činy páchané na uživatelích drog. Trestných činů **spáchaných za účelem získání drogy** se dopouštějí toxikomani, kteří potřebují sehnat peníze na financování své drogové potřeby a opatření drogy. Jedná se o trestné činy majetkové (hlava devátá zvláštní části TrZ) spáchané v souvislosti s abúzem drog, jako je např. krádež dle § 247 TrZ (ať už finanční hotovosti, anebo léků v lékárnách či prekurzorů pro výrobu drog v

chemických pracovištích), podvod dle § 250 TrZ či zpronevěra dle § 248 TrZ, neoprávněné držení platební karty dle § 249b TrZ, dále pak také trestné činy proti svobodě násilného charakteru (hlava osmá zvláštní části TrZ), např. loupež dle § 234 TrZ, vydírání dle § 235 TrZ či porušování domovní svobody dle § 238 TrZ. Uživatelé drog se mohou dopustit rozličné **trestné činnosti spáchané buď pod vlivem drog, anebo naopak v období abstinence**. Nejčastějšími trestnými činy této kategorie jsou trestné činy proti majetku (mimo výše uvedené trestné činy z této oblasti např. poškozování cizí věci dle § 257 TrZ), proti svobodě a lidské důstojnosti (hlava osmá zvláštní části TrZ), jejichž představiteli jsou loupež nebo znásilnění dle § 241 TrZ, či životu a zdraví (hlava sedmá zvláštní části TrZ). Trestnými činy v této hlavě, kterých se toxikomané mohou dopustit, jsou např. trestné činy ublížení na zdraví dle § 221-224 TrZ či vraždy dle § 219 TrZ. Dalšími trestnými činy, kterých se uživatelé drog dopouštějí, jsou trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 201 TrZ, opilství dle § 201a TrZ, výtržnictví dle § 202 TrZ, trestný čin obecného ohrožení dle § 179 a § 180 TrZ či trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže dle § 210 TrZ, který spadá do trestných činů proti rodině a mládeži (hlava šestá zvláštní části TrZ). Mezi trestné činy **páchané na uživatelích drog** lze zařadit trestnou činnost proti svobodě a lidské důstojnosti, konkrétně loupež, vydírání, útisk dle § 237 TrZ či znásilnění, a majetkovou trestnou činnost, jejímiž typickými reprezentanty jsou krádež a podvod. Mimo výše uvedené dělení s sebou toxikomanie přináší i další trestné činy, např. zanedbání povinné výživy dle § 213 TrZ, nepřekážení trestnému činu dle § 167 TrZ, křivou výpověď dle § 175 TrZ atd. Je nutné zmínit i další trestnou činnost spojenou se zneužíváním drog, kterou je organizovaný zločin v celé šíři jeho aktivit včetně obchodu se zbraněmi, obchodu s lidmi, prostituce, násilné trestné činnosti a praní „špinavých peněz“ (trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti § 252a TrZ).

Trestnou činnost spojenou s drogami dle jejího rozsahu a závažnosti lze rozdělit do tří základních kategorií⁸:

- 1) **Trestná činnost spojená s mezinárodním nelegálním obchodem s drogami**- na pohybu drog se podílejí dobře organizované mezinárodní skupiny pracující dle předem zpracovaných scénářů a přizpůsobující se pružně změnám. V současnosti se zintenzivňuje tendence zasílat více zásilek menších hodnot, jejichž součet následně

⁸ Marešová, A., Nečada, V., Sluková, K., Sochůrek, J., Zeman, P. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 33

představuje významné částky. Vyšší představitelé a kapitáni těchto zločineckých struktur zůstávají v drtivé většině případů mimo trestní postih, který dopadá nejčastěji na obyčejné pěšáky v obchodu s drogami- kurýry, kterými jsou v případě kokainu velmi často i čeští občané pašující jej z Latinské Ameriky.⁹ Dá se říci, že trestněprávní překážky pro tento druh zločinu nepředstavují zásadní barikádu.

- 2) **Trestná činnost spojená s výrobou a distribucí drog na našem území, prováděná převážně občany ČR popř. osobami dlouhodobě na českém území pobývajících.** Cílem této trestné činnosti je vykázat zisk prodejem drog (zejména pervitinu) toxikomanům na území České republiky. Vyznačuje se rozsáhlými sociálně patologickými jevy, jako jsou prostituce, nezaměstnanost, ztráta bydlení apod.
- 3) **Trestná činnost konzumentů nelegálních drog.** S cílem opatřit si finanční prostředky na nákup drogy se dopouštějí další trestné činnosti, ať už násilného či nenásilného charakteru. Drogy shánějí pro uspokojení vlastní závislosti. Často drogu distribuují v úzké skupince lidí, kteří si v navzájem v uzavřené komunitě napomáhají.

Zneužívání drog s sebou přináší nejen **nebezpečí kriminologická**, ale i četná zdravotní, psychická, sociální a ekonomická rizika.

Zdravotními riziky se myslí především nebezpečí onemocnění virovou hepatitidou typu A, B i C, HIV/AIDS, ale také nákazy jinými sexuálně přenosnými chorobami. Toto riziko se objevuje zejména u toxikomanů, kteří užívají drogu injekčním způsobem, neboť nebezpečí nákazy z používání společného náčiní více toxikomany je značné a možnost přenosu choroby tudíž výrazně ulehčena. Mezi významná zdravotní rizika patří eventuelní předávkování, ke kterému může dojít zejména u konzumentů heroínu, morfinu, pervitinu či toluenu, na čemž se podílí jednak špatně odhadnutá dávka, koncentrace účinné látky a v případě prvouživatelů také jejich nezkušenost s užitím drogy. V případě alkoholu se za největší zdravotní nebezpečí považuje riziko nehod, úrazů, intoxikace, vzniku rakoviny, poškození jater a vzniku kardiovaskulárního onemocnění.

Mezi **psychická rizika**, která ohrožují duševní zdraví jedince, se řadí především riziko vzniku závislosti a postupně se rozvíjejících psychických problémů jako jsou např. toxická psychóza či schizofrenie u uživatelů metamfetamínu nebo rozvinutí duševní poruchy již u jednorázového užití drogy, jako tomu může nastat u psychotropních hub anebo LSD.

⁹ Výroční zpráva Národní protidrogové centrály 2008, str. 3

Rizika v **sociální oblasti** můžeme nalézt v širokém spektru oblastí. V oblasti rodinné dochází v důsledku užívání drog k přerušení rodinných a partnerských vazeb a ztrátě přátel. Objevují se problémy v zaměstnání, které velmi často končí ukončením pracovního poměru ze strany zaměstnavatele, a s tím související velice ztížená možnost až mnohdy faktická nemožnost nalezení zaměstnání nového. Uživatelé drog často nejsou schopni v důsledku výše uvedených skutečností řešit svou bytovou situaci, což může mít za následek ztrátu bydlení a ocitnutí se na ulici. U toxikomanů- studentů hrozí nedokončení studia a nízké vzdělání. K nejvážnějším problémům kromě páchaní trestné činnosti patří provozování prostituce za účelem získání prostředků potřebných na koupi drogy. Výše zmíněné faktory nahrávají tomu, že se uživatel drog stýká hlavně s komunitou dalších toxikomanů, čímž je kruh, ze kterého se špatně vystupuje, uzavřen a sociální poškození dokončeno. Toxikoman je takto postupně sociálně vyděděn a bez vlastní pomoci se zpět do společnosti a normálního života nedokáže začlenit, což se obecně nazývá jako sociální exkluze neboli sociální vyloučení. To však nemusí být pouze důsledkem užívání drog, stejně tak to může být i jeho příčinou. Nejohroženější skupinou jsou kromě samotných toxikomanů nezaměstnaní, bezdomovci, osoby s nízkým vzděláním, příslušníci minorit či děti vyrůstající v problémových rodinách. Výše uvedený generalizující popis se objevuje u závislých uživatelů na drogách, nikoliv u prvokonzumentů či rekreačních uživatelů.

Se sociálními riziky jsou spojena **rizika ekonomická**, která představují náklady společnosti vydávané v souvislosti s užíváním návykových látek. Jedná se jednak o přímé náklady na straně jedné, kam zahrnujeme výdaje na prevenci, na léčbu, výdaje související s trestním postihem a vymáháním a prosazováním práva, náklady na oběti trestné činnosti způsobené toxikomany, vyplácení nemocenských a sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti, které nesou státní, potažmo veřejné rozpočty. Na straně druhé nelze opomenout nepřímé náklady, což jsou hodnoty, o které společnost přichází v důsledku ztráty produktivity uživatelů drog či alkoholu v důsledku jejich nemocí, úrazů a předčasných úmrtí, která jsou spojena s užíváním drog, ale také požíváním alkoholu a riziky vyplývajícími z kouření tabáku.¹⁰

Výše uvedená rizika se neobjevují vždy a u všech toxikomanů ve stejné míře. Nejmenší nebezpečí hrozí experimentátorům s drogami, kteří čas od času nějakou tu drogu

¹⁰ Lejčková, P., Mravčík, V., Radimecký, J. Srovnání užívání drog a jeho dopadů v krajích České republiky v roce: Situační analýza v širším demografickém a socioekonomickém kontextu. Praha: Úřad vlády ČR, 2004, s. 13

vyzkouší. Tyto osoby mohou, ale nemusí mít problémy v jiných životních oblastech. Druhou skupinou jsou příležitostní a rekreační uživatelé, k jejichž životnímu stylu užívání drog úzce patří, ale frekvencí užívání- maximálně jedenkrát týdně- nejsou ohroženi závislostí. Další kategorií jsou pravidelní uživatelé, u nichž lze vysledovat škodlivý účinek užívané látky. Problémovými uživateli jsou osoby užívající drogy intravenózně anebo pravidelně užívající opiáty, kokain či drogy amfetaminového typu, ale zároveň nesplňují kritéria závislosti.¹¹ Konečně, závislí uživatelé splňují kritéria závislosti MKN 10¹² dle Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize Světové zdravotnické organizace (WHO), která shrnují soubor symptomů projevujících se při závislosti.

1.3 Vymezení některých základních pojmů

V souvislosti s drogovou problematikou a zneužíváním návykových látek obecně se setkáváme s různými pojmy vázícími se k této oblasti. Některé z těchto pojmů jsou jasně definovány zákonnou formou, u některých je jejich přesný význam z důvodu terminologické roztržiténosti ne zcela jednoznačný.

Termín **droga** pravděpodobně pochází z arabského slova „durana“, jehož původním významem bylo léčivo.¹³ Vyskytují se názory, že toto slovo má kořeny ve francouzštině a znamenalo „sušené nebo jinak konzervované orgány rostlin, živočichů, sloužící jako léčiva; léčivo obecně“.¹⁴ Je možné najít názor¹⁵, že toto slovo pochází z holandštiny, kde „droog“ znamená suchý, nebo také ze španělského „droga“¹⁶, což v tomto jazyce znamená koření.

¹¹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Kudrle, S., Kalina, K. a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky - svazek 65. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002, s. 550 a Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1. Mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 17

¹² Pro diagnózu závislosti musí být splněna alespoň tři z těchto kritérií: 1) silného přání užít drogu 2) porušení ovládnutí při jejím užívání, ztráta volní kontroly 3) přetrvávajícího užívání i přes škodlivé následky fyzické i psychické 4) přednosti drogy před všemi ostatními životními aktivitami a závazky 5) změny tolerance vůči droze 6) abstinenčního syndromu při nedostatku či vysazení drogy

¹³ Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 4

¹⁴ Zábranský, T. *Drogová epidemiologie*, Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 14

¹⁵ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychoaktivní_droga> [Cit. 31. července 2009]

¹⁶ <http://www.ped.muni.cz/whealthedu/WEB/texty/zavislost_op.doc> [Cit. 31. července 2009]

Komise expertů Světové zdravotnické organizace (WHO) v roce 1969 vymezila drogu jako *jakoukoliv látku, která, je-li vpravena do živého organismu, může změnit jednu nebo více jeho funkcí.*¹⁷ Tato definice pojmu droga byla dle WHO záměrně širší než definice užívané v souvislosti s látkami, které měly vždy být pro pacienta přínosem. V dnešní literatuře¹⁸ a v dnešním chápání se za drogu považuje látka ať už přírodní, či syntetická, jež splňuje dva základní požadavky:

- a) má psychotropní účinek- ovlivňuje, resp. mění lidskou psychiku a prožívání okolní reality. Mění vnitřní naladění člověka, zrychluje či zpomaluje vnímání času, stimuluje, tlumí, anebo mění realitu.
- b) může vyvolat závislost, což se někdy nazývá jako tzv. potenciál závislosti. Při pokračujícím užívání vede k návyku a k psychické anebo fyzické závislosti a k dalším nepříznivým důsledkům, ať už zdravotním, anebo sociálním.

Tyto dvě právě uvedené podmínky naplňují jak **drogy nelegální**, tak i **drogy legální**. Obecně se však dá říci, že v laické řeči je pojem droga často synonymem pro drogy nelegální. Mezi nejnebezpečnější zákonem povolené drogy lze počítat alkohol či tabák, které v konečném důsledku mohou mít pro konkrétní uživatele fatálnější důsledky než drogy nelegální. Ve výčtu povolených drog však nelze opomenout také kávu či čaj. Dalším možným a častým dělením je dělení drog na **tzv. měkké drogy** a **tzv. tvrdé drogy**. Dělitkem tohoto třídění je riziko vznikající a pojící se s jejich užíváním. Tímto rizikem se myslí zejména schopnost poškození či zdravotních komplikací, ať už fyzických, anebo psychických, které je droga schopna vyvolat, a nebezpečí vzniku závislosti. Čím je droga měkčí, tím menší výše zmíněné riziko hrozí. Prakticky za bez rizika můžeme považovat kávu či čaj, relativně malé riziko hrozí u marihuany či hašiše, za látky mající střední riziko se považuje alkohol či extáze. Vysoké riziko pak hrozí u pervitinu, kokainu či heroinu.¹⁹

V našem právním řádu se výraz droga nevyskytuje, v pozitivní úpravě se objevuje pojem **návyková látka**. Od účinnosti zákona č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, jej nalezneme v ustanovení **§ 89 odst. 10 TrZ**. Návykovou látkou se podle něj

¹⁷ WHO Expert Committee on Drug Dependence, Sixteenth Report: World Health Organization Technical Report Series No. 407. Geneva: World Health Organization, 1969, s. 6

¹⁸ Např. Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 4

¹⁹ Toto zjednodušené dělení vychází z <<http://www.drogovaporadna.cz/rubrika.php?rubrika=1>> [Cit. 12. června 2009]

rozumí *alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*. Výčet návykových látek tedy není taxativní, jak vyplývá z pojmu „ostatní látky“. Za návykové látky se nepovažují společensky přijatelné látky, jako je např. tabák, káva či čaj. Ačkoliv na těchto látkách hrozí riziko návyku, neovlivňují psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. **Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů v § 2** rozumí *návykovými látkami omamné látky a psychotropní látky uvedené v přílohách č. 1 až 7 tohoto zákona*.

Pro účely drogové kriminality a v trestním právu obecně však musíme vycházet z definice uvedené v § 89 odst. 10 TrZ. Polemickou skutečností však je, že návykovost není pojmovým znakem každé látky uvedené v této legální definici v trestním zákoně. Definice návykové látky zůstává identická i v novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. K. Kalina za návykové látky považuje látky s vlastnostmi, které povzbuzují návykové nebo pravidelné užívání. Považuje je za synonymum rovněž pro látky, které mají schopnost vyvolávat závislost.²⁰ Osobně se přikláním k řešení a nahrazení pojmu návyková látka pojmem více vystihujícím podstatu celého konceptu, a tím je *droga*. Jako nejvhodnější se mi jeví výše uvedená definice Komise expertů Světové zdravotnické organizace (WHO) z roku 1969.

Omamnými látkami se rozumí látky, u nichž existuje nebezpečí chorobného návyku a vzniku psychických změn.²¹ Jsou to chemické látky navozující útlum, poruchu vědomí a necitlivost k bolesti.²² Výčet těchto látek nalezneme v přílohách č. 1 až 3 zákona o návykových látkách.

Psychotropními látkami se rozumí látky, které mění duševní procesy člověka a ovlivňují jeho psychiku. Jejich seznam najdeme v přílohách č. 4 až 7 zákona o návykových látkách.

Mezi **ostatní látky** patří různé látky, které jsou běžně užívány v domácnosti či průmyslu, jako jsou např. ředidla, čistidla, barviva či náplně hasičských přístrojů, či různé rostliny s psychotropním účinkem, které nejsou zařazeny ve výčtu omamných a

²⁰ Kalina, K. a kol. *Glosář z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Úřad vlády ČR/FILIA NOVA, 2001, s. 58

²¹ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 671

²² Kalina, K. a kol. *Glosář z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Úřad vlády ČR/FILIA NOVA, 2001, s. 61

psychotropních látek, pokud jsou způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka a jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo jeho sociální chování.²³

Alkohol je definován v zákoně č. 379/2005 Sb., o ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů²⁴ v § 2 písm. g). Alkoholickými nápoji se dle tohoto ustanovení rozumí lihovina, pivo a víno; dále též nápoj, který není lihovinou, pivem a vínem, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu. Zákon č. 379/2005 Sb. mj. upravuje v § 11 podmínky prodeje a podávání alkoholických nápojů či v § 12 zakazuje prodávat nebo podávat alkoholické nápoje určitým kategoriím osob.²⁵ Pro účely trestního zákona je ale rozhodující obsah pojmu dle § 89 odst. 10 TrZ a skutečnost, aby byl v konkrétní užití látce obsažen alkohol způsobilý nepříznivě ovlivnit psychiku člověka a jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo jeho sociální chování

Kromě pojmů droga a návyková látka je třeba si vymezit také některé další základní pojmy, které se váží k drogám a jejich zneužívání neboli abúzu a drogovému problému obecně.

Toxikomanie je stav periodické nebo chronické intoxikace, která škodí jedinci i společnosti v takové míře, že toxikoman má nepřekonatelné nutkání užít drogu a činí mu, resp. je pro něho prakticky nemožné vlastní vůlí užívání zastavit nebo změnit jeho způsob. Jde o jeden z nejčastějších termínů sloužících k vysvětlení dlouhodobého zneužívání drog. V podstatě totožným pojmem je **drogová závislost**. Ta je definována jako psychický a někdy také fyzický stav vyplývající ze vzájemného působení mezi živým organismem a drogou charakterizovaný změnami chování a jinými reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu stále nebo pravidelně kvůli psychickým účinkům, které přináší, a někdy právě proto, aby se zabránilo nepříjemnostem plynoucím z její nepřítomnosti.²⁶ **Fyzickou závislostí** se myslí

²³ Srov. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 671. a Jelínek, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. 23. vydání. Praha: Linde Praha, 2005, s. 107

²⁴ Zákon č.379/2005 Sb., o ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů nahradil zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi. Ještě předtím tuto oblast upravovaly dva zákony z roku 1948 a 1962.

²⁵ Např. osobám mladším 18 let, na všech akcích určených osobám mladším 18 let či osobám zjevně ovlivněným alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou. Zákon upravuje i další případy.

²⁶ WHO Expert Committee on Drug Dependence, Sixteenth Report: World Health Organization Technical Report Series No. 407. Geneva: World Health Organization, 1969, s. 6

stav osoby, jejíž organismus je závislý na droze, a proto musí užívající osoba pokračovat v užívání drogy, aby se vyhnula abstinenci. Látka se stává natolik pevnou součástí metabolismu, že tělo si ji vyžaduje, ačkoliv by mu takovýto krok ve skutečnosti měl pomoci. Za **psychickou závislost** se pak považuje stav duševní závislosti vyvolaný nevladatelnou potřebou užít drogu, kterou je toxikoman navyklý soustavně aplikovat, aby vyvolal příjemné stavy. Vysazení užívání může vyvolat psychické obtíže, a také klamné abstinenci příznaky doprovázené fyzickými projevy organismu. Fyzickou závislost, která je vyšším a těžším stupněm závislosti, vyvolávají opiáty, např. heroin, psychickou závislost např. pervitin.

S drogovou závislostí souvisí pojem **tolerance**. Je to schopnost organismu snášet drogu, na níž si při opakovaném užívání organismus toxikomana navyká. Dochází ke snižování účinků drogy a potřebě navyšovat její dávky ve zvyšujícím se množství a frekvenci. Soubor příznaků typický a objevující se po vysazení či odnětí drogy, se nazývá **abstinenci (odvykací) syndrom**, který se objevuje u toxikomana, jehož organismus si již na droze vytvořil závislost. Tento syndrom se u různých drog projevuje různě ve vazbě na skutečnost, zdali se jedná o závislost psychickou či fyzickou. Reakce organismu při abstinenci příznacích bývá často zcela opačná, než jaký účinek mají drogy po jejich konzumaci. V některých případech jsou odvykací příznaky velmi intenzivní a mohou být pro organismus drogově závislého životu nebezpečné.

2. Rozdělení drog

Třídít drogy do kategorií lze podle mnoha způsobů a hledisek, k nimž nelze přistupovat dogmaticky. Podle kritéria **způsobu vzniku** drogy je můžeme dělit následujícím způsobem:

- a) na drogy *přírodní*, kam spadají konopné drogy, opium či psychotropní houby a rostliny
- b) na drogy *semi- syntetické*, mezi nimiž nalezneme např. heroin, kokain či LSD
- c) na drogy *syntetické*, jejichž představiteli jsou extáze, amfetaminy, ale také třeba léky či rozpouštědla

Podle skupenství můžeme drogy rozdělit na drogy *pevné, kapalné a plynné*. Podle **míry nebezpečnosti a akceptovatelného rizika** lze drogy dělit na *tvrdé a měkké*. Mezi měkké drogy patří látky obsažené v konopí, tabákové výrobky, kofein v kávě či čaji, čokoláda apod. Do tvrdých drog, u kterých je riziko vzniku závislosti velmi vysoké a které jsou schopné vyvolat velké a nevratné poškození organismu, lze zařadit heroin, pervitin, kokain, crack anebo extázi. Mezi tvrdé drogy se obvykle zařazují pouze nelegální drogy, diskutabilním je postavení alkoholu. Za nepopíratelné lze však považovat to, že alkohol je, na rozdíl od jiných látek, které zařazujeme do tvrdých drog, vysoce společensky akceptovaný a tolerovaný. Jako kritérium nám může posloužit to, jestli je droga schopna uživatele natolik ovlivnit, že je schopen pod jejím vlivem ohrozit zdraví své či jiných osob.

Jak je výše naznačeno, dalším možným kritériem je dělení **na drogy legální a nelegální**. Za legální drogy považujeme tabák, alkohol, ale také rozpouštědla, případně léky.

Nejrelevantnějším kritériem²⁷ pro tuto práci, podle něhož si drogy podrobněji rozdělíme, je třídění do kategorií **dle farmakologických vlastností, somatického a psychického účinku** na drogy způsobující závislost:

- 1) cannabisového typu- marihuana, hašiš
- 2) halucinogenového typu- LSD, psilocin, psilocybin, meskalin, bufetenin
- 3) na látkách s centrálně stimulačním účinkem- kokain, crack, pervitin (metamfetamin), amfetamin, efedrin, extáze

²⁷ Srov. Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 16

- 4) způsobenou léčivou s centrálně tlumivými účinky- sedativa a hypnotika- benzodiazepiny, barbituráty
- 5) solvenciového typu- těkavé látky
- 6) opiátového typu- opium, morfin, heroin, kodein, braun, metadon

1) Drogy způsobující závislost cannabisového typu

Jde o látky získané z jednoleté byliny konopí (*Cannabis indica* a *Cannabis sativa*). Ačkoliv droga byla užívána i ve středověku, plně se na scéně objevuje od počátku šedesátých let minulého století a stává se nejrozšířenější ilegální drogou. V ČR tohoto primátu nabývá po uvolnění hranic po roce 1989. Drogy z konopí se vyskytují ve dvou základních formách. **Marihuana** je směs sušených listů a samičích květů. Koncentrace účinné látky závisí na tom, z které části rostliny byly listy odebrány a sušeny. Marihuana domácí produkce obsahuje 2-8% aktivních látek, zahraniční provenience potom 6-14 %.²⁸ V některých případech však účinná látka může dosahovat až hodnoty 20 %.²⁹ Množství účinné látky proto nelze často dostatečně přesně odhadnout. Účinná látka je však velice individuální nejen v závislosti na konkrétní požití droze, ale záleží také na zkušenostech uživatele. Je známo, že dlouhodobí uživatelé potřebují „větší množství“. **Hašiš** se získává ze sušených květů konopné rostliny, které vylučují značné množství pryskyřice. Obsah účinné látky se blíží až k 40 %.³⁰ Nejčastější formou spotřeby u marihuany i hašiše je kouření, avšak vyskytuje se i perorální užití jako součást pokrmů či nápojů. Nepočítaje marihuanu a hašiš se vyskytuje taktéž viskózní hašišový olej, který však lze v České republice nalézt zřídka.

Za nejúčinnější psychotropní látku přítomnou v kanabinoidech je tetrahydrocannabinol (THC), což je psychoaktivní cannabinoid, který způsobuje pocit intoxikace či stav podobný opilosti. Za nejčastější účinek se považuje stav euforie a vnitřní blaženosti, ve kterém je uživatel drogy veselý, tzv. vysmátý, mnohomluvný, přítulný. Dochází k zostření smyslů, mění se vnímání času, který se subjektivně jeví zpomaleně. Taktéž myšlení může být zpomaleno. Jeho poruchy a poruchy paměti mohou přetrvávat i řadu dnů po vysazení drogy. Při vyšších dávkách se mohou projevit pocity úzkosti. Nebezpečí skýtá intoxikace u osob

²⁸ Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti I. Mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 175

²⁹ Štablová, I., Brejcha, B. a kol. *Návykové látky a současnost*, Praha, 2006, s 25

³⁰ Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 11

predisponovaných latentní schizofrenií, neboť v případě užití THC může znamenat její rozvoj. Konopné látky mají mimo psychotropního efektu také jiné potenciálně využitelné vlastnosti. Jedná se o pozitivní účinky při zvládnání obtíží AIDS a spekuluje se také o pozitivních účincích v případě léčby roztroušené sklerózy, Parkinsonovy choroby či Alzheimerovy nemoci

2) Drogy způsobující závislost halucinogenového typu

V současnosti rozeznáváme několik stovek různých látek patřících mezi halucinogenní drogy. Lze je rozdělit na látky přírodního původu, semi-syntetické a syntetické.³¹ Do první skupiny patří např. **psilocin** a **psilocybin**, což jsou látky obsažené v houbě lysohlávce. Do druhé skupiny řadíme jako typického reprezentanta **LSD** (dietylamid kyseliny d- lysergové). LSD se objevuje ve třicátých letech 20. století a jeho největší boom se dostavuje v letech šedesátých. Vyskytuje se ve formě tripů, které lze charakterizovat jako papírky napuštěné roztokem LSD, anebo krystalů, což jsou granulky tmavomodré či zelené barvy. LSD se požívá ústně, avšak může se aplikovat také injekčním způsobem. Účinky psilocinu a psilocybinu a LSD jsou si navzájem dosti podobné. Nižší dávky navozují euforii, dobrou náladu, vyvolávají změny vnímání či dochází ke kaleidoskopickému vidění. V případě vyšších dávek se objevují halucinace, depersonalizace a derealizace. Uživatel může podlehnout hypogravitaci, domnívá se, že se vznáší a může poměrně snadno dojít k náhodnému vyskočení z okna. U predisponovaných osob může dojít k rozvinutí depresivních stavů, stavů úzkosti či vztahovačnosti, které se stejně jako tzv. flashbaky (halucinační epizody) mohou projevit až s odstupem několika let. U halucinogenového typu drog nedochází ke vzniku závislosti fyzické, existuje zde však vysoké riziko psychické závislosti.

3) Drogy způsobující závislost na látkách s centrálně stimulačním účinkem

Další kategorií drog jsou tzv. budivé látky, které povzbuzují centrální nervovou soustavu. Do této kategorie spadají buď návykové látky typu přírodního, jako je např. koka a její efektivní látka kokain, anebo syntetického, kam řadíme amfetamin a jeho deriváty, ze kterých se vyrábí tolik známý pervitin.

³¹ Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti I. Mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 169

Kokain je alkaloid ve formě bílého krystalického prášku, jenž se extrahuje z rostliny *Erythroxylum coca* rostoucí především v Peru, Bolívii a Kolumbii. Na přelomu 19. a 20. století a počátku 20. století docházelo k jeho zneužívání zejména v bohatších, intelektuálních a uměleckých vrstvách. Poté byl v 70. letech znovu objeven v USA a o desetiletí později jej lze spatřit i v Evropě. Kokain bývá často za účelem zvýšení účinku míchán např. s cukrem, vodou a dalšími látkami včetně jiných drog- heroinu či morfinu. Nebezpečnější formou kokainu je **crack**, což je extrémně čistý kokain smíchaný v různém poměru s jedlou sodou. Nejrozšířenější podobou užívání kokainu je jeho přímé vdechování do nosních dírek, jež je známé jako šňupání. Účinky aplikace kokainu jsou následující: pocit silné psychické energie, zvýšeného sebevědomí, mizení únavy a zvýšeného libida. Může se však vyskytnout také náladovost či agresivita. Při užití vyšších dávek dochází k halucinacím, a to zrakovým, sluchovým a hmatovým. Při dlouhodobém zneužívání se objevuje celková fyzická sešlost, halucinace, deprese či paranoia. V případě zneužívání cracku jsou vzhledem k vyšší koncentraci kokainu následky násobné a výraznější. Na kokainu vzniká psychická závislost.

Amfetaminy byly objeveny roku 1887. Jsou to sloučeniny silně stimulující centrální nervový systém. Jeho nejvýraznější a nejrozšířenější podobou je **metamfetamin (pervitin)**. Je to nejtypičtější česká droga, k jejíž výrobě se používá prekursor efedrin (pseudoefedrin). Tyto látky se vyskytují v lécích Modafen, Paralen plus či Nurofen, které si toxikomané bez větší námahy dokážou sehnat v lékárně.³² K zneužití může dojít dvěma způsoby, a to buď šňupáním, anebo injekční aplikací do žíly. Uživatel aplikující si pervitin zažívá pocit spokojenosti, euforie a zvýšeného sebevědomí. Nemá potřebu spánku, objevuje se snížená chuť k jídlu a dostávají se halucinace. Denní dávky pravidelných uživatelů mnohonásobně stoupají. U těchto osob dochází k rozvoji psychických potíží- paranoidní psychóze a schizofrenii. Život ohrožujícím rizikem je smíchávání čistého pervitinu s dalšími substancemi, které jej znečišťují. Toxikoman si tak v případě obstarání drogy od dealera nemůže být jist tím, co obdrží.

Extáze (MDMA- methylendioxyamfetamin) se významně rozšířila v 60. letech pro své účinky drogy lásky. Užívá se perorálně a ve srovnání s dalšími amfetaminy má výrazné halucinogenní účinky. Extáze aktivuje energii, v důsledku čehož se významně rozšířila jako

³² Zákon o léčivech, č. 378/2007 Sb., rozlišuje léčivé přípravky dle § 39 na tři kategorie: léčivé přípravky, které se vydávají 1) pouze na lékařský předpis, 2) bez lékařského předpis s omezením, kdy farmaceut je povinen vést dokumentaci o jeho výdeji 3) bez lékařského předpisu. Účelem zavedení výdeje s omezením bylo zamezit, resp. omezit zneužívání volně prodejných léků s obsahem pseudoefedrinu pro výrobu metamfetaminu.

rekreační droga mezi mládeží, která ji zneužívá při tanečních zábavách. Podává se ve formě kapslí či tablet.

4) Drogy způsobující závislost na léčivech s centrálně tlumivými účinky

Mezi léčiva s centrálně tlumivými účinky řadíme sedativa, trankvilizéry a analgetika. Tyto látky mají zklidňující a tlumivé účinky. K tomu, aby se na nich osoba stala závislá, je zpravidla třeba, aby je užívala alespoň po dobu několika měsíců. Nejvýznamnější skupinou léčiv mezi **sedativy** jsou barbituráty, které mají vysoce tlumivý účinek na centrální nervový systém a při vysokých dávkách mohou způsobit smrt respirační a srdeční zástavou. Rozdíl mezi léčebnou a smrtelnou dávkou je pouze desetinásobný.³³ S objevem bezpečnějších léků se však nyní sedativa již téměř nepoužívají. Zřídka se používají barbituráty v neurologii jako antiepileptika, která zamezují vzniku epileptického záchvatu.³⁴ Do skupiny sedativ lze též řadit hypnotika (např. rohypnol, nitrozepam, hypnogen) vyvolávající ospalost a spánek či bromidy. **Trankvilizéry** (jinak také anxiolytika; např. diazepam, valium, rivotril) působí proti úzkosti a strachu. Při vzniku závislosti osoba tělesně chátrá, trpí emoční nestabilitou a poklesem výkonnosti. K těmto látkám patří benzodiazepiny používané k léčbě úzkosti a problémů s nespavostí. **Analgetika** (např. morfin, kodein, tramal, brufen, aspirin) snižují bolest, neřeší však její příčinu.

Na látkách této kategorie vzniká jak psychická, tak fyzická závislost. Rizikovým faktorem je skutečnost, že závislí pacienti si obstarávají pro naplnění touhy po potřebném množství drogy léky u více lékařů. Při náhlém a nikoliv postupném vysazení a vzniku abstinčního syndromu dochází k ohrožení nemocného přímo na životě. Při odvykání je proto nutné množství užívané látky postupně snižovat, ne však léky vysadit najednou.

5) Drogy způsobující závislost solvenciového typu

Skupina látek patřících mezi drogy tohoto typu je známa spíše pod názvem těkavé látky, resp. inhalační drogy. Reprezentanty této skupiny jsou rozpustidla, lepidla, ředidla, ale i

³³ Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 19

³⁴ Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti I. Mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 180

plynné látky různého druhu. Nejznámějším je toluen (methylbenzen).³⁵ Po jeho vdechnutí, ke kterému lze použít buď láhev, anebo častěji napuštěnou tkaninu, velice rychle přichází pocit euforie, poruchy vnímání provázené živými a barevnými halucinacemi a mírná závrať. Pro zvýšení účinku uživatelé často přetahují přes hlavu igelitový pytlík či tašku. Inhalující osoba se jeví jako opilá a její stav může přerůst až do bezvědomí či komatu. Organismus může reagovat srdeční zástavou či zástavou dechu. Při dlouhodobém užívání dochází k hloupnutí toxikomana (toluen se nazývá drogou hloupých). Mezi další těkavé látky patří např. aceton, éter, obyčejný benzín, aceton nebo rajský plyn. V 70. letech minulého století docházelo v Československu k masovému užívání mezi mládeží čisticího prostředku Čikuli, jenž obsahoval účinnou látku trichloretylen. V dnešní době je mládež stále tou, která se zneužívání těkavých látek oddává nejvíce.

6) Drogy způsobující závislost opiátového typu

Do skupiny drog vyvolávajících závislost opiového typu patří mnoho přírodních i syntetických látek. Opioidy, což jsou látky opiátového typu, se v medicínském prostředí používají jako nejsilnější látky tlumící bolest (jinak též analgetika). Základní látkou je opium, které se významně rozšířilo v 16. století. V 19. století dochází k míchání opia s tabákem. Opium se stalo středem zájmu a sporem mezi několika velmocemi, což eskalovalo v polovině 19. století známými opiovými válkami mezi Čínou a Británií.

Zdrojem **opia** je mák setý. Surové opium slouží jako základní stavební kámen k výrobě dalších drog. Těmi jsou např. Galí, což je indická verze méně čistého opia, jež se vkládá pod jazyk a zapíjí velmi koncentrovaným čajem. Dalším, tentokrát velmi čistým opiem, je Chandu, které se užívá v orientální oblasti. V dýmce se kouří popel z čistého opia nazývaný dross. Obsahuje nízkou koncentraci účinných látek. Z tohoto důvodu není drahý a je tak dostupný i chudším sociálním vrstvám. Opium se aplikuje kouřením z dýmek nebo zabalené do cigaret.³⁶ Při aplikaci tímto způsobem se biologická využitelnost opia pohybuje mezi 60-70 %. Při perorálním požití surového opia nebo v podobě čaje či odvaru účinnost osciluje okolo 30 %. Látku lze aplikovat též intravenózně. V takovém případě se využitelnost blíží téměř 100 %.

³⁵ K úpravě toluenu se vztahuje několik příslušných předpisů Evropských společenství, které zakazují přímý přístup spotřebitelů k toluenu v koncentraci vyšší než 0,1%.

³⁶ <www.drogovoparadna.cz/rubrika.php?rubrika=54> [Cit. 15. června. 2009]

Hlavními alkaloidy obsaženými v opiu jsou morfin, kodein a papaverin. **Morfin** působí silně proti bolesti, způsobuje celkový útlum činnosti mozkové soustavy a vyvolává euforii. U toxikomana se rozvíjí silná fyzická i psychická závislost a dochází k nezvratným povahovým změnám, neboť droga plně ovládá život závislé osoby, která je bez vůle, ztrácí pohlavní touhu, objevuje se u ní zvýšená únava, podráždění a poruchy paměti. Životní cíl takovéto osoby se smrkává do touhy sehnat novou dávku, s jejímž každým dalším užitím dochází k degradaci a rozpadu osobnosti. Zvyšuje se tolerance na relevantní látce a objevuje se potřeba aplikace čím dál tím vyšších dávek. **Kodein** se používá jako lék ke ztlumení kašle. Má podobné účinky jako morfin, jen je mnohem slabší. **Papaverin** se používá jako lék proti svalovým křečím. Nejrozšířenějším derivátem morfinu je **heroin**, který byl syntetizován a uveden na trh koncem 19. století. Je to prášek bílé barvy, v nižších koncentracích také barvy šedobílé. Heroin přináší pocity úniku z reality, blaha a uvolnění. Účinek odeznívá po zhruba 6 hodinách. Aplikuje se injekčně buď do žíly, anebo svalu. K závislosti dochází již po několika týdnech. Nejčastější aplikace je intravenózní (v pražské populaci 80-90% uživatelů).³⁷ Heroin lze též kouřit, šňupat či inhalovat z aluminiové folie. Značným rizikem jeho užívání je možnost předávkování, což je způsobeno nejen rozdíly v koncentraci a účinnosti látky nabízené překupníky na nelegálním trhu, ale také relativně nízkou diferenciací množství nutného k intoxikaci a dávkou smrtelnou. Z léků obsahujících kodein se syntetizuje česká droga **braun** (hydrocodon) hnědé barvy. Poslední opiátovou drogu, kterou zmíním, je **metadon**. Vzhledem k nižšímu potenciálu závislosti se používá k substituční léčbě osob závislých na heroinu. Užívá se perorálně. Rizikem jsou však úniky této legálně vyráběné látky na nezákonný trh, kde je zneužíván uživateli heroinu, kteří ho aplikují k překonání závislosti nebo jako komplement.

2.1 Alkohol jako droga

Alkohol je celospolečensky tolerovanou (a legální), avšak nebezpečnou látkou. Jeho základem je etylalkohol, který se poměrně rychle vstřebává zejména do mozku, plic, jater a ledvin, a má psychotropní, hypnosedativní a trankvilizující účinky na lidský organismus. Doba resorpce alkoholu osciluje okolo 90 minut. O jeho rizicích pojednávám v kapitole 1.2.

³⁷ Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1: Mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády ČR, 2003, s. 161

Podle vztahu k alkoholu rozeznáváme 4 skupiny osob. První skupinou jsou abstinenti, kteří z nějakého důvodu alkohol odmítají a vůbec ho nepijí. Druhou skupinou jsou konzumenti, tedy lidé, kteří alkoholické nápoje nevyhledávají pro jeho účinky, ale pro chuť. Nemají sice potíže abstinovat, ale nenacházejí k tomu důvod. Třetí kategorií jsou pijáci. Jsou to lidé, kteří pijí alkohol pro jeho účinky, zejména euforii a krátkodobé antidepresivní a antianxietické účinky. Konečně, poslední skupinou jsou alkoholici. Zařazujeme mezi ně osoby, pro které je alkohol silnou drogou. Nerozlišují druh nápoje, pijí tzv. vše, co jim přijde pod ruku.

3. Mezinárodní spolupráce v oblasti kontroly drog

Fungování celého mezinárodního kontrolního systému v rámci smluv přijatých pod záštitou Organizace spojených národů je vybudováno na stejném základě³⁸. Tím je národní kontrola, kterou vykonávají účastnické státy v rámci své územní kompetence. Státy jsou povinny implementovat do svých zákonů příslušná smluvní ustanovení a nezbytná administrativní opatření, stejně jako musí kooperovat při realizaci mezinárodních závazků s ostatními státy a příslušnými mezinárodními orgány pro kontrolu drog. Státům je ponechána možnost volby, jakým způsobem úmluvami požadovaných výsledků dosáhne. Prostředky týkající se opatření nezbytných k zakotvení trestných činů do vnitrostátního právního řádu jsou tak ponechány na státech samotných. Z hlediska formulace všech tří úmluv jde o závazek znějící na výsledek.³⁹ Je třeba respektovat to, že omamné a psychotropní látky nelze jednoduše všechny bez výjimek zakázat, neboť jejich dvojí efekt znamená nejen jejich možnost zneužívání, ale taktéž lékařského a vědeckého využívání ku prospěchu.⁴⁰ Drogy mohou mít v určitém množství léčivé účinky, naopak v množství pro organismus škodlivém fungují jako jedy.

3.1 Historický vývoj právní úpravy

První snahy mezinárodní úpravy kontroly obchodu s drogami se datují k počátku 20. století, kdy začalo být zřejmé, že pohyb drog, zejména opia, a jejich zneužívání se stává v oblasti jihovýchodní Asie vážným problémem přesahujícím hranice jednotlivých států. Vážnost situace si začínají uvědomovat i představitelé rozvinutých zemí. Proto roku 1909 americký prezident Theodor Roosevelt svolává do Šanghaje představitele 13 států na první mezinárodní konferenci zabývající se drogami. Vzhledem ke vzniklému sporu mezi čínskými

³⁸ Podle Výroční zprávy Mezinárodního výboru pro kontrolu drog za rok 2008 se k úmluvám o drogách připojilo více než 95 % států OSN, které zahrnují 99 % obyvatelstva světa.

Zdroj dostupný na: < <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1486> > [Cit. 31. července 2009]

³⁹ Šturma, P. *Potlačování nedovoleného obchodu s drogami v mezinárodním měřítku*, in: Právní rozhledy, č. 9/1995, s. 386. Dále také Šturma, P. *Smluvní a mimosmluvní pravidla kontroly legálního obchodu s omamnými a psychotropními látkami*, in: Právník, č. 12/1995, s. 1192

⁴⁰ Šturma, P. *Smluvní a mimosmluvní pravidla kontroly legálního obchodu s omamnými a psychotropními látkami*, in: Právník, č. 12/1995, s. 1190

a americkými zástupci na jedné straně, kteří požadovali přijmout zákaz mezinárodního obchodu s opiem, a britskými představiteli na straně druhé, kteří vyjádřili s navrhovaným řešením kvůli svým obchodním zájmům nesouhlas, nedošlo k přijetí závazného dokumentu. Přijat byl pouze závěr, aby jiné nežli lékařské užití opia bylo svědomitě regulováno a aby členové mezinárodního společenství přezkoumali své zákony. Na základě 9 nezávazných doporučení poté USA iniciovaly svolání další mezinárodní konference, jejímž cílem bylo přijetí mezinárodněprávně závazného dokumentu. V prosinci 1911 byla svolána Mezinárodní opiová konference do Haagu a 23. ledna 1912 byla přijata **Mezinárodní úmluva o opiu** (The International Opium Convention). Úmluva vstoupila v platnost 11. února 1915. Československo se stalo smluvní stranou úmluvy, vyhlášenou pod č. 159/1922 Sb. z. a n., 24. března 1922. Úmluva se zabírala surovým opiem, ohledně něhož se strany zavázaly vydat vnitrostátní úpravu stran jeho výroby a obchodu a vydání opatření týkajícího se mezinárodního obchodu s ním⁴¹, dále pak zpracovaným opiem, u kterého se státy zavázaly učinit opatření postupně zakazující jeho výrobu, vnitřní obchod a požívání⁴² a lékařským opiem, morfiem, kokainem a jejich solemi, jejichž výroba, prodej a užívání se omezilo pouze na potřeby výlučně lékařské a zákonné.⁴³ Haagská konference vytvořila první předpoklady pro kontrolu produkce a obchodu opiátů v době, kdy neexistovala žádná mezinárodní organizace, která by takovýto úkol mohla zastřešovat. V českém právním řádu byla Mezinárodní úmluva o opiu reflektována zákonem č. 128/1923 Sb. z. a n. o provádění Mezinárodní opiové konvence ze dne 23. ledna 1912, vyhlášené pod č. 159 Sb. z. a n. z roku 1922.

Za účelem přijetí další mezinárodní dohody potlačující zacházení s drogami byla v roce 1925 svolána do Ženevy druhá opiová konference, tentokrát však již pod záštitou Společnosti národů, která v roce 1920 zřídila Poradní výbor pro obchod s opiem a jinými nebezpečnými drogami (Advisory Committee on Trade in Opium and Other Dangerous Drugs). Na této konferenci byla dohodnutá druhá **Mezinárodní úmluva o opiu** (International Opium Convention), která byla podepsána 16. února 1925 a vstoupila v platnost 25. září 1928. Československo se stalo smluvní stranou 11. dubna 1927 a vyhlásilo ji pod č. 147/1927 Sb. V souvislosti s touto smlouvou došlo k vydání zákona č. 135/1928 Sb. z. a n., jímž se mění a částečně doplňuje zákon ze dne 29. května 1923, č. 128 Sb. z. a n., o provádění Mezinárodní

⁴¹ Hlava I zákona č. 159/1922 Sb.

⁴² Hlava II téhož zákona

⁴³ Hlava III téhož zákona

opiové konvence ze dne 23. ledna 1912, vyhlášené pod č. 159 Sb. z. a n. z roku 1922, a jímž se provádí Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925, vyhlášená pod č. 147 Sb. z. a n. z roku 1927. Úmluva upravovala zajištění účinného dozoru na výrobu, rozdělování a vývoz surového opia.⁴⁴ Jejím předmětem bylo širší spektrum látek - lékařské opium, kokain, morfium atd. a jejich deriváty. Úmluva omezila jejich výrobu, dovoz, prodej, rozdělování, vývoz a užití výlučně na potřeby lékařské a vědecké.⁴⁵ Stranou nezůstalo ani omezení zacházení s indickým konopím a pryskyřicí z něho vyloučenou.⁴⁶ Úmluva zřídla Stálý ústřední komitét (Permanent Central Board) přejmenovaný později na Stálý ústřední komitét pro omamné látky (Permanent Central Narcotics Board), jenž byl pověřen dohledem nad systémem statistické kontroly drog, dohledem nad pohybem mezinárodního obchodu s drogami a vykonáváním dalších činností založených Úmluvou.

O 6 let později byla 19. února 1931 v Ženevě podepsána **Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek** (The Convention for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs), jejímž cílem bylo omezení světové výroby omamných látek na množství nutné pro zajištění potřeb pouze pro lékařské a vědecké účely. Úmluva zavedla povinný systém odhadů, podle něž každá smluvní strana byla povinna zasílat odhady⁴⁷ množství látek ve smlouvě definovaných pro výše zmíněné účely. Stanovila také systém omezení výroby⁴⁸ těchto látek či zákaz a omezení vývozu⁴⁹ některých látek. Československo se stranou této Úmluvy, která vstoupila v platnost 9. července 1933, stalo 12. dubna 1933 a vyhlásilo ji ve svém právního řádu jako zákon č. 173/1933 Sb.

Další úmluvou, kterou však Československo pouze podepsalo a nestalo se nikdy její smluvní stranou, byla **Úmluva pro potlačení nezákonné dopravy nebezpečných látek** (The Convention for the Suppression of the Illicit Traffic in Dangerous Drugs). Byla podepsána 26. června 1936 v Ženevě a vstoupila v platnost 26. října 1939. Jednalo se o první dohodu států, která stanovila přísné trestání osob, které se účastní nedovoleného obchodu s omamnými látkami.

⁴⁴ Hlava I zákona č. 147/1927 Sb.

⁴⁵ Hlava II téhož zákona

⁴⁶ Hlava III téhož zákona

⁴⁷ Hlava II zákona č. 173/1933 Sb.

⁴⁸ Hlava III téhož zákona

⁴⁹ Hlava IV téhož zákona

Po skončení 2. světové války a vzniku Organizace spojených národů obdržela v roce 1946 působnost pro boj s drogami **Komise pro omamné látky** (*Commission on Narcotic Drugs*) zřízená jako komise Hospodářské a sociální rady OSN.

V roce 1946 byl 11. prosince v Lake Success podepsán **Protokol** (Lake Success Protocol), jehož úkolem bylo převést funkce kontroly omamných látek svěřené dřívějšími smlouvami Společnosti národů do působnosti OSN. Věcné změny však Protokol nepřinesl. Vstoupil v platnost 10. října 1947 a Československo k němu přistoupilo 28. září 1949.

19. listopadu 1948 v Paříži státy podepsaly **Protokol** (Protocol bringing under International Control Drugs Outside of the Scope of the 1931 Convention for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs), který do seznamu omamných látek Úmluvy o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek z roku 1931 přinesl další návykové látky a zavedl flexibilnější postup pro rozšíření mezinárodní kontroly na nové látky. Česká republika se smluvní stranou Protokolu, který vstoupil v platnost 1. prosince 1949, nestala.

Dne 23. června 1953 došlo v New Yorku k uzavření **Protokolu o omezení a regulaci pěstování máku, jeho produkci, mezinárodním obchodu, nákupu a používání opia** (Protocol for Limiting and Regulating the Cultivation of the Poppy Plant, the Production of, International and Wholesale Trade in, and Use of Opium). Protokol se snažil omezit legální nadprodukcí opia tím, že reguloval množství opia, jež mohly mít jednotlivé státy jako zásobu. Pouze sedm zemí pak smělo vyrábět opium na export. Protokol vstoupil v platnost 8. března 1963 a náš stát se k němu nikdy nepřipojil.

3.2 Soudobá právní úprava úmluv OSN v boji proti drogám

V současné době mají v globálním měřítku největší význam tři mezinárodní dohody uzavřené v rámci OSN. Jsou jimi Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961 ve znění Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1972, dále Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971 a konečně Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými látkami a psychotropními látkami přijatá v roce 1988.

Prvním výchozím stavebním kamenem mezinárodního systému kontroly drog je v současné době **Jednotná úmluva o omamných látkách** (Single Convention on Narcotic Drugs), která byla státy přijata 31. března 1961 v New Yorku a vstoupila v platnost 13. prosince 1964. Československo se smluvní stranou stalo v roce 1963. Úmluva byla vyhlášena

vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb. Úmluva byla doplněna Protokolem o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách přijaté 25. března 1972 ve Vídni. Tento protokol byl Československem ratifikovaný v roce 1988 a vyhlášený sdělením federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 458/1991 Sb., o sjednání Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách. Záměrem Úmluvy bylo sjednotit všechny dříve podepsané mezinárodní úmluvy z této oblasti, neboť systém kontroly se stát velmi komplikovaným a nepřehledným. Úmluva proto až na výjimky týkající se několika ustanovení nahradila všechny do té doby přijaté mezinárodní smlouvy v oblasti kontroly drog. Dalším záměrem bylo rozšířit kontrolní systém o kontrolu pěstování rostlin, jež jsou základem pro omamné látky (v čl. 22 až 28, Protokolem doplněn o čl. 21 bis), a požadavek, aby výroba (čl. 29) a obchod a distribuce (čl. 30) omamných látek byly prováděny na základě povolení (licencí) s výjimkou případů, kdy je prováděna státními podniky. V čl. 33 je zakázána držba drog bez zákonného povolení. Čl. 36 stranám ukládá, aby učinily opatření nutná k tomu, aby pěstování, produkce, výroba, těžba, příprava, držba, nabídka, dání do prodeje, distribuce, koupě, prodej, dodání z jakéhokoliv titulu, zprostředkování, odeslání, vypravení přes tranzit, doprava, dovoz a vývoz drog, neodpovídající ustanovením této Úmluvy, nebo jakéhokoliv jiné činy, které by podle názoru této Strany odporovaly ustanovením této Úmluvy, byly považovány za trestné činy, jsou-li spáchány úmyslně a aby na vážné případy byly vyměřeny přiměřené tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody. Podle čl. 37 mohou být všechny drogy, látky a každý materiál používaný k páčání některého z přestupků uvedených v čl. 36 nebo určených ke spáchání takových přestupků, zabaveny a konfiskovány. Čl. 38 ukládá stranám, aby věnovaly zvláštní pozornost opatřením směřujícím k léčení a lékařskému ošetření požívačů drog a k zajištění jejich rehabilitace. Znakem celé Úmluvy je omezení výroby omamných látek pouze pro léčebné a omezené vědecké účely. V čl. 49 je zmíněn zákaz použití opia k účelům quasi-lékařským, kouření opia, žvýkání listů koka, použití konopí, konopné pryskyřice, výtažků a tinktur z konopí k nelékařským účelům spolu se stanovením přechodné doby pro překonání obtíží, které některé státy s tímto ustanovením mohly mít, a stanovení omezených výjimek. Staršími smlouvami vytvořené kontrolními orgány byly nahrazeny novým **Mezinárodním výborem pro kontrolu drog** (International Narcotics Control Board).⁵⁰ Mezinárodní kontrola stanovená Jednotnou úmluvou se dotýká omamných

⁵⁰ V současnosti působí v rámci OSN ještě Úřad pro drogy a kriminalitu (United Nations Office on Drugs and Crime), který byl založen v roce 1997 s cílem posílit úlohu OSN v oblasti kontroly drog, prevence zločinnosti a terorismu, a Program OSN pro kontrolu drog (United Nations Drug Control Program)

látek zařazených do přílohy č. 1. V ní jsou kontrolované látky zařazeny do 4 seznamů, do kterých mohou být průběžně doplňovány. Podle čl. 2 je režim kontroly nastaven dle zařazení do jednotlivých skupin Seznamu.

Druhou úmluvou je **Úmluva o psychotropních látkách** (Convention on Psychotropic Substances) ze dne 21. února 1971 z Vídně, která vstoupila v platnost 16. srpna 1976. Československo Úmluvu ratifikovalo roku 1988 a do českého právního řádu byla zakomponována vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb., o Úmluvě o psychotropních látkách. Úmluvou o psychotropních látkách došlo k podstatnému rozšíření mezinárodní kontroly o průmyslově vyráběné látky (do Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961 státy nebyly ochotny psychotropní látky zahrnout z důvodů ekonomické a politické povahy)⁵¹, které jsou schopny měnit náladu a chování lidí a vytvářet závislost. Seznam kontroly je obdobný jako v Úmluvě z roku 1961 s tím rozdílem, že došlo k jeho větší diferenciaci. Látky jsou znovu rozděleny do 4 skupin dle rizika zneužívání, terapeutického použití a nebezpečí pro veřejné zdraví. Rozsah jejich kontroly je stanoven v čl. 2, užití pak ve zvláštním ustanovení týkající se látek uvedených v Seznamu I v čl. 7. V čl. 8 je upraven systém povolení (licencí) a v čl. 9 se vyžaduje výdej psychotropních látek pro použití jednotlivcem zásadně lékařským předpisem. V čl. 22 nalezneme trestní ustanovení, dle kterého bude smluvní strana považovat za trestný čin každé jednání, které je v rozporu se zákonem nebo nařízením přijatým k plnění závazků podle této Úmluvy a jež bylo spácháno úmyslně, a zajistí, aby na závažné trestné činy byly vyměřeny příslušné tresty, zejména vězení nebo jiné tresty odnětí svobody. Místo těchto trestů mohou strany osobám zneužívajícím psychotropní látky stanovit uložení alternativních opatření, zejména léčení, výchovu a rehabilitaci osob užívajících drogy.

Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances) podepsaná 20. 12. 1988 ve Vídni a vstoupivší v platnost 11. listopadu 1990, jejíž smluvní stranou se ČSFR stala 2. září 1991, byla vyhlášena pod č. 462/1991 Sb. jako sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí. Tato smlouva je v dnešní době nejdůležitější mezinárodní úmluvou v potlačování nedovoleného obchodu s drogami. Cílem této komplexní úmluvy je podle čl. 2 přispět ke spolupráci mezi smluvními stranami tak, aby mohly účinněji řešit různé problémy nedovoleného obchodu s omamnými a

⁵¹ Šturma, P. *Mezinárodní právo a kontrola drog: Prameny*, in: Právník, č. 7/1995, s. 690

psychotropními látkami, který má mezinárodní charakter, a rozšíření kontroly o látky často užívané při neoprávněné výrobě omamných nebo psychotropních látek- jedná se o prekursory a základní chemikálie. Dle čl. 3 odst. 1 je trestné následující jednání: a) výroba, zhotovování, extrahování, příprava, nabídnutí, nabídnutí za účelem prodeje, rozšiřování, prodej, dodávání za jakýchkoliv podmínek, překupnictví, převoz, tranzitní přeprava, převážení, dovoz či vývoz jakékoliv omamné nebo psychotropní látky; b) pěstování opiového máku, kokainových keřů nebo rostlin Cannabis za účelem výroby omamných látek; c) přechovávání, nebo nákup kterékoliv omamné nebo psychotropní látky za účelem kterékoliv z činností uvedených výše v bodu a); d) zhotovení, převážení nebo šíření zařízení, materiálů nebo látek uvedených v tabulce I a v tabulce II (prekursory a základní chemikálie), pokud je známo, že jsou určeny pro použití s cílem nedovoleného pěstování, výroby nebo zhotovení omamných nebo psychotropních látek; e) organizování, řízení nebo financování jakýchkoliv trestných činů uvedených výše. Čl. 3 odst. 11 ponechává definování trestných činů na vnitrostátním právu. V čl. 3 odst. 4 se praví, že stanovení trestu za spáchání výše uvedených trestných činů je v kompetenci jednotlivých států a mohou být stanoveny tresty odnětí svobody, peněžité tresty, ale i trest zabavení majetku stejně tak jako škála alternativních opatření. Podle čl. 3 odst. 2 se smluvní státy zavazují přijmout k uznání za trestné činy úmyslné přechovávání, získávání nebo pěstování jakýchkoliv omamných nebo psychotropních látek pro osobní potřebu při porušení Úmluvy z roku 1961, Úmluvy z roku 1961 s doplňky nebo Úmluvy z roku 1971 s tím, že dle čl. 3 odst. 4 písm. b) je možno těmto pachatelům stanovit jako alternativu vedle stíhání či potrestání taková opatření, jako jsou výchova, rehabilitace nebo resocializace jakož i - je-li pachatel poživitelem omamných látek - léčba a postpenitenciární péče. V čl. 12 se smluvní státy zavazují, že budou přijímat opatření, která budou pokládat za vhodná k zamezení úniku látek uvedených v tabulce I a v tabulce II, tedy prekursorů a základních chemikálií, používaných za účelem nedovolené výroby omamných nebo psychotropních látek.

Politickým aktem významné povahy přijatým v rámci OSN bylo přijetí *Deklarace o základních principech přístupu snižování poptávky po drogách* (The Declaration on the Guiding Principles of Drug Demand Reduction), Snižování poptávky má zahrnovat všechny oblasti včetně odrazování od započetí užívání drog a snižování negativních zdravotních a sociálních dopadů u všech uživatelů drog nevyjímaje ty, kteří drogy užívají.

Poslední úmluvou z oblasti mezinárodněprávních instrumentů, kterou se budu zabývat a jejíž stranou je Česká republika, je úmluva přijatá v rámci Rady Evropy. Je jí **Úmluva o**

nedovoleném obchodu na moři, kterou se provádí článek 17 Úmluvy Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (Agreement On Illicit Traffic by Sea, Implementing Article 17 of the United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances) podepsaná 31. ledna 1995 ve Štrasburku. Smlouva vstoupila v platnost 1. května 2000, Českou republiku k ní přistoupila 10. října 2000. Úmluva byla vyhlášena jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 50/2005 Sb. m. s. Cílem této regionální úmluvy je potlačení nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami na moři, neboť zločinecká uskupení hledají stále nové cesty, kterými je možné dopravit nedovolené látky na místo určení. Snahou smluvních stran bylo vytvořit systém opatření, který by umožňoval operativně a efektivně zasahovat proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami na moři a tento obchod potlačit.⁵²

3.3 Předpisy ES/EU v oblasti drog

V současnosti je vyhlášena Strategie protidrogové politiky Evropské unie na období 2005-2012. Tato Strategie vychází ze základních zásad práva EU a z úmluv OSN zabývajících se drogami. Soustřeďuje se zejména na oblast politiky snižování poptávky a nabídky a průřezová témata mezinárodní spolupráce a výzkumu, informací a jejich vyhodnocování. Na základě strategie byl vypracován protidrogový Akční plán protidrogové politiky Evropské unie na období 2005-2008. Nyní existuje již druhý Akční plán, a to na období 2009-2012, který si klade tyto hlavní cíle: a) zlepšování koordinace, spolupráce a zvyšování veřejného povědomí, b) snížení poptávky po drogách, c) snížení nabídky drog, d) zlepšení mezinárodní spolupráce, e) lepší pochopení problematiky. Významným střediskem pro oblast drog Evropské unie je **Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost** (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) se sídlem v Lisabonu.

V současnosti nejdůležitějšími předpisy práv Evropských společenství a Evropské unie oblasti drog jsou **nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog, nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi., a nařízení Komise (ES) č. 1277/2005 ze dne 27.**

⁵² Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny 217/0 , Úmluva o nedovoleném obchodu na moři z roku 2003

července 2005, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 o prekursorech drog a k nařízení Rady (ES) č. 111/2005, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi společenstvím a třetími zeměmi. Tato přímo použitelná a závazná nařízení definují, co je to prekursor (srov. výklad v kapitole 4.2.1). Zabývají se také požadavky spojenými s uváděním prekursorů na trh, resp. udělováním licencí a registrací hospodářských subjektů a vývozních povolení v případě obchodu mezi Společenstvím a třetími zeměmi s cílem zamezit zneužití prekursorů. Dalšími evropskými předpisy drogové oblasti, jsou **rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami**, které stanoví minimální pravidla týkající se znaků skutkových podstat trestných činů nedovoleného obchodu s drogami a prekursory včetně odpovědnosti právnických osob, a **rozhodnutí Rady 2005/387/JVV ze dne 10. května 2005 o výměně informací, hodnocení rizika a kontrole nových psychoaktivních látek**, které zavádí mechanismy pro rychlou výměnu informací o nových psychoaktivních látkách, či několik **rozhodnutí Rady Evropské unie, kterými definuje nové syntetické drogy a kontrolní opatření a trestní sankce v souvislosti s nimi** (např. 1999/615/ES, 2002/188/SVV, 2003/847/SVV).

4. Úprava na dnešním území České republiky

4.1 Historický vývoj v oblasti trestněprávní úpravy zneužívání návykových látek

Historicky vůbec první známou zmínkou ve formě právního předpisu zabývající se negativními důsledky návykových látek jsou Dekreta Břetislavova⁵³ z roku 1039.

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích trestal v ustanovení § 354 neoprávněný prodej léčiv vnitřních i zevních, nedbalost v chování a oddělení jedu v § 368 či zanedbání dohledu nad jedovatou látkou v § 370. Podávání drog bylo tímto říšským zákonem trestáno pouze v souvislosti s *užíváním odvaru z makovic při dětech* v § 377. Konečně trestným bylo, *když se neopatrně zacházelo při vykuřování sírou a při užívání prostředků narkotizujících* v § 336. Poslední dva případy byly trestné, pokud při nich došlo k těžkému poškození na těle anebo usmrcení následkem podávání takovéto látky. Ustanovení § 343 se zabývalo případy, kdy osoba bez patřičného vzdělání a povolení provozovala po živnostensku lékařskou činnost s důrazem na situaci, kdy se taková osoba *obírala parami éterovými (narkotizováním)*.

Problematika drog byla po vzniku Československa upravena **zákonem č. 128/1923 Sb. z. a n., o provádění Mezinárodní opiové konvence ze dne 23. ledna 1912, vyhlášené pod č. 159 Sb. z. a n. z roku 1922**. Tento zákon v souladu s Konvencí zakazoval výrobu, dovoz, prodej, rozdělování, požívání a vývoz zpracovaného opia, avšak porušení tohoto zákazu bylo pouze přestupkem, za který se ukládala pokuta do maximální výše 20 000 Kč. Tato pokuta mohla být při její nedobytnosti přeměněna na trest odnětí svobody v trvání do 3 měsíců. K zákonu bylo vydáno několik nařízení a vyhlášek. Ke změně došlo přijetím **zákona č. 135/1928 Sb. z. a n.**, jímž se mění a částečně doplňuje zákon ze dne 29. května 1923, č. 128 Sb. z. a n., o provádění Mezinárodní opiové konvence ze dne 23. ledna 1912, vyhlášené pod č. 159 Sb. z. a n. z roku 1922, a jímž se provádí Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925, vyhlášená pod č. 147 Sb. z. a n. z roku 1927.

⁵³ Jedná se o páté nařízení: „Křčmu, která jest kořen všech špatností, kdo zřídí nebo kdo zřízenou za plat převezme: Křčmář, jestliže bude postižen, ať je veden do středu tržiště, přivázan ke sloupu a mrskám pruty, jak dlouho by biřic chtěl, avšak jeho věci ať nezabírá fiskus a ať nepropadají komoře knížecí, nýbrž ať jsou pod zemí pohřbeny, aby se nikdo neposkvrnil napitím tak hodným zavržení. Pijáci pak, jestliže budou postiženi v křčmě, ať nevyjdou z vězení, dokud nesloží 300 denárů pro knížecí komoru.“

Roku 1938 byl přijat **zákon č. 29/1938 Sb., kterým se provádějí Mezinárodní opiová úmluva ze dne 23. ledna 1912, vyhlášená pod č. 159/1922 Sb. z. a n., Mezinárodní opiová úmluva ze dne 19. února 1925, vyhlášená pod č. 147/1927 Sb. z. a n. a Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek ze dne 13. července 1931, vyhlášená pod č. 173/1933 Sb. z. a n. (opiový zákon)**. Tento zákon znamenal zavedení mezinárodních úmluv do československého právního řádu a byl na svou dobu velmi pokrokový. Trestal výrobu, přípravu, zpracování, přepracování, přechovávání, prodej, uvedení do oběhu, nabídnutí, dovezení, vyvezení, provezení nebo zprostředkování obchodu s tzv. látkou⁵⁴, za což pachatele čekal trest vězení od tří měsíců do tří let a peněžitý trest od 5 000 Kč až do výše 50 000 Kč; spáchal-li ovšem takový čin po živnostensku anebo došlo-li k těžkému poškození těla anebo k smrti člověka nebo nebezpečí pro život nebo zdraví lidí ve větším rozsahu, následoval pro pachatele trest žaláře od jednoho roku až do pěti let a trest na penězích od 10 000 Kč do 100 000 Kč (§ 19 odst. 1). Nedovolenou byla taktéž výroba, opatření sobě nebo jinému nebo přechovávání nástroje nebo předmětu, který je nepochybně určen k neoprávněné výrobě nebo k přípravě nebo k neoprávněnému zpracování nebo přepracování látky. Za takovouto činnost pohrůzka trestem tuhého vězení v délce od jednoho měsíce do jednoho roku a trest na penězích do výše 5 000 Kč (§ 19 odst. 2). Kdo chtěl látky s výjimkou „zpracovaného opia“ vyrábět, zpracovávat, dovážet či obchodovat, potřeboval k tomu koncesi dle živnostenského zákona (§ 10 odst. 1). Opiový zákon také stanovil evidenci látek v lékárnách. Rázné kroky příslušných úřadů směřující k vymáhání práva znamenaly významný pokles počtu zneužívajících osob. Již v opiovém zákoně z roku 1938 lze nalézt jistou shodu s právní úpravou, se kterou se setkáváme v trestním zákoně dnes.

V roce 1950 došlo **trestním zákonem č. 86/1950 Sb.** k zakotvení dvou drogových deliktů přímo do trestního kodexu. Jednalo se o **nedovolenou výrobu a držení omamných prostředků a jedů**. Ten, kdo bez povolení vyrobil, dovezl, vyvezl, jinému opatřil nebo přechovával omamné prostředky nebo jedy, byl potrestán odnětím svobody až na tři léta a peněžitým trestem (§ 197 odst. 1). Dopustil-li se pachatel takového činu ve značném rozsahu nebo výdělečně nebo měl-li takový čin za následek smrt člověka nebo těžkou újmu na zdraví mnoha lidí, byl pachatel potrestán odnětím svobody v trvání jednoho roku až pěti let a trestem peněžitým (§ 197 odst. 2). V ustanovení § 198 postihoval trestní zákon toho, kdo vyrobil, sobě nebo někomu jinému opatřil nebo přechovával předmět určený k neoprávněné výrobě

⁵⁴ Pojem látka je vymezen v § 1 zákona č.29/1938Sb

omamných prostředků nebo jedů. Za takovéto nedovolené jednání stát hrozil odnětím svobody až na dvě léta. Zákon pak zmocnil ministra spravedlnosti, aby nařízením určil, co se považuje za omamné prostředky a jedy ve smyslu §§ 197 a 198 trestního zákona. Ministr spravedlnosti toto zmocnění provedl nařízením ministra spravedlnosti č. 118/1950 Sb., o tom, co se považuje za omamné prostředky, jedy, nakažlivé choroby a za škůdce užitkových rostlin podle trestního zákona. V tomto nařízení došlo k taxativnímu výčtu omamných prostředků a jedů. Nařízení bylo později nahrazeno nařízením ministra spravedlnosti č. 54/1955 Sb., o tom, co se považuje za omamné prostředky, jedy, nakažlivé choroby a za škůdce užitkových rostlin podle trestního zákona. Za omamné prostředky a jedy ve smyslu §§ 197 a 198 trestního zákona se považovaly látky (přípravky), které byly uvedeny v seznamu jedů uveřejněném v Úředním listu⁵⁵. V ustanovení § 186 trestního zákona byl zakotven trestný čin opilství, kterého se dopustil ten, kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak, byť i z nedbalosti, do stavu nepříčetnosti, v němž se dopustil trestného činu. Ustanovení § 187 trestního zákona upravovalo další skutkovou podstatu ohrožovacího trestného činu opilství, totiž že trestného činu se dopustil i ten, kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo osoba která takovouto osobu opije či její opilost zvyšuje.

Dosud stále účinný, postupem času mnohokrát novelizovaný **trestní zákon č. 140/1961 Sb.** pak v podstatě v oblasti drogových trestných činů převzal úpravu předešlého trestního zákona. Původní znění zákona trestalo v ustanovení **§ 187 odst. 1 TrZ** odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem toho, kdo vyrobil, dovezl, vyvezl, jinému opatřil nebo přechovával (tedy i pro sebe) omamné prostředky nebo jedy. Odstavec 2 pak trest zpříšňoval na odnětí svobody v trvání dvou až osmi let pro toho, kdo čin uvedený v odstavci 1 spáchal jako člen organizované skupiny, získal-li takovým činem značný prospěch, anebo způsobil-li takovým činem těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt. Ustanovení **§ 188 TrZ** zakotvilo jako trestnou výrobu sobě nebo opatření jinému anebo přechovávání předmětů způsobilého k nedovolené výrobě omamných prostředků nebo jedů. Delikvent vinný tímto trestným činem mohl být potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci. V ustanovení **§ 201 TrZ** byla zakotvena skutková podstata, jež byla základem pro dnešní úpravu trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky. Na přivedení se do stavu nepříčetnosti (dnešní trestný čin opilství dle § 201a TrZ), byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo

⁵⁵ § 1 odst. 1 zák. opatření. č. 23/1955 Sb., o jedech a látkách škodlivých zdraví

omamného prostředku se aplikovalo ustanovení § 12 odst. 2 TrZ. Až do rozsáhlé novely trestního zákona zákonem č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, nedošlo v oblasti trestných činů souvisejících se zneužíváním látek v trestním zákoně k žádné změně.

4. 2 Úprava drogových deliktů v trestním zákoně

4.2.1 Obecná charakteristika drogových deliktů

Dnešního znění trestního zákona v oblasti drogových trestných činů, které nalezneme v hlavě čtvrté zvláštní části trestního zákona, kde jsou obsaženy trestné činy obecně nebezpečné, bylo dosaženo zejména dvěma zásadními novelami. Zákonem č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, a zákonem č. 112/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Jak v této kapitole dále podrobněji uvedu, **zákon č. 175/1990 Sb.** přidal do trestního zákona skutkovou podstatu šíření toxikomanie dle § 188a TrZ. Rozšířil také základní skutkovou podstatu trestného činu dle § 187 TrZ o další druhy jednání jako důsledek přijetí Úmluvy o psychotropních látkách a Úmluvy Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami rozšířil okruh látek, na které se ustanovení drogových deliktů vztahují, o psychotropní látky. Účinností této novely se stalo trestným přechovávání drogy pouze pro jiného, nikoliv již pro sebe. V ustanovení § 188 TrZ došlo ve skutkové podstatě k nahrazení „předmětu způsobitelného“ na „předmět určený“ k nedovolené výrobě drogy. Jak v ustanovení § 187 TrZ, tak v ustanovení § 188 TrZ došlo k modifikaci a rozšíření kvalifikovaných skutkových podstat. **Zákon č. 112/1998 Sb.** upravil českou právní úpravu tak, aby došlo k většímu souladu trestního zákona s přijatými mezinárodními úmluvami OSN. Trestného jednání se od tohoto okamžiku dopustí ten, kdo bez povolení přechovává drogu ve větším než malém množství. Rozšířil také skutkovou podstatu nedovoleného zacházení s drogami dle § 187 TrZ a rozšířil látky, kterých se toto zacházení týká, o přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku a prekursor. Mezi další změny lze počítat drobné změny kvalifikovaných skutkových podstat a také zpřísnění trestních sazeb u drogových deliktů. Zákon v současné době nečiní rozdíl mezi jednotlivými typy drog u žádného z trestných činů.

Objektem drogových deliktů dle § 187, § 187a a § 188 TrZ je zájem na ochraně společnosti a lidí před možným ohrožením vyplývajícím z nekontrolovaného nakládání s omamnými nebo psychotropními látkami, přípravky obsahujícími omamnou nebo psychotropní látku, prekursory nebo jedy. Objektem trestného činu šíření toxikomanie dle § 188a TrZ je zájem na ochraně společnosti před ohroženími vyplývajících ze zneužívání návykových látek jiných než alkoholu.⁵⁶

Po **subjektivní stránce** trestného činu se u drogových deliktů jedná v základní skutkové podstatě o trestné činy úmyslné ohrožovací, které jsou dokonány jednáním popsáním ve skutkové podstatě jednotlivých drogových deliktů

Subjektem těchto deliktů může být kdokoliv.

Nepřekážení trestného činu je trestné v případě trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a § 188 TrZ.

Co se považuje za omamnou látku, psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursor, upravuje ustanovení § 195 odst. 1 TrZ, které ponechává na zvláštních předpisech, aby tyto látky vymezily.⁵⁷

Výčet **omamných látek** nalezneme v přílohách č. 1 až 3 a **psychotropních látek** přílohách č. 4 až 7 ZoNL, do kterých jsou látky zařazeny v souladu se seznamy dle Jednotné úmluvy o omamných látkách a Úmluvy o psychotropních látkách. Dle § 3 odst. 2 ZoNL mohou být omamné nebo psychotropní látky a přípravky je obsahující použity pouze k vědeckým a velmi omezeným terapeutickým účelům vymezeným v povolení k zacházení s nimi. Ostatní návykové látky a přípravky je obsahující pak mohou být použity pouze k terapeutickým, vědeckým, výukovým či veterinárním účelům nebo i k jiným účelům na základě povolení Ministerstva zdravotnictví.⁵⁸ Jinak řečeno, z obsahu ZoNL je třeba dovodit znak skutkové podstaty „neoprávněně“ dle § 187 TrZ, resp. „bez povolení“ dle § 187a TrZ

Přípravkem obsahujícím omamnou nebo psychotropní látku je roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu obsahující jednu nebo více návykových látek nebo prekursorů

⁵⁶ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 str. 559

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1179/2005 ze dne 22.9.2005

⁵⁸ ZoNL říká, že k zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory je třeba, nestanoví-li zákon jinak, povolení k zacházení. § 5 tohoto zákona pak stanoví zacházení s návykovými látkami a připraví bez povolení k zacházení. § 6 stanoví totéž ohledně zacházení s prekursory. Další případy, při kterých se k zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory nevyžaduje povolení k zacházení, pak může stanovit Ministerstvo zdravotnictví vyhláškou (§ 7).

uvedený v příloze č. 8 ZoNL. Jedná se zejména o takové látky, kdy omamná nebo psychotropní látka je obsažena v látce jiné, ze které lze drogu získat či vyrobit.

Prekursorem je dle ZoNL látka uvedená v kategorii 1 přílohy I přímo použitelného předpisu Evropských společenství, kterým je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog, nebo v kategorii 1 přílohy jiného přímo použitelného předpisu Evropských společenství, kterým je nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi. Obecně lze precursor charakterizovat jako látku či komponent určený k výrobě drogy⁵⁹ nebo jako chemickou látku, která je používána jako surovina pro výrobu syntetických drog. Výroba heroinu či kokainu je na řadě chemikálií používaných při úpravě a čištění produktu závislá. Kontrola pohybu těchto látek je dosti ztížena, neboť se používají v řadě průmyslových odvětví a vyrábějí se ve velkém množství, tím pádem jsou často k dispozici na legálním trhu.⁶⁰

Jedy jsou dle § 195 odst. 2 TrZ určeny vládním nařízením. Tímto nařízením je nařízení vlády č. 114/1999 Sb. a jedem rozumí chemickou látku uvedenou v příloze č. 1 tohoto nařízení a chemické přípravky, které obsahují nejméně 7% chemické látky uvedené v příloze č. 1.

4.2.2 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 187 trestního zákona

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, precursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo ve větším rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let bude pachatel potrestán,

⁵⁹ Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 31

⁶⁰ Císařová, D., Sovová O. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004, s. 154

- a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch,
- b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší patnácti let, nebo
- c) způsobil-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán,

- a) způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt,
- b) získá-li takovým činem prospěch velkého rozsahu, nebo
- c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Ustanovení § 187 TrZ je v souladu s mezinárodními závazky a postihuje jednání, která vyplývají zejména z článku 36 Jednotné úmluvy o omamných látkách, článku 22 Úmluvy o psychotropních látkách a článku 3 Úmluvy proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami.

Základní skutkovou podstatou tohoto trestného činu je v odstavci 1 postihováno jednání, kterého se pachatel dopustí v případě, že neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed. **Objektivní stránka** tedy spočívá v nedovoleném nakládání s omamnou nebo psychotropní látkou, přípravkem obsahujícím omamnou nebo psychotropní látku, prekursorem nebo jedem, přičemž ke spáchání tohoto trestného činu je nutno naplnit alespoň jednu z alternativ taxativně v ustanovení uvedených.⁶¹ Do přijetí novely č. 175/1990 Sb. základní skutková podstata postihovala jednání pachatele, který bez povolení vyrobil, dovezl, vyvezl nebo jinému opatřil nebo přechovával omamné prostředky nebo jedy. Po přijetí zákona č. 175/1990 Sb. se trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 TrZ dopustil ten, kdo bez povolení vyrobil, dovezl, vyvezl, provezl, jinému opatřil nebo pro jiného přechovával omamnou nebo psychotropní látku nebo jed. Tím došlo k významnému posunu, neboť byla odstraněna trestnost přechovávání drogy pro sebe dle tohoto ustanovení. Novelou č. 112/1998 Sb. bylo jednání v základní skutkové podstatě rozšířeno do dnešní podoby a zároveň bylo toto nedovolené jednání rozšířeno o neoprávněné zacházení s přípravky obsahujícími omamnou nebo psychotropní látku a prekursory. Jako nedovolené a trestné se dle § 187 TrZ posuzuje neoprávněné zacházení s omamnými nebo

⁶¹ Tak např. pouhé poskytnutí prostor bytu k výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu nelze do objektivní stránky trestného činu dle § 187 odst. 1 TrZ postihnout, neboť je to jednání, kterým se činnost pachatele pouze usnadňuje. V takovém případě půjde o pomoc ke spáchání trestného činu. K tomuto rozsudek Nejvyššího soudu č. 51/2006 Sb. rozh. tr.

psychotropními látkami, přípravky obsahujícími omamnou nebo psychotropní látku, prekursorem nebo jedem v jakémkoli množství. Je nutné si však uvědomit, že výroba, dovoz, průvoz nebo vývoz jsou trestné i pro vlastní potřebu a konzumaci.

Výslovným znakem trestného činu dle § 187 TrZ je **neoprávněnost**. Tu je třeba dovozovat ze znění zákona o návykových látkách, bude-li se jednat o zacházení s omamnými a psychotropními látkami, přípravky a prekursory, a ze znění zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech, v případě léků, které často jsou prekursorem k výrobě drog (např. pervitinu), a konečně nařízení vlády č. 114/1999 Sb., kterým se pro účely trestního zákona stanoví, co se považuje za jedy, nakažlivé choroby a škůdce, pokud jde o zacházení s jedy.

Neoprávněnou **výrobou** se myslí průmyslová nebo řemeslná výroba, čištění či přeměna, ale i jakékoliv jiné zhotovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropní látky (kromě pěstování určitých rostlin)⁶², přípravku obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu neoprávněným subjektem. Výroba je trestná nejen, pokud je prováděna s cílem vyrobit drogu pro jinou osobu, ale také pro sebe. Pro posouzení trestnosti pachatele pak nezáleží na skutečnosti, jak pachatel s drogou dále naložil, neboť trestný čin je dokonán již samotnou výrobou.⁶³

Pokud inkriminovaná osoba vyrábí neoprávněně drogu, potřebuje k tomu zpravidla předmět určený k nedovolené výrobě takovéto drogy. Ustanovení § 188 TrZ, které postihuje výrobu, opatření sobě nebo jinému anebo přechovávání předmětu určenému k nedovolené výrobě drogy, je k § 187 TrZ subsidiární, a proto nelze pachatele z tohoto důvodu stíhat z obou trestných činů zároveň. Jednočinný souběh těchto trestných činů je v tomto případě vyloučen. Nejvyšší soud v usnesení č. 18/2007 Sb. rozh. tr. vyslovil právní názor, že „samotné pěstování rostliny konopí, nelze ztotožňovat s výrobou omamné nebo psychotropní látky.“ O výrobu by v takovém případě šlo pouze tehdy, pokud by konopí bylo sklizeno a došlo by k neoprávněnému zpracování této rostliny do stavu způsobilého k užívání, anebo k získání psychotropní látky tetrahydrokanabinolu (THC). V případě, že by pěstování rostliny konopí směřovalo k uskutečnění výroby, ale z nějakého důvodu by k ní nedošlo, bylo by na místě takovéto jednání posoudit jako pokus event. přípravu trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ. Vypěstováním rostliny konopí pro vlastní potřebu v množství větším než malém pak lze naplnit znaky skutkové podstaty trestného činu podle § 187a odst. 1 TrZ a v případě neoprávněného vypěstování pro

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1238/2003 ze dne 6. 11. 2003

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1354/2003 ze dne 4. 12. 2003.

jiného se toto jednání považuje za opatření omamné látky jinému dle § 187 odst. 1 TrZ.⁶⁴ Obdobně se vyjádřil Nejvyšší soud v usnesení 52/2008 Sb. rozh. tr., ve kterém judikoval, že vypěstování rostliny je třeba považovat za opatření podle § 187 odst. 1 TrZ a její držení za přechovávání podle § 187 odst. 1 TrZ nebo § 187a odst. 1 TrZ (pěstování máku, konopí, koky apod.). Konopí seté (*Cannabis Sativa*) je však přitom samo o sobě omamnou látkou. V tomto judikátu byl vyřčen průlomový názor týkající se konopí. Pokud byla rostlina konopí setého pěstována a dále zpracována výlučně pro potřeby alternativní léčby, tak s ohledem na společenskou nebezpečnost činu není naplněna *materiální stránka* takového trestného činu.

Dovozem⁶⁵ se chápá režim, při kterém dochází k přesunu zboží pocházejícího z cizího státu na území České republiky.⁶⁶

Vývozem se myslí režim, při kterém dochází k přemístění zboží z tuzemska do cizího státu.⁶⁷

Převozem (průvozem) se rozumí přeprava zboží z území jednoho cizího státu přes české celní území na území jiného cizího státu.⁶⁸

Nabízením se rozumí takové jednání, kterým pachatel vyjadřuje ochotu omamnou nebo psychotropní látkou, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látkou, jed nebo prekursor poskytnout jinému. K naplnění trestnosti postačí i jednou učiněná nabídka. Nemusí tedy dojít k opakování takového jednání, jak by se dalo usuzovat z formulace slova *nabízí*.⁶⁹ Tato nabídka navíc pro naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu dle § 187 TrZ nemusí být přijata.

Zprostředkováním se chápá zajištění kontaktu mezi jednotlivými osobami, které se zabývají nakládáním s omamnou nebo psychotropní látkou, přípravkem obsahujícím omamnou nebo psychotropní látkou, prekursorem nebo jedem. Zprostředkující osoba sama s drogou nenakládá, tedy nedaruje ji, neprodává či nečiní podobné zacházení.⁷⁰

⁶⁴ Srov. také Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1154

⁶⁵ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 str. 561

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Nejvyšší soud ve svém usnesení 3/2002 Sb. rozh. tr. vyslovil názor, že místem spáchání trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ, kterého se pachatel dopustí tím, že přepravuje drogy z České republiky do ciziny, je na území České republiky každé místo, kterým pachatel při vývozu drog projede.

⁶⁸ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 str. 559

⁶⁹ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1155

⁷⁰ Tamtéž

Prodáním se myslí odevzdání drogy kupujícímu za peněžní protihodnotu. Nemusí to být pouze konečný prodej, ale i prodej výrobce či dealera dalšímu dealerovi či prodejci, který látku distribuuje dále.

Pojem **jinak jinému opatří** znamená neoprávněné obstarání omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu jiným způsobem, než je výslovně uvedeno v § 187 odst. 1.⁷¹ Může se jednat např. o darování, směnu či činnost, kterou se pachatel dopouští trestného činu pokrytého jinou skutkovou podstatou, jako je např. krádež či zpronevěra. Nutno zdůraznit, že se jedná o opatření drogy pro jiného. Opatření drogy pro sebe trestným podle trestního zákona není.

Přechováváním zákon chápe jakýkoliv způsob držby omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu. Delikvent drogu nemusí mít v držení přímo u sebe, avšak musí je mít ve své moci⁷², tzn. ve své dispozici.⁷³ Délka přechovávání je relevantní z hlediska stupně společenské nebezpečnosti činu stejně tak jako množství přechovávané látky. Přechovávání musí být činěno pro jiného,⁷⁴ neboť na přechovávání pro sebe v malém než větším množství se vztahují znění ustanovení § 187a odst. 1 TrZ

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 nalezneme v odstavcích 2 až 4. Ty dnešní podoby doznaly zejména po aktualizacích novelami č. 175/1990 Sb. a 112/1998 Sb. Na dvě léta až deset let bude podle odst. 2 potrestán pachatel, který se trestného činu dopustí jako **člen organizované skupiny**⁷⁵ nebo ve větším rozsahu anebo vůči **osobě mladší**

⁷¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 str. 562

⁷² Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1156

⁷³ Takto judikoval Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 5 Tdo 115/2003 ze dne 5.3.2003 ve kterém uvedl, že délku doby držení k tomu, aby se již jednalo o přechovávání, zákon přímo nestanoví, ovšem ve smyslu ustálených názorů soudní praxe je přechováváním alespoň několik hodin trvajícím držení omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího takovou látku, prekursoru nebo jedu.

⁷⁴ Podle rozsudku Krajského soudu v Plzni č. 24/2000 Sb. rozh. tr. pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 187 odst. 1 TrZ stačí, když pachatel jinému opatří nebo pro jiného přechovává drogu. Není podmínkou, aby prováděl činnost překupníka drog. Rozdíl je pak pouze v hodnocení stupně společenské nebezpečnosti činu.

⁷⁵ Organizovanou skupinou je dle rozsudku Nejvyššího soudu č. 45/1986 Sb. rozh. tr. nejméně tříčlenné sdružení trestně odpovědných osob, jejichž vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a tomu odpovídající rozdělení a koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost. Dále srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 543/2006 ze dne 21. 6. 2006

osmnácti let.⁷⁶ Trestný čin dle § 187 TrZ odst. 1 je spáchán ve **větším rozsahu** je-li stupeň nebezpečí činu uvedeného v odstavci 1 značně vysoký, zejména tehdy, vyrobí-li, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje nebo jinak jinému opatří anebo přechovává pro jiného omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed v množství, které je způsobilé k použití pro více lidí.⁷⁷ Mimo množství je třeba hodnotit i druh a kvalitu látky či způsob provedení činu.⁷⁸ V případě pervitinu (metamfetaminu) se větším rozsahem rozumí již 10 gramů této látky.⁷⁹

Pachatel, který získá činem uvedeným v § 187 odst. 1 TrZ **značný prospěch**⁸⁰, dopustí se ho vůči **osobě mladší patnácti let**⁸¹ nebo způsobí-li takovým činem **těžkou újmu na zdraví**⁸², bude potrestán odnětím svobody na osm až dvanáct let podle odstavce 3. Pokud trestný čin podle § 187 odst. 1 TrZ je spáchán distribucí drog, která spočívá v jejich nákupu a prodeji, je třeba při posuzování otázky, zda pachatel získal činem značný prospěch odečíst od částky, za kterou drogu prodal, částku, za niž ji nakoupil⁸³ (obdobně se bude posuzovat prospěch velkého rozsahu dle § 187 odst. 4 TrZ). Jako problematickou shledávám skutečnost, že k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v případě osob mladších osmnácti let dle § 187 odst. 2 TrZ a mladších patnácti let dle § 187 odst. se podle ustanovení § 6 odst. b TrZ vyžaduje pouze nedbalost. Tato skutečnost je v novém trestním zákoně zohledněna, neboť se v tomto směru vyžaduje vůči dětem, resp. osobám mladším patnácti let jednání určité intenzity.

⁷⁶ Ve spojení s § 89 odst. 15 trestního zákona je osobou mladší osmnácti let osoba do dne předcházejícího jejím osmnáctým narozeninám.

⁷⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1156

⁷⁸ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1156. K tomuto také usnesení Nejvyššího soudu č. 1/2006 Sb. rozh. tr., které znak „většího rozsahu“ opírá zejména o množství omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu s ohledem na druh a kvalitu látky. Dále je třeba zohlednit i další okolnosti, zejména způsob jakým pachatel s uvedenými látkami nakládal, po jakou dobu tak činil, počet osob, jimž je opatřil, prodal nebo pro ně přechovával apod.

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 843/2005 ze dne 22. 8. 2005

⁸⁰ Značný prospěch je třeba vykládat v souladu s ustanovením § 89 odst. 11 trestního zákona. Bude se tedy jednat o prospěch ve výši minimálně 500 000 Kč.

⁸¹ U osoby mladší patnácti let platí obdobně to, co je uvedeno ve výkladu v této kapitole k osobě

⁸² Výklad pojmu těžká újma na zdraví nalezneme v legální definici § 89 odst. 7 trestního zákona

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu č. 42/2005 Sb. rozh. tr.

Nejpřísněji se trestá jednání, kterým pachatel způsobí činem uvedeným v odstavci 1 **těžkou újmu na zdraví více osob**⁸⁴ nebo **smrt**, získá-li takovým činem **prospěch velkého rozsahu**⁸⁵ nebo spáchá-li takový čin **ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech**.⁸⁶

Závěrem bych rád zmínil, že fakt, že pachatel s drogou dle § 187 TrZ nakládal neoprávněně, nevylučuje trest propadnutí věci (tedy této drogy) dle § 55 odst. 1 písm. a) TrZ, neboť lze učinit myšlenkový závěr, že i v takovém případě mu věc náleží ve smyslu § 55 odst. 2 TrZ.⁸⁷

4.2.3 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 187a trestního zákona

(1) Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu.

Trestný čin dle § 187aTrZ, který trestá držení drogy pro vlastní potřebu v množství větším než malém, byl do českého právního řádu znovu zaveden novelou č. 112/1998 Sb.⁸⁸, čímž došlo k dostání závazků plynoucích z mezinárodního práva.⁸⁹ V případě, že se bude jednat o přechovávání pro jiného, bude třeba takový případ posoudit dle § 187 odst. 1 TrZ.⁹⁰ Pokud uživatel drogy bude přechovávat množství menší než malé, půjde o přestupek dle § 30

⁸⁴ Dle ustáleného obecného výkladu se více osobami myslí počet nejméně tří osob.

⁸⁵ Taktéž pojem velký prospěch je třeba vykládat v souladu s ustanovením § 89 odst. 11 trestního zákona. Takovým prospěchem bude prospěch dosahující výše alespoň 5 000 000 Kč.

⁸⁶ K naplnění znaku „ve více státech“ postačí, pokud organizovaná skupina působí alespoň ve dvou státech, přičemž jedním z těchto států může být též Česká republika. K výkladu tohoto znaku srov. usnesení Nejvyššího soudu č. 34/2005 Sb. rozh. tr. a usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 90/2006 ze dne 25. 1. 2006

⁸⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č. 48/2006 Sb. rozh. tr.

⁸⁸ Do účinnosti novely č. 175/1990 Sb. bylo přechovávání pro sebe trestné dle § 187 TrZ.

⁸⁹ Srov. výklad v kapitole 4.2.6

⁹⁰ Ustanovení § 187a odst. 1 TrZ dopadá na jednání dvou kategorií osob. Tou první jsou běžní konzumenti, kteří drogu přechovávají za účelem její konzumace. Druhou kategorií osob jsou dealéři a distributoři, kterým se nepodaří prokázat nedovolené jednání dle § 187 odst. 1 TrZ.

odst. 1 písm. j) PŘZ, za což hrozí trest napomenutí, pokuty anebo propadnutí věci. Teoreticky PŘZ připouští ještě zákaz činnosti.

Objektivní stránka spočívá v tom, že pachatel bez povolení přechovává omamnou látku nebo jed v množství větším než malém.

Znak skutkové podstaty **bez povolení** je třeba vykládat obdobně jako znak neoprávněnosti dle ustanovení § 187 TrZ.

Samotný pojem přechovávání je třeba charakterizovat obdobně jako v ustanovení § 187 TrZ s tím rozdílem, že v případě ustanovení § 187a TrZ se jedná o přechovávání pro sebe. Přechovávání pro jiného je upraveno v ustanovení § 187 TrZ. Ustanovení § 187a TrZ je vůči tomuto ustanovení subsidiárním a skutková podstata je vůči skutkové podstatě § 187 TrZ privilegovaná. Skutková podstata § 187a TrZ tedy může dopadat na ty dealery a distributory, na které ustanovení § 187 TrZ nedosáhne.⁹¹

Esenciálním znakem skutkové podstaty je **přechovávání množství většího než malého**. Toto množství není stanoveno žádným právním předpisem ani zákonného, ani podzákonného charakteru a jeho stanovení tak leží na bedrech praxe, aby se minimalizovaly obtíže při aplikaci práva. O jejich překonání se pokusil nejprve závazný pokyn policejního prezidenta č. 39/1998 ze dne 9. prosince 1998, kterým se upravuje postup příslušníků Policie České republiky při odhalování protiprávních jednání souvisejících s toxikomanií.⁹² Reakcí na toto byl obecný pokyn nejvyšší státní zástupkyně č. 6/2000 ze dne 27. 4. 2000, jímž se upravují podrobnosti postupu státních zastupitelů při postihu trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a TrZ. Tento pokyn byl později nahrazen pokynem obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 2/2006 a ještě později pokynem obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1/2008, který dle čl. 71 odst. 3 stanoví množství větší než malé v příloze č. 2⁹³ tohoto pokynu.⁹⁴ Ať už však jde o závazný pokyn

⁹¹ Počet a podíl odsouzených osob za jednotlivé drogové trestné činy za období 2002- 2007 uvádím v Tabulce II

⁹² Tento pokyn policejního prezidenta stanovil orientační hodnoty malého množství omamných nebo psychotropních látek, jejichž přechovávání nad tuto hranici je přechovávání množství větší než malého následujícím způsobem: heroin- 0,3 g (odpovídá zpravidla 10 dávkám), kokain- 0,5 g (10 dávek), amfetamin- 0,5 g (10 dávek), metamfetamin- 0,5 g (10 dávek), MDMA- 1 g (10 dávek), LSD 0,0005 g (10 dávek), THC- 0,3 g (20 cigaret)

⁹³ Hodnoty stanovené v tomto pokynu jsou uvedeny v Příloze I této práce

⁹⁴ Dle čl. 71 odst. 1 písm. b) tohoto pokynu je množství stanoveno odborným vyjádřením či znaleckým posudkem, odvětví soudní chemie, byl stanoven druh omamné nebo psychotropní látky či jedu a celkové

policejního prezidenta nebo obecný pokyn státního zástupce, je zřejmé, že tyto pokyny nejsou pro soudy závazné, přesto však významně ovlivňují soudní praxi, neboť orgány činné v trestním řízení z něho vycházejí.⁹⁵

Nejvyšší soud vydal rozhodnutí č. 46/2000 Sb. rozh. tr.⁹⁶, ve kterém za množství větší než malé ve smyslu § 187a odst. 1 TrZ považuje takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které vícenásobně - podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek - převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta [v případě metamfetaminu-base (pervitinu) desetinásobně]. Při posuzování otázky, zda je naplněn tento zákonný znak, nelze činit rozdíl mezi *prvokonzumentem a uživatelem těchto látek v pokročilém stadiu závislosti*.⁹⁷ Pro naplnění znaku přechovávání ve smyslu § 187a odst. 1 TrZ po formální stránce postačí jakýkoliv způsob držení omamné nebo psychotropní látky či jedu bez povolení pro sebe. Musí však jít o držení takové látky v množství převyšujícím dávku potřebnou pro držitele (podle stupně jeho závislosti), *neboť držení jen jedné dávky konzumentem drog před jejím použitím není přechováváním, ale jen tzv. spotřební držbou*, byť by šlo o množství jinak splňující znak množství větší než malé. V tomto smyslu soudy ustanovení § 187a TrZ aplikují správným způsobem, neboť záměrem zákonodárce nebylo trestat pouhé konzumenty drog. Naopak jiný rozsudek Nejvyššího soudu⁹⁸ za malé množství omamné nebo psychotropní látky nebo jedu podle ustanovení § 187a odst. 1 TrZ považuje individuální denní dávku v množství obvyklém pro určitou osobu, která užívá tuto látku nebo jed, odpovídající stupni závislosti na této látce nebo jedu aniž by způsobila vážné ohrožení zdraví nebo života této osoby.⁹⁹ V případě, že je pachatelem trestného činu dle § 187a odst. 1 TrZ pachatel, u něhož nebylo zjištěno zneužívání drog, je třeba požádat o posudek znalce z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie, resp. odborného

množství zajištěné látky, váhové množství účinné látky v zajištěném vzorku. Toto množství účinné látky státní zástupce uvede ve výroku obžaloby.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 620/2003 ze dne 28. 5. 2003

⁹⁶ Jedná se o usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích

⁹⁷ Stejný právní názor vyslovil Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 3 Tdo 47/2003 z e dne 29. 1. 2003, ve kterém judikoval, že za "množství větší než malé" je třeba považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky, které vícenásobně - podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek - převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta.

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Tz 203/99 ze dne 16.2.2000

⁹⁹ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 str. 559

vyjádření ke skutečnosti, zda dané množství je v konkrétním případě množstvím větším než malém.¹⁰⁰

Trest odnětí svobody na jeden rok až pět let čeká na toho, kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed ve **větším rozsahu**. Kritéria jeho určení jsou vyjádřena množstvím, druhem, kvalitou drogy či závislostí toxikomana či velikostí jeho obvykle užívané dávky.¹⁰¹ Za větší rozsah je v takovém případě třeba považovat množství, které je způsobilé ohrozit na životě nebo zdraví více osob (tj. nejméně tři).¹⁰² Lze se setkat i s jiným názorem, podle kterého by větší rozsah měl být určen pouze množstvím přechovávané drogy.¹⁰³ Legální definici v ustanovení § 89 odst. 11 TrZ nelze v tomto případě použít, neboť stanovení peněžního vyjádření částky má pouze podpůrný charakter.¹⁰⁴

Dle § 34 písm. l) TrZ je soud oprávněn předchozí odsouzení nepokládat jako přitěžující okolnost, jde-li o pachatele trestného činu dle § 187a odst. 1 z důvodu, že se pachatel dopustil tohoto činu znovu proto, že se oddává zneužívání omamných a psychotropních látek.

Závěrem lze shrnout, že přechovávání drog pro vlastní potřebu může nabýt tři rozměrů:

- a) přechovávání v množství malém, které je postihováno dle § 30 odst. 1 písm. j) PZ
- b) přechovávání v množství větším než malém, nikoliv zároveň ve větším rozsahu, je trestáno dle § 187a odst. 1 TrZ
- c) přechovávání drog ve větším rozsahu, jež je trestáno dle § 187a odst. 2 TrZ

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu č. 60/2001 Sb. rozh. tr.

¹⁰¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. 23. vydání. Praha: Linde Praha, 2005. Dále také Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1164

¹⁰² Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 s. 567

¹⁰³ Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 38

¹⁰⁴ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1164

4.2.4 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 188 trestního zákona

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu,*
- b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo*
- c) získá-li takovým činem značný prospěch.*

Po roce 1990 došlo k dvěma významným novelám ustanovení tohoto paragrafu. Do roku 1990 a novely č. 175/1990 Sb. byla dle ustanovení § 188 TrZ trestná výroba sobě nebo opatření jinému anebo přechovávání předmětu způsobilého k nedovolené výrobě omamných prostředků nebo jedů. Právě novelou č. 175/1990 Sb. došlo k nahrazení způsobilého předmětu k nedovolené výrobě na předmět určený k nedovolené výrobě a taktéž k rozšíření skutkové podstaty o psychotropní látky. Dnešního znění doznala skutková podstata trestného činu šíření toxikomanie po novele č. 112/1998 Sb. Tou došlo k jejímu rozšíření kromě původních omamných nebo psychotropních látek a jedu taktéž na přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku

Objektivní stránka trestného činu šíření toxikomanie dle § 188 TrZ spočívá v jednání pachatele, který vyrobí, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu. Jednání je to přípravného charakteru, avšak v důsledku společenské nebezpečnosti činu je v trestním zákoně zakotveno na trestný čin. Jinak řečeno, trestný čin je dokonán, stejně jako v případě ostatních drogových trestných činů, jednáním přípravného charakteru spočívajícího ve výrobě, opatření nebo přechovávání předmětu určeného k nedovolené výrobě drogy. Nemusí dojít k samotné výrobě, postačí pouze vyrobení, opatření či přechovávání předmětu určeného k nedovolené výrobě drog. Takový předmět nemusí být k tomuto účelu určen výlučně. Pokud je takovýto předmět pouze způsobilý k výrobě drog, nejedná se o trestný čin dle § 188 TrZ.

Pojmy výroba, opatření a přechovávání lze vykládat stejně jako v případě § 187 TrZ s tím rozdílem, že opatření dle § 188 TrZ zahrnuje značně širší možnosti a způsoby jednání. V § 187 TrZ se jedná o pojem „jinak opatří“, který nezahrnuje ostatní jednání vyjádřená v skutkové podstatě tohoto trestného činu, v § 188 TrZ o „opatření“, které zahrnuje např. dovoz, vývoz, průvoz, zprostředkování, prodej, darování, směnu apod.¹⁰⁵

Předmětem určeným k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu může být vše, čím lze drogu vyrobit či získat. Mohou to být přístroje, jiná zařízení a jejich součásti, ale také suroviny, které jsou podle své povahy způsobilé a zároveň určené k takové výrobě.¹⁰⁶ Vypěstování rostlin, které samy o sobě nejsou drogou, pro účely omamných nebo psychotropních látek, je opatřením předmětu k výrobě, nikoliv samotnou výrobou. Toto se bude typicky týkat např. konopných rostlin určených k výrobě marihuany.¹⁰⁷

Odnětím svobody na dobu dvou až deseti let bude dle odstavce 2¹⁰⁸ potrestán ten, kdo se dopustí trestného činu dle § 188 ve větším rozsahu, vůči **osobě mladší osmnácti let**¹⁰⁹

¹⁰⁵Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 570

¹⁰⁶ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1166.. Obdobně rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1354/2003 ze dne 4.12.2003 definuje předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky nebo jedu jako cokoli, co lze k výrobě drogy či jedu použít. Podle tohoto rozsudku sem spadají jak přístroje, tak zařízení nebo jejich součásti, např. destilační jednotky, tak suroviny a různé pomocné látky.

¹⁰⁷ Judikát Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1238/2003 ze dne 6.11.2003. za výrobu považuje jakékoli zhotovení nebo vytvoření omamné nebo psychotropní látky (kromě pěstování určitých rostlin), a to bez omezení pouze na určité způsoby, jimiž má být taková látka získána. Výraz "výroba" označuje všechny postupy, jimiž lze získat psychotropní látky, a zahrnuje rovněž čištění a přeměnu psychotropních látek v jiné psychotropní látky a také výrobu přípravků, vyjma těch, jež jsou připravovány v lékárnách na lékařský předpis. Srov. usnesení Nejvyššího č. 52/2008 Sb. rozh. tr., dle kterého neoprávněné vypěstování rostliny konopí setého (*Cannabis sativa*) nelze považovat za výrobu předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky ve smyslu § 188 odst. 1 trestního zákona, neboť konopí seté je již samo o sobě omamnou látkou ve smyslu § 195 odst. 1 trestního zákona (podle přílohy č. 3 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů, a seznamu IV podle Jednotné úmluvy o omamných látkách publikované jako vyhláška č. 47/1965 Sb., ve znění sdělení č. 458/1991 Sb., a proto současně nemůže být předmětem určeným k výrobě takové látky.

¹⁰⁸ Odstavec 2 byl do § 188 TrZ zařazen novelou. č. 175/1990 Sb., která v tomto ustanovení nově postihovala jednání ve větším rozsahu, a takové jednání, kterým pachatel získal činem značný prospěch. Novelou č. 112/1998 Sb. došlo k rozšíření kvalifikované skutkové podstaty na jednání, kterého se pachatel dopustí vůči osobě mladší osmnácti let a taktéž ke zpřísnění trestní sazby z jednoho roku až pět let na dvě léta až deset let.

¹⁰⁹ Srov. výklad pojmu v kapitole 4.2.2

anebo získá- li takovým činem **značný prospěch**.¹¹⁰ **Větším rozsahem** se v tomto případě myslí nebezpečí, které dosahuje vysokého stupně intenzity společenské nebezpečnosti činu. Nejde o vymezení množství drogy tak jako v ustanovení § 187 odst. 2 písm. a) TrZ a § 187a odst. 2 TrZ, ale o míru společenské nebezpečnosti činu, která je značně vysoká a která zohledňuje nakládání s předmětem určeným k nedovolené výrobě drogy, ale taktéž množství či kvalitu látky a okruh osob, pro který mohla být droga vyrobena.

Ve vztahu k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných nebo psychotropních látek dle § 187 TrZ je ustanovení § 188 TrZ subsidiární, neboť přípravné jednání k trestnému činu je trestné pouze u zvlášť závažných trestných činů, u nichž se úmysl takového jednání vztahuje i k okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby trestného činu.¹¹¹ Proto lze pachatele trestat dle § 187 TrZ pouze tehdy, pokud se jeho úmysl vyrobít, opatřit nebo přechovávat předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu vztahuje taktéž na okolnost uvedenou v odst. 2, 3 nebo 4 § 187 TrZ.¹¹²

4.2.5 Trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek dle § 188a trestního zákona

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo b) spáchá-li takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Trestný čin dle § 188a TrZ byl do trestního zákona zakotven novelou č. 175/1990 Sb.

Objektivní stránka spočívá v jednání, při kterém pachatel trestného činu šíření toxikomanie svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom

¹¹⁰ Značný prospěch je vymezen v ustanovení §89 odst.11 TrZ a je tedy prospěchem ve výši nejméně 500 000 Kč

¹¹¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze č. 19/2004 Sb. rozh. tr.

¹¹² Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1165

podporuje anebo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří. K naplnění zákonných znaků tohoto trestného činu však není nutné, aby osoba, které bylo takové jednání určeno, jím byla skutečně ovlivněna.¹¹³ Důvodem je skutečnost, že samotné požívání návykových látek není dle trestního zákona trestné, a proto nelze stíhat ani účastenství dle § 10 TrZ na takovém jednání. Můžeme tak říci, že trestný čin šíření toxikomanie podle § 188a TrZ je jistou formou účastenství dle § 187 TrZ. To je také důvodem, proč nemůže dojít k jednočinnému souběhu trestných činů šíření toxikomanie dle § 188a TrZ a nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 TrZ¹¹⁴, neboť trestný čin dle § 188a TrZ je v poměru subsidiarity k trestnému činu dle § 187 TrZ a skutek vykazující znaky obou skutkových podstat se posoudí dle § 187 TrZ.¹¹⁵ Novela č. 112/1998 Sb. zpřísnila sazby odnětí svobody základní skutkové podstaty z vězení až na dobu jednoho roku na trest odnětí svobody až na tři léta.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti před možným ohrožením, které vyplývá ze zneužívání jiných návykových látek, než je alkohol.

Sváděním se rozumí jednání pachatele podobné účastenství ve formě návodu ve smyslu § 10 odst. 1 písm. b).¹¹⁶ Za svádění lze považovat např. přemlouvání ke zneužívání návykových látek, předvádění způsobu jejich zneužívání či jinou formu vyvolání rozhodnutí o zneužívání návykové látky. Může jít např. o poučování jak drogu aplikovat, názorné předvádění či popisování efektu po aplikaci drogy takovou formou, že jednání má návodný efekt a vyvolá rozhodnutí sváděné osoby drogu užít

Podporováním se rozumí jednání pachatele, jež má charakter účastenství ve formě pomoci ve smyslu § 10 odst. 1 písm. c). Podporováním shledáváme jednání, kterým je např. opatření návykové látky, jež má charakter pomoci, opatření injekčních stříkaček, opatření bytu či přivedení do komunity, ve které je zneužívání návykových látek běžné.¹¹⁷ Takové jednání má charakter fyzické pomoci. Formou podpory psychické je utvrzování v předsevzetí zneužívat návykové látky, pomoc radou apod. V obou případech, tedy jak svádění, tak podporování, se jedná nikoliv o účastenství dle § 10 TrZ, ale o pachatelství trestného činu dle

¹¹³ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě č. 17/99 Sb. rozh. tr.

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 843/2005 ze dne 22. 8. 2005

¹¹⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1170

¹¹⁶ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 str. 570

¹¹⁷ Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 42

ustanovení § 188a TrZ . Za podporování ve smyslu § 188a TrZ nelze považovat akce obecně prospěšných společností, občanských sdružení, neziskových organizací apod., které rozdávají hygienicky nezávadný materiál včetně injekčních stříkaček uživatelům drog či jim poskytují podporu a rady v jejich složité situaci.¹¹⁸

Podněcováním se chápe projev, kterým pachatel zamýšlí vzbudit u jiných osob rozhodnutí vedoucí ke zneužívání jiných návykových látek, než je alkohol. Je třeba říci, že podněcování nesměřuje na rozdíl od svádění vůči konkrétní individualizované osobě či osobám.¹¹⁹

Šířením zneužívání návykové látky jiné než alkohol se rozumí jakékoliv další, jiné jednání, které směřuje k rozšíření zneužívání návykových látek jiných než alkoholu směřující vůči blíže neurčeným osobám. Stejně tak jako podněcování, i šíření se pachatel může dopustit ústním projevem, prostřednictvím tisku nebo jiného sdělovacího prostředku.¹²⁰

Návyková látka je vymezena v ustanovení § 89 odst. 10 TrZ, avšak skutková podstata trestného činu šíření toxikomanie se vztahuje na jiné návykové látky než alkohol. Ustanovení §188a TrZ nevyklučuje stíhat i svádění, podporování, podněcování či šíření i takových návykových látek, jejichž držení nebo nakládání nelze stíhat dle § 187 a násl. TrZ.¹²¹ Pod pojmem ostatní látky lze rozumět různé látky, které jsou běžně užívány v domácnosti či průmyslu, jako jsou např. ředidla, čisticí, barviva či náplně hasičských přístrojů či různé rostliny s psychotropním účinkem, které nejsou zařazeny ve výčtu omamných a psychotropních látek, pokud jsou způsobily nepříznivě ovlivnit psychiku člověka a jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo jeho sociální chování.¹²²

Kvalifikovaná skutková podstata v odstavci 2 dopadá na ty pachatele, kteří spáchají čin uvedený v § 188a odst. 1 TrZ vůči **osobě mladší než osmnáct let**.¹²³ Účinností novely č.

¹¹⁸ Obdobně Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6.vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1168

¹¹⁹ Tamtéž

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. 23. vydání. Praha: Linde Praha, 2005, s. 206

¹²² Obdobně usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 705/2005 ze dne 29. 6. 2005. Dle tohoto usnesení lze pod pojem „ostatní látky“ podřadit také tzv. rajský plyn. Za splnění výše uvedených podmínek se lze prodejem balónků naplněných tzv. rajským plynem dopustit trestného činu šíření toxikomanie dle § 188a TrZ. Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 392/2009 ze dne 29.4. 2009, podle kterého se pachatele dopustili trestného činu dle § 188a TrZ tím, že na internetových stránkách nabízeli k prodeji šalvěj divotvornou, která má podobné účinky jako LSD, ačkoliv tato látka není uvedena v seznamech omamných a psychotropních látek.

¹²³ Srov. výklad pojmu v textu k § 187 TrZ

134/2002 Sb. je takové jednání dle odstavce 2 trestné také v případě, že je spácháno tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem. Novelou se provádí závazek vyplývající z čl. 9 Společného postupu odsouhlaseného Radou na základě článku K3 Smlouvy o Evropské Unii týkající se přibližování zákonů a praktik členských států Evropské unie v boji proti narkomanii a týkající se prevence a boje proti nezákonnému obchodování s drogami.¹²⁴ Takovýto krok, ke kterému přijetím novely došlo, lze jednoznačně uvítat, neboť síla médií je v dnešní době mimořádná a jakékoliv podněcování k užívání drog směřované hudebními či filmovými idoly zejména k mládeži, se jeví jako velmi nebezpečné. Současná trestní sazba odnětí svobody za takovéto jednání činí jeden rok až pět let. Do účinnosti novely č. 112/1998 Sb. činila tato sazba až tři léta vězení.

4.2.6 Několik úvah k nedostatkům dnešní právní úpravy a k přechovávání drogy pro vlastní potřebu

V novém trestním zákoníku bude hranice množství většího než malého stanovena vládním nařízením¹²⁵, které by mělo stanovit hranici drogy, při jejímž překročení a zároveň při překročení nejmenšího množství účinné látky, jež musí obsahovat droga, aby bylo její zkoumané množství považováno za větší než malé, se držitel drogy dopustí trestného činu přechovávání drogy pro vlastní potřebu dle § 284 nTrZ. Stanovení pevné hranice, která je pro všechny osoby stejně závazná, nepovažuji za nejšťastnější řešení. Přimlouval bych se za zvolení takového přístupu, který by respektoval individuální přístup, tedy podmíněnost přechovávání množství omamných a psychotropních látek pro vlastní potřebu stupněm závislosti toxikomana¹²⁶ vědom si skutečnosti, že primárním cílem ustanovení § 187 odst. 1 TrZ není trestní postih spotřební držby a skryté trestání konzumentů drog, neboť za trestné je považováno pouze přechovávání pro sebe, nikoliv opatření drogy pro sebe, které její aplikaci musí předcházet. Je zřejmé, že takto zvolené řešení si žádá větších nákladů ekonomických, administrativních i fyzických. Denní dávka závislého toxikomana může být mnohonásobně

¹²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 134/2002 Sb. Dále také Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1169

¹²⁵ Srov. výklad v kapitole 6

¹²⁶ Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 35

větší než dávka u osoby s drogami experimentující či rekreačního uživatele. V takovém případě však dochází k větší kriminalizaci pokročilého uživatele před prvokonzumentem. Jako vhodnější se mi jeví přístup, který ve své právní větě uvedl Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 2 Tz 203/99 ze dne 16. 2. 2000. Nelze souhlasit s názorem, že není možné činit rozdíl mezi osobou v pokročilém stadiu závislosti a prvokonzumentem, ačkoliv je třeba respektovat rozhodnutí Nejvyššího soudu, která držení množství nepřevyšujícího jednu dávku nepovažují za přechovávání ve smyslu § 187a odst. 1 TrZ, ale za spotřební držbu, i v případě, že se jedná o množství větší než malé. Naopak tohoto rozdílu si musíme být vědomi a při stanovení většího množství než malého stanovit takové množství, které by dosahovalo individuální denní dávky (resp. určitého jejího násobku) uživatele, a až po jejím překročení přechovávání považovat za trestné.¹²⁷ Vhodným stanovením tohoto násobku by drogově závislým pokročilejšího rázu bylo možné připustit i určité předzásobené se drogou, aniž by byli trestně stíháni. V držení většího, resp. značného množství (ačkoliv trestní zákon ve stávající podobě tento pojem neužívá) drog pro vlastní potřebu lze spatřovat vyšší nebezpečnost činu pro společnost, neboť tak může event. dojít k rozšíření drogy mezi ostatní toxikomany, avšak v případě rozumného určení přechovávání množství většího než malého se lze vyhnout kriminalizaci pouhých uživatelů drog. Připravované vládní nařízení tuto situaci do jisté míry řeší, neboť hranici množství většího než malého stanovuje poměrně benevolentně. V takovém případě považují za nikoliv nepravděpodobné, že dealeri a distributoři drog budou v duchu tohoto nařízení postupovat v rámci své činnosti v míře větší než dosud. Pokud se dopustí trestného činu dle § 283 nTrZ (dnes § 187 TrZ), budou se snažit, aby z důvodu důkazní nouze bylo jejich jednání posouzeno jako trestné dle skutkové podstaty § 284 nTrZ (dnes § 187a TrZ). Situaci by řešilo právě stanovení násobku individuální dávky uživatele, neboť v takovém případě by na základě provedeného znaleckého dokazování došlo ke zřejmému odhalení skutku, čímž samozřejmě nevylučují jeho provedení ani za popsané situace. Jiný přístup představovalo stanovení množství většího než malého závazným pokynem policejního prezidenta a obecným pokynem nejvyšší státní zástupkyně, které určily tuto hranici relativně nízko. Jakkoliv jsou tyto pokyny pro soudy nezávazné, je zřejmé, že orgány činné v trestním řízení podle nich postupují. Aplikační praxe si s utvářením pojmu *větší než malé množství* ví rady, ačkoliv dle mého názoru nepřístupuje citlivě k rozdílům mezi jednotlivými uživateli drog.

¹²⁷ Opačný názor Fastner, J. *Ještě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák.*, in: *Trestní právo*, č. 11/1999, s. 6 a n.

Přikláním se ke stanovení pojmu *větší rozsah* závazným právním předpisem. Při stanovení jeho obsahu považují za přiměřené stanovit určitou hodnotu násobku množství většího než malého¹²⁸, které bude zohledňovat jak množství zadržené látky, tak obsah v ní účinné drogy akcentujíc individuální přístup k tomuto množství ve vazbě na stupeň závislosti toxikomana na drogách, tzn. na množství, které toxikoman spotřebuje při jedné aplikaci drogy.

Při stanovení formy právního předpisu, která by měla pojem množství větší než malé (ale také větší rozsah) určit, se přikláním ke zvolenému nařízení. Další možnosti připadající v úvahu by mohla být forma ministerské vyhlášky. Obě tyto formy na rozdíl od zákona jsou schopny pružněji reagovat na vývoj a trendy v užívání drog.

Za vhodné bych považoval rozšíření trestnosti dle § 187 TrZ na distribuci a neoprávněné zacházení, prodej, darování, podání a jiné umožnění škodlivého užívání rostlin, které mají psychotropní účinek, avšak zároveň nespádají do kategorie omamných a psychotropních látek za předpokladu, že se úmysl bude vztahovat právě k umožnění škodlivého užívání.¹²⁹

De lege ferenda navrhuji zakotvení dvou novinek. První je zakotvení přísnějšího trestního postihu vůči kvalifikovaným subjektům, které zacházejí s drogou. Mám na mysli zejména zdravotní a farmaceutické, ale také chemické pracovníky, kteří mají ulehčen přístup k prekursorům anebo omamným a psychotropním či jiným látkám, ze kterých lze drogu vyrobit. Dále pak považuji za velmi vhodné zakotvit zánik trestnosti z důvodu účinné lítosti u drogových deliktů z důvodu spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, která by měla vést k objasnění závažné trestné činnosti či objasnění drogových deliktů dle § 187, § 188 TrZ a možno uvažovat i o § 188a TrZ. V praxi by se jednalo o situace, ve kterých toxikoman dnes nemá důvod z jakýchkoliv pohnutek s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat a ve kterých by mohl těmto orgánům pomoci rozkrýt závažnější trestnou činnost dealerů či distributorů drog a organizovaného zločinu.

¹²⁸ Např. Jan Chmelík v Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1999, s. 38 za takové množství považuje deseti až patnácti násobek množství většího než malého

¹²⁹ Dnes je takovéto jednání postihnutelné pouze na základě § 30 odst. písm. b) PřZ

4.2.7 Několik úvah k legalizaci drog

Z úvah nastíněných k nedostatkům dnešní právní úpravy a k přechovávání drogy pro vlastní potřebu vyplývá, že legalizaci drog neodsuzují. Je třeba však zároveň dodat, že pouze legalizaci drog určených k užití pro vlastní potřebu. Jistě lze souhlasit, že absolutní, generální beztrestnost držení drog a zacházení s nimi, by mohla napadnout pouze osobu ne zcela duševně vyzrálou. Za správný nepovažují ani postoj, který by osoby užívající drogy kategoricky kriminalizoval.¹³⁰ Pozornost by však měla být věnována dosud ne mnoho prozkoumané oblasti, kterou je kontrolované zacházení s drogami ze strany státu, resp. zdravotnických zařízení, které by hypoteticky mohly mít užívání drog závislými osobami pod dohledem.¹³¹ V případě přechovávání drogy pro vlastní potřebu nepreferují přehnaně liberální přístup, ale považují za podstatné hledat nové přístupy. Je zřejmé, že trestní represe ukládáním nepodmíněných trestů odnětí svobody problém užívání drog vyřešit nemůže. Naopak v případě ukládání trestů takovýchto dochází k šíření drog i po věznicích.¹³²

Za vhodný a citlivý přístup respektující kompromis mezi represivním a liberálním postojem považují to, aby v případě držení drogy pro vlastní potřebu, které není pouze spotřební držbou, docházelo k postupnému napínání trestní represe ve vztahu k individuálnímu uživateli následujícím způsobem. Při spáchání prvního skutku řešit věc napomenutím., při opakování, tzn. v případě spáchání druhého skutku, jako přestupek společně s možností uložení alternativních opatření (léčebných programů, resocializačních opatření) závislým uživatelům, která budou stanovena směrem ke konkrétnímu pachateli. V případě třetího stejného provinění pak řešit věc trestním stíháním, které by v případě závislých uživatelů mělo zahrnovat povinné uložení ochranného léčení, u ostatních uživatelů drog

¹³⁰ K tomuto např. článek Cyrila Svobody Dealerům drog nelze snižovat tresty!! dostupný na <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/cyril-svoboda.php?itemid=3133>> [Cit. 8. srpna 2009]

¹³¹ K této problematice Hampel, J., *Problematika drog v Nizozemí a heroinový experiment v Utrechtu*, in: Trestní právo, č. 10/2000, s. 14 Dále také článek: Špičkový americký drogový expert doporučuje spustit v USA pilotní projekt léčby s využitím heroínu pro chronické těžké závislé na URL <http://www.drogy-info.cz/index.php/info/monitor/zahranicni_media/studie_doporucuje_otestovat_v_baltimore_usa_lecbu_za_pouziti_heroinu> [Cit. 22. srpna 2009]

¹³² K této problematice Marešová, A., Nečada, V., Sluková, K., Sochůrek, J., Zeman, P. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003

alternativní tresty podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody, resp. podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, podmíněného upuštění od potrestání s dohledem, trest obecně prospěšných prací či peněžitý trest atd. Soulad s úmluvami OSN by byl zajištěn, neboť čl. 3 odst. 2 Úmluvy z roku 1988 sice stanoví závazek států, aby úmyslné přechovávání, získávání nebo pěstování jakýchkoliv drog pro osobní potřebu bylo považováno za trestný čin, zároveň však státy mohou dle čl. 3 odst. 4 písm. d) stanovit místo stíhání nebo potrestání, případně jako doplněk ke stíhání nebo potrestání za trestný čin, který je jako takový označen podle odst. 2 tohoto článku, opatření pro léčbu, výchovu, postpenitenciární péči, rehabilitaci nebo resocializaci pachatele. Dle Komentáře Úmluvy z roku 1961 a jeho čl. 36 odst. 1 státy mohou osobám uložit jen menší sankce typu pokuty či napomenutí.¹³³ Takovéto nastíněné řešení by se mělo týkat pouze osob, u kterých se prokáže, že jsou uživateli drog, neboť ustanovení § 187a TrZ (§ 284 nTrZ) může dopadat i na dealery či distributory, pokud se jim nepodaří prokázat nakládání s drogou dle § 187 TrZ (§ 283 nového NTrZ). Hranicí, která by znamenala automatický trestní postih uživatele a při které by nedocházelo při prvním spáchání k napomenutí a při druhém ke spáchání přestupku, bych považoval za žádoucí stanovit obdobně, jako je dnes hranice pojmu větší rozsah s tím rozdílem, že tento větší rozsah by byl určen násobkem denní dávky konkrétního toxikomana.

4.2.8 Některé další trestné činy související se zneužíváním návykových látek

Trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 201 trestního zákona

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

¹³³ Pikna, B. *Nástin legislativních řešení problematiky držení drog*, in: Trestní právo, č. 7-8/1997, s. 23

- a) byl-li za čin uvedený v odstavci 1 v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn,
- b) byl-li za obdobný čin spáchaný pod vlivem návykové látky v posledních dvou letech postižen,
- c) způsobil-li takovým činem havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,
- d) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek.

Objektem trestného činu dle § 201 TrZ je zájem na ochraně života a zdraví a lidí a majetku před ohrožením plynoucím z výkonu činností pod vlivem návykové látky.¹³⁴ **Objektivní stránka** základní skutková podstata¹³⁵ spočívá v jednání pachatele, který ať už **úmyslně**, nebo **nedbalostně** vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil pod vlivem návykové látky zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Jedná se trestný čin ohrožovací. To Nebezpečí tak nemusí zájmům chráněným trestním zákonem hrozit konkrétně a bezprostředně¹³⁶, stačí pouze vzdálená možnost poruchy.¹³⁷ K pokusu trestného činu dle § 201 TrZ judikoval Nejvyšší soud v rozsudku č. 25/1988 Sb. rozh. tr.¹³⁸

¹³⁴ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006 str. 588

¹³⁵ Tento trestný čin byl přítomen již v původním znění trestního zákona jako trestný čin opilství. Novelou č. 175/1990 Sb. došlo ke změně názvu trestného činu opilství na trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky a také významné změně skutkové podstaty. Další změnou, po které § 201 TrZ doznal dnešní podoby, byl zákon č. 411/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů.

¹³⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem č. 62/1967 Sb. rozh. tr., podle kterého ke spáchání trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 TrZ v objektivní stránce stačí, aby jednáním pachatele po požití alkoholických nápojů vznikla možnost ohrožení života nebo zdraví lidí nebo značné škody na majetku. Naproti tomu u trestného činu obecného ohrožení podle § 180 (179) TrZ. se vyžaduje, aby obecné nebezpečí, tj. nebezpečí smrti lidí nebo jejich těžké újmy na zdraví anebo nebezpečí škody velkého rozsahu z jednání pachatele již hrozilo.

¹³⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1200

¹³⁸ V právní větě rozsudku vyslovil Nejvyšší soud následující názor: „Jestliže řidič motorového vozidla, který požil alkoholický nápoj a pak řídil motorové vozidlo, ale jeho schopnost k řízení v době, kdy je kontrolován hlídkou policie, nejsou natolik sníženy, jak předpokládá § 201 TrZ., má v úmyslu v jízdě pokračovat i poté, kdy tomu tak bude, dopouští se pokusu trestného činu opilství podle § 8 u odst. 1, § 201 TrZ.“

Trestného činu podle kvalifikované skutkové podstaty odstavce 2 se dopustí pachatel, byl-li za čin uvedený v odstavci 1 v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn, byl-li za obdobný čin spáchaný pod vlivem návykové látky v posledních dvou letech postižen, způsobí-li takovým činem havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek nebo spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek.

Definici **návykové látky**, která je pro oblast trestního práva významná, nalezneme v ustanovení § 89 odst. 10.¹³⁹

Stavem vylučujícím způsobilost je dle ustálené praxe takový stav, při němž hladina alkoholu v krvi pachatele dosáhne hodnoty alespoň 1 promile. Pokud je u řidiče zjištěno množství menší než 1 promile, je k trestnosti podle § 201 TrZ nutno prokázat, že jeho schopnost řídit motorové vozidlo, byla skutečně snížena v rozsahu, jaký předpokládá ustanovení § 201 TrZ. Důkazem o míře ovlivnění obviněného alkoholem a snížení jeho řídičských schopností mohou být např. svědecké výpovědi spolujezdců, policistů a lékařů, kteří prováděli klinické vyšetření, jakož i svědecké výpovědi o chování obviněného event. i o způsobu jeho jízdy apod.¹⁴⁰ Nezáleží tedy přímo na množství požití návykové látky, ale rozhodující je stupeň ovlivnění požitou látkou, který je vyjádřený stavem vylučujícím způsobilost k vykonávání určitých činností.¹⁴¹

U jiných návykových látek, než je alkohol (typicky omamných a psychotropních látek), je třeba zjišťovat konkrétní stav ovlivnění takovou látkou a porovnat ho s ustáleným posuzováním stavu slučujícím způsobilost přivozenou alkoholem, zpravidla za pomoci znalce.¹⁴²

Subjektem trestného činu dle § 201 TrZ může být kdokoliv.

Přestupky související s požitím nebo ovlivněním alkoholem nebo jinou návykovou látkou nalezneme v § 22 odst. 1 písm. b), c) a d) PŘZ.

¹³⁹ Srov. výklad pojmu návyková látka v kapitole 1.3

¹⁴⁰ Zhodnocení trestního kolegia Nejvyššího soudu č. 36/1984 Sb. rozh. tr. Obdobně usnesení pléna Nejvyššího soudu č. 12/1985 Sb. rozh. tr.

¹⁴¹ Jelínek, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. 23. vydání. Praha: Linde Praha, 2005, s. 214

¹⁴² Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1201

Trestný čin opilství dle § 201a trestního zákona

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.

Trestný čin opilství dle § 201a TrZ byl do právního řádu implementován zákonem č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon. Tento nově zakotvený trestný čin nahradil ustanovení § 12 odst. 2 TrZ, které bylo novelou vypuštěno.¹⁴³

Primárním **objektem** trestného činu je občanské soužití v nejširším slova smyslu. Sekundárním objektem je pak konkrétní zájem, který byl jednáním pachatele, jehož se dopustil v nepřičetnosti, ohrožen nebo porušen.

Objektivní stránka trestného činu spočívá v tom, že se pachatel požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu. Nestačí pouze přivedení se do stavu zmenšené přičetnosti¹⁴⁴, v takovém případě se ustanovení § 201a TrZ nebude aplikovat. Nezbytným předpokladem pro posouzení otázky, zda pachatel trestného činu jednal za podmínek ustanovení § 201a TrZ trestného činu opilství, je objektivní zjištění hladiny alkoholu v krvi, které spadá do oboru soudního lékařství. Teprve na základě tohoto výsledku, popř. i dalších potřebných zjištění, je možno objasňovat okolnosti významné pro posouzení přičetnosti obviněného znaleckým posudkem z oboru psychiatrie o duševním stavu pachatele.¹⁴⁵

¹⁴³ Znění § 12 odst. 2 TrZ předtím, než bylo vypuštěno novelou č. 557/1991 Sb., bylo následující: „Ustanovení odstavce 1 se neužije, přivede-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky.“

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu č. 22/1993 Sb. rozh. tr., ve kterém soud v právní větě vyslovil následující názor: „Ustanovení § 201a TrZ. nelze použít v případě, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti.“

¹⁴⁵ Takto judikoval Vrchní soud v Praze ve svém usnesení č. 46/94 Sb. rozh. tr.. Obdobné stanovisko vyjádřil Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 3 Tdo 407/2003 ze dne 29. 4. 2003, ve kterém vyslovil názor, že závěr o tom,

Požítím se myslí příjem návykové látky orálně.

Aplikací se chápe jakýkoli jiný způsob použitý způsob příjmu, např. vdechování, injekční aplikace, nanesení na sliznici apod.

Výraz **jinak přivede** lze chápat jako pokus zákonodárce o postihnutí všech možných variant použití návykové látky.

Pojem **návykové látky** nalezneme definován v § 89 odst. 10 TrZ.¹⁴⁶

Subjektivní stránka vyžaduje úmysl nebo nedbalost, které se vztahují pouze na přivedení se do stavu nepřičetnosti a kvazidelikt spáchaný v tomto stavu, nikoliv na přivedení se do tohoto stavu. V takovém případě totiž pachatel odpovídá dle zásady „actio libera in causa“.

Subjektem trestného činu opilství dle § 201a TrZ může být kdokoliv.

Odstavec 2 trestného činu opilství vylučuje použití odstavce 1, pokud se pachatel do stavu nepřičetnosti uvedl v úmyslu spáchat trestný čin (actio libera in causa dolozní) nebo pachatel spáchal trestný čin z nedbalosti¹⁴⁷, která spočívá právě v uvedení se do stavu nepřičetnosti (actio libera in causa kulposní).

Trestný čin maření způsobilosti k službě podle § 266 trestního zákona

(1) Kdo sebe nebo jiného učiní trvale nebo dočasně nezpůsobilým nebo méně způsobilým k plnění branné povinnosti nebo jiných úkolů pro obranu vlasti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Znění skutkové podstaty trestného činu dle § 266 TrZ se od účinnosti původního znění trestního zákona nezměnilo.

zdali je pachatel nepřičetný, je závěrem právním, který soud činí na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů, zejména odborných závěrů znalců, k nimž dospěli v rámci znaleckého zkoumání.

¹⁴⁶ Srov. výklad pojmu návyková látka v kapitole 1.3

¹⁴⁷ Doplněno zákonem č. 290/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon a zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Objektivní stránka jednání spočívá v okolnosti, že pachatel učiní sebe nebo jiného trvale nebo dočasně nezpůsobilým k plnění branné povinnosti¹⁴⁸ nebo jiných úkolů pro obranu vlasti.¹⁴⁹ Takového jednání se pachatel může dopustit tím, že ztratí tělesné nebo duševní předpoklady potřebné k plnění branné povinnosti či jiných úkolů pro obranu vlasti, např. sebepoškozením nebo poškozením jiné osoby¹⁵⁰, např. v důsledku *aplikace nebo požití návykové látky*. Kvalifikovaná skutková podstata postihuje takové jednání, jehož se delikvent dopustí za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

Objektem trestného činu dle § 266 TrZ je způsobilost k plnění branné povinnosti nebo jiných úkolů pro obranu vlasti.

Pachatelem může být osoba, která si způsobilost ke službě maří, ale taktéž osoba, která tuto způsobilost maří jinému.

Z hlediska **subjektivní stránky** trestného činu se jedná o úmyslný trestný čin.

Trestný čin vyhýbání se služebnímu úkonu a výkonu vojenské služby podle § 280 a § 281 trestního zákona

§ 280

(1) Kdo se v úmyslu vyhnout se plnění služebního úkonu poškodí na zdraví, předstírá nemoc, padělá listinu, zneužije návykovou látku nebo použije jiného úskoku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se v úmyslu vyhnout se výkonu vojenské služby nebo plnění vojenských povinností poškodí na zdraví, předstírá nemoc, padělá listinu, zneužije návykovou látku nebo použije jiného úskoku, nebo

kdo odpírá konat vojenskou službu nebo plnění vojenských povinností, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(3) Odnětím svobody na pět až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu nebo za bojové situace.

¹⁴⁸ Viz. zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) a zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky

¹⁴⁹ Viz. zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky

¹⁵⁰ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1619

§ 281

Kdo se za bojové situace učiní z nedbalosti nezpůsobilým vykonávat službu tím, že zneužije návykovou látku, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

Objektivní stránka trestného činu dle § 280 TrZ spočívá v úmyslu vyhnout se plnění služebního úkonu poškozením se na zdraví, předstíráním nemoci, paděláním listiny, zneužitím návykové látky nebo použitím jiného úskoku v úmyslu vyhnout se plnění služebního úkonu anebo výkonu vojenské služby nebo plnění vojenských povinností podle odstavce 2. Ve skutkové podstatě tohoto odstavce přibývá jednání spočívající v odpírání konání vojenské služby nebo plnění vojenských povinností. K dokonání se nevyžaduje, aby se pachatel skutečně služebnímu úkonu, výkonu vojenské služby nebo plnění vojenských povinností vyhnul, ale postačí pouze úmysl tak učinit.¹⁵¹

Zneužití návykové látky¹⁵² lze kvalifikovat jako trestný čin podle § 280 TrZ pouze za předpokladu, pojal-li pachatel úmysl vyhnout se plnění služebnímu úkonu už předtím, než začal návykovou látku zneužívat, nebo nejpozději v průběhu zneužívání takové látky.¹⁵³

Ustanovení § 281 TrZ trestá toho, kdo se z nedbalosti učiní za bojové situace nezpůsobilým vykonávat službu zneužitím návykové látky.¹⁵⁴

Pachatelem trestných činů dle § 280 a § 281 TrZ může být pouze voják, jenž je povinen vykonávat vojenskou službu.

Subjektivní stránka vyžaduje u § 280 TrZ úmyslné zavinění, u § 281 TrZ nedbalost.

¹⁵¹ Rozhodnutí Vyššího vojenského soudu č. 43/1962 Sb. rozh. tr.

¹⁵² Srov. výklad pojmu návyková látka v kapitole 1.3

¹⁵³ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1649

¹⁵⁴ Dnešního znění trestných činů dle § 280 a § 281 TrZ nabyl trestní zákon po novele č. 175/1990 Sb. a přijetí zákona č. 223/1999 Sb. kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (branný zákon) a zákona o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků záloze

5. Alternativní způsoby trestání pachatelů drogových trestných činů

Považuji za žádoucí využívat alternativních způsobů trestání pachatelů drogových trestných činů, kteří je nepáchají z důvodů nezákonné manipulace s drogou ze zjištěných důvodů, ale protože jsou na droze sami závislí a dostávají se do konfliktu s trestním zákonem právě kvůli své závislosti.¹⁵⁵ Podle Úmluvy o psychotropních látkách v čl. 20 odst. 1 a čl. 22 odst. 1 písm. b) mohou státy v případě osob zneužívajících psychotropní látky místo odsouzení nebo trestu anebo jako doplnění trestu podrobit tyto osoby opatřením, jejichž účelem je léčení, výchova a rehabilitace, péče o ně po skončení léčby a jejich znovuzapojení do společnosti. Podle čl. 3 odst. 4 Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami mohou státy místo stíhání nebo potrestání pachatelů stanovit opatření pro léčbu, výchovu, postpenitenciární péči, rehabilitaci nebo resocializaci pachatele.

Je třeba rozlišovat dvě kategorie osob, které se dopouštějí drogových trestných činů. *První skupinou jsou osoby, které samy omamné a psychotropní látky zneužívají, resp. osoby, které jsou na nich přímo ať už psychicky, nebo fyzicky závislé. Druhá skupina osob se dopouští trestného jednání pouze za účelem zisku a toxikomany využívá ke svému osobnímu prospěchu. V případě osob patřících do první kategorie je vhodné, aby nedocházelo k přepínání trestní represe a aby byly zvoleny alternativní tresty nespojené s nepodmíněným odnětím svobody, popř. procesní alternativy k potrestání neboli odklony či ve vhodných případech ochranná opatření. Důležitá je možnost individualizace trestu vůči konkrétní osobě, protože pouze tak lze účel trestu naplnit co nejefektivněji.*

5.1 Procesní alternativy k potrestání neboli odklony trestního řízení

Procesními alternativami k potrestání pachatelů drogových trestných činů jsou podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 Tř a narovnání dle § 309 Tř, popř. odstoupení od trestního stíhání v případě mladistvých pachatelů dle §70 ZSVM.

¹⁵⁵ Srov. rozdělení drogové kriminality v kapitole 1.2

Podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 Tř

Ustanovení upravující podmíněné zastavení trestního stíhání nalezneme v § 307 a § 308 Tř. Podmínkou rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je, že se musí jednat o trestný čin, jehož hranice nepřevyšuje pět let a k jehož spáchání se obviněný doznal. Obviněný musí nahradit trestným činem způsobenou škodu nebo o ni s poškozeným učinit dohodu, byla-li způsobena, a zároveň musí s podmíněným zastavením trestního stíhání projevit souhlas, aby soud a v přípravném řízení státní zástupce takto rozhodl. Poslední podmínkou je, aby rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání bylo vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu považováno za dostačující. Soud, resp. státní zástupce v přípravném řízení může obviněnému též uložit, aby dodržoval přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. K podmíněnému zastavení trestního stíhání dle § 308 Tř se nevyžaduje spáchání škody. Vyhoví-li obviněný ve zkušební době, která se určí na dobu šest měsíců až dva roky, stanoveným podmínkám, rozhodne orgán, který v prvním stupni rozhodnutí zastavil, že se obviněný osvědčil a trestní stíhání se zastaví s konečnou platností.

V přípravném řízení může státní zástupce dle § 179g Tř za podmínek uvedených v § 307 Tř uplatnit ještě další typ odklonu, kterým je podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.

Narovnání dle § 309 Tř

Podmínky, za nichž lze vyřešit věc narovnáním, jsou uvedeny v § 309 až § 314 Tř. Musí se jednat o trestný čin, jehož hranice nepřevyšuje pět let. Se souhlasem obviněného a poškozeného může soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o zastavení trestního stíhání a schválení narovnání, jestliže obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a o tomto prohlášení nejsou důvodné pochybnosti, nahradí poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učiní úkony k její úhradě, složí na účet soudu (v přípravném řízení státního zastupitelství) peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům za předpokladu, že taková částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti spáchaného trestného činu, a dále považuje-li soud (v přípravném řízení státní zástupce) takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a

majetkovým poměrům. U uživatelů drog se při potenciálním řešení situace narovnání objevuje několik komplikací. Za prvé, je nutné, aby obviněný způsobil škodu, kterou pak nahradí poškozenému. Pokud poškozený v případě trestného činu neexistuje, nelze tuto obligatorní podmínku naplnit, a k narovnání proto nemůže vůbec dojít. Dalším možnou komplikací je skutečnost, že osoby zneužívající drogy velice často nemají žádný zdroj prostředků, ze kterých by narovnání a složení částky na peněžní účet soudu (státního zastupitelství) mohly zaplatit. Aplikace narovnání se mi proto jeví jako vhodná zejména u trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 201 TrZ.

Odstoupení od trestního stíhání dle § 70 ZSVM

Odstoupit od trestního stíhání dle § 70 ZSVM lze za podmínky, že spáchané provinění nepřevyšuje tři léta a chybí veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého, s přihlédnutím k stupni nebezpečnosti provinění pro společnost a osobě mladistvého, jestliže trestní stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění. Odstoupit od trestního stíhání lze zejména v případě, jestliže mladistvý již vykonal vhodný probační program, nahradil alespoň částečně škodu, kterou proviněním způsobil, a poškozený s takovým odškodněním souhlasil, anebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné.

5.2 Hmotněprávní alternativy k potrestání

V případě hmotněprávních alternativ rozlišujeme *upuštění od potrestání* a *podmíněné upuštění od potrestání s dohledem* a tzv. *alternativní tresty*, které znamenají neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody pachateli drogového trestného činu. Lze uvažovat o uložení zejména následujících trestů. Podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody dle § 58 TrZ., podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem dle § 59 TrZ, trestu obecně prospěšných prací dle § 45 TrZ, peněžitém trestu dle § 53 TrZ, vyhoštění dle § 57

TrZ, zákazu pobytu dle § 57a TrZ či trestu propadnutí věci dle § 55 TrZ. Ustanovení ZSVM upravují navíc v § 15 až § 20 výchovná opatření, která lze mladistvým uložit.¹⁵⁶

Upuštění od potrestání dle § 24 TrZ

Upustit od potrestání pachatele dle § 24 odst. 1 TrZ lze tehdy, jestliže pachatel spáchal trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost, projevil nad spáchaným činem lítost a projevuje účinnou snahu po nápravě, a jestliže vzhledem k povaze spáchaného činu a k dosavadnímu jeho životu lze důvodně očekávat, že samotné projednání věci před soudem postačí k jeho nápravě. Menší nebezpečnost trestného činu pro společnost bude záležet na konkrétních okolnostech, ale zcela jistě do tohoto výčtu nelze zahrnovat trestné činy zvlášť závažné dle § 41 odst. 2 TrZ, trestné činy, za které ani s použitím ustanovení § 40 TrZ nelze uložit trest odnětí svobody pod jeden rok, a zpravidla trestné činy spáchané za okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.¹⁵⁷

Upuštění od potrestání dle § 25 TrZ

Upustit od potrestání dle § 25 odst. 1 TrZ lze za předpokladu, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchy, který si nepřivodil, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky. Soud uloží pachateli ochranné léčení, pokud má za to, že zajistí působení na pachatele, aby vedl řádný život, a ochranu společnosti, lépe než trest. Pokud nepostačuje ochranné léčení a pachatel spáchal úmyslný trestný čin, jehož horní hranice převyšuje pět let, může dle odstavce 2 soud uložit pachateli ochranné opatření zabezpečovací detence. ZSVM upravuje upuštění od uložení trestného opatření v § 11 ZSVM z důvodu účinné lítosti, v § 12 ZSVM z důvodu duševní poruchy nebo uložení jiného opatření a v § 14 upravuje podmíněné upuštění od uložení trestního opatření. ZSVM v ustanovení § 7 navíc upravuje zánik trestnosti z důvodu účinné lítosti.

¹⁵⁶ Dle dílu 4. hlavy 2. části první ZSVM lze mladistvým uložit tato výchovná opatření: dohled probačního úředníka, probační program, výchovní povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou.

¹⁵⁷ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Kudrle, S., Kalina, K. a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky - svazek 65. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002, s. 171

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem dle § 26 TrZ

Podmíněně upustit od potrestání s dohledem dle § 26 TrZ může soud za podmínek stanovených v § 24 odst. 1 TrZ, považuje-li za potřebné po určitou stanovenou dobu sledovat pachatele, kterému může uložit, aby nahradil podle svých sil škodu, kterou způsobil a uložit mu přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 26 odst. 4 TrZ.¹⁵⁸

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody dle § 58 TrZ

Soud může uložit podmíněný trest odnětí svobody, který nepřevyšuje dvě léta, jestliže vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a okolnostem případu, má důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu, při stanovení zkušební doby na jeden rok až pět let. Zároveň soud fakultativně uloží přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 26 odst. 4 TrZ. Odsouzený se osvědčí, pokud ve zkušební době vedl řádný život a vyhověl uloženým podmínkám.

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem dle § 60a TrZ

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem je upraveno v § 60a TrZ. Dle tohoto ustanovení soud stanoví za podmínek uvedených pro podmíněné odsouzení pachateli trest odnětí svobody až na tři léta se zkušební dobou v trvání jednoho roku až pěti let a zároveň nad odsouzeným vysloví probační dohled dle § 26 odst. 2 TrZ. Odsouzený tak po dobu trvání zkušební doby dochází za probačním úředníkem, kterým je kontrolován a se kterým musí spolupracovat. Odsouzenému můžou být také stanovena přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 26 odst. 4 TrZ.

¹⁵⁸ Těmi jsou zejména podrobení se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobení se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, podrobení se léčení na návykových látkách, které není ochranným léčením dle TrZ, podrobení se vhodným programům psychologického poradenství, zdržení se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami a zdržení se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek.

Podmíněné odsouzení, resp. podmíněné odsouzení s dohledem lze považovat za vhodný trest pro pachatele drogových trestných činů, neboť jím lze uložit vhodné léčebné, resocializační a psychologické programy a kontakt s probačním úředníkem, pomocí nichž lze řešit problémy uživatelů závislých na drogách a eliminovat kriminogenní faktory (kontakt s nevhodným prostředím či osobami užívajícími drogy, nedostatek sociální přizpůsobivosti, nezaměstnanost apod.), které vedly ke spáchání trestné činnosti, a tím pozitivně na pachatele působit. Úpravu podmíněného odsouzení mladistvých nalezneme v ustanovení § 33 ZSVM.

Obecně prospěšné práce dle § 45 TrZ

Obecně prospěšné práce dle § 45 TrZ lze uložit pachateli za trestný čin s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující 5 let. Soud odsouzenému vyměří 50- 400 hodin takovýchto prací, přičemž může také stanovit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 26 odst. 4 TrZ směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život, a zpravidla též odsouzenému uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil. Obecně prospěšné práce musí odsouzený osobně a bezplatně ve svém volném čase vykonat do jednoho roku od nařízení výkonu trestu. Při ukládání trestu soud přihlédně ke stanovisku pachatele, přičemž není povinen se jím řídit, k možnosti uložení tohoto trestu a ke zdravotní způsobilosti odsouzeného. Dle § 26 ZSVM nesmí hranice trestu převyšovat 200 hodin a obecně prospěšné práce nesmí vzhledem ke své povaze nebo okolnostem, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého. Mladistvému lze taktéž uložit vhodná výchovná opatření.

5.3 Ochranné léčení jako součást nebo alternativa trestu

Ustanovení § 72 odst. 1 TrZ upravuje případy, ve kterých soud obligatorně uloží ochranné léčení. Ustanovení § 72 odst. 2 TrZ pak upravuje fakultativní uložení ochranného léčení, které podle písm. b) na pachatele zneužívajících návykové látky dopadá častěji. Dle tohoto ustanovení soud může ochranné léčení uložit, pokud pachatel oddávající se zneužívání návykových látek se dopustil trestného činu buď pod jejich vlivem, anebo v souvislosti s jejich zneužíváním.¹⁵⁹ Soud může uložit ochranné léčení i vedle trestu nebo za současného

¹⁵⁹ Srov. rozdělení drogové kriminality v kapitole 1.2

upuštění při potrestání. V praxi bude ochranné léčení vykonáváno v léčebném zařízení zabývajícím se protialkoholní nebo protitoxikomanskou léčbou anebo se bude jednat o léčení ambulantního typu, pokud lze k povaze choroby a léčebným možnostem očekávat, že splní účel. V ustanovení § 72a TrZ je upravena možnost uložení zabezpečovací detence.

ZSVM upravuje navíc v ustanovení § 22 ochrannou výchovu.

6. Úprava drogových deliktů v novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 do českého právního řádu přináší zkvalitnění a zpřesnění právní úpravy a definuje zákonem pojmy, které dosud byly vysvětleny pouze teorií, resp. judikaturou. Tento zcela nový kodex se samozřejmě nevyhnul ani zavedení nových skutkových podstat či jejich změn a úprav včetně deliktů drogových. Tyto trestné činy obecně nebezpečné jsou upraveny v hlavě VII zvláštní části zákona. Pojetí drogových trestných činů v novém trestním kodexu znamená do jisté míry kompromis mezi zastánci svobodnějšího přístupu k drogovým deliktům a těmi, kteří razí cestu tvrdšího a nesmlouvavějšího přístupu. Jak si přiblížíme dále, dochází zde totiž k rozdělení na drogy tzv. měkké a tzv. tvrdé a nově se objevuje trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku. Obecně se dá říci, že rozsah a obsah trestů zůstaly v novém trestním zákoníku podobné. V důsledku rozdělení přechovávání drog pro vlastní potřebu do dvou kategorií, dochází k zmírnění trestní sazby při držbě většího než malého množství u drog konopného typu dle § 284 nTrZ a v návaznosti na to ke zmírnění sazby odnětí svobody u trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 nTrZ. V ustanovení § 283 nTrZ trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnou látkou již nedochází k přepínání trestní represe ve vztahu k dětem, resp. dětem mladším patnácti let. Nově se v ustanovení § 286 nTrZ trestného činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu objevuje trest zákazu činnosti. Nelze pominout ani hrozbu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce dle § 76 nTrZ či trest domácího vězení podle § 60 nTrZ.

Úprava ochranných opatření zůstává obdobná jako v trestním zákoně přecházejícím, avšak nově lze uložit ochranné opatření zabezpečovací detence pachateli, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro zvlášť závažný zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti, a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení dle § 100 odst. 2 písm. b) nTrZ.

Definice **návykové látky** nalezneme v § 130 nTrZ. Její znění se ve srovnání s předchozí úpravou nezměnilo.

Kromě drogových deliktů nalezneme v trestním zákoníku také další trestné činy související se zneužíváním návykových látek. Jsou to trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 nTrZ, trestný čin opilství dle § 360 nTrZ, trestný čin maření způsobilosti k službě dle § 369 nTrZ a trestný čin vyhýbaní se výkonu služby, resp. vyhýbaní se výkonu služby z nedbalosti dle § 384, resp. § 385 nTrZ.

Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán,

c) ve značném rozsahu, nebo

d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,

c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo

d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Příprava je trestná.

V novém trestním zákoníku zůstala základní skutková podstata v **odstavci 1** tohoto primárního drogového deliktu až na drobnou zpřesňující výjimku zachována. Nynější znění základní skutkové podstaty je následující: „*Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed.*“ Místo výrazu *nabízí*, který najdeme v dosud stále účinném trestním zákoně a který evokuje pocit, že k tomuto jednání musí docházet opakovaně, ačkoliv k naplnění tohoto znaku postačí i jediná nabídka, je nahrazeno slovem *nabídne*, které morfologicky lépe vystihuje teleologický záměr zákonodárce. Rozsah trestu odnětí svobody za jednání učiněné dle odstavce 1 zůstává stejný, avšak nově se zde objevuje možnost udělení peněžitého trestu přímo ve znění tohoto ustanovení. Dle **odstavce 2** může být na dvě léta až deset let potrestán ten, kdo se uvedeného trestného činu dopustí jako člen organizované skupiny, ve značném rozsahu, ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let. Zde spatřuji vhodně zvolenou zvýšenou ochranu dětí, zvláště pak těch, které ještě nedosáhly patnácti let, neboť intenzita rozsahu potřebného ke spáchání činu dle odstavce 2 ve vztahu k věku osob klesá od značného rozsahu u osob, které nejsou dětmi, přes větší rozsah u dětí až po množství větší než malé u dětí mladších patnácti let, avšak zároveň na straně druhé zde již nedochází k přepínání trestní represe jako v případě dosud stále účinné úpravy, neboť je vůči dětem, resp. dětem mladším patnácti let nyní vyžadováno jednání určit intenzity (právě většího rozsahu vůči dětem, resp. množství většího než malého vůči dětem mladšímu patnácti let). Odstavec 2 ve skutkové podstatě upravuje také situaci, kdy byl pachatel za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. **Odstavec 3** trestá jednání uvedené v odstavci 1 trestem odnětí svobody na 8 až 12 let nebo propadnutím majetku v případě, že pachatel tímto jednáním způsobí těžkou újmu na zdraví, dopustí-li se ho v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, anebo ve velkém rozsahu či ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let. **Odstavec 4** zůstává v podstatě identický se zněním, které existuje dnes. Změnou ve znění § 283 odst. 3 písm. b) a odst. 4 písm. b) trestního zákona je skutečnost, že se tyto přitěžující okolnosti nevztahují k získání značného či velkého prospěchu, ale již *k samotnému úmyslu takový značný či velký prospěch získat*.

Dle komentáře důvodové zprávy k ustanovení § 283 nTrZ se za výrobu označují všechny procesy včetně produkce¹⁶⁰, pouhé vypěstování rostlin, které slouží nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, je opatřením předmětu k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky nebo jedu ve smyslu § 286 odst. 1, pokud již samotná vypěstovaná rostlina není takovou látkou, neboť pak je třeba vypěstování považovat za opatření podle § 283 odst. 1 nTrZ a její držení za přechovávání podle § 283 odst. 1 či § 284 odst. 1 či 2 nTrZ. Vypěstování pro vlastní potřebu upravuje nová privilegovaná skutková podstata § 285.¹⁶¹

Příprava trestného činu dle § 283 nTrZ je trestná. Vzhledem k odlišné konstrukci trestnosti přípravného jednání, podle níž bude příprava trestného činu trestná jen tehdy, jestliže to zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví, zatímco dle nynější úpravy se příprava postihuje u zvláště závažných trestných činů, se trestnost přípravy stanoví přímo ve znění relevantního paragrafu.

Vládní návrh **nepřijatého trestního zákona z roku 2004** mimo omamnou nebo psychotropní látku, přípravku obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursoru nebo jedu doplňoval základní skutkovou podstatu o *pomocné látky používané pro nezákonnou výrobu omamných a psychotropních látek nebo prekursorů*. Důvodem tohoto kroku bylo uvedení národní úpravy do souladu s Úmluvou OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (č. 62/1989 Sb.), která v čl. 3 smluvním stranám ukládá přijmout taková opatření, která mohou být nezbytná k tomu, aby jako trestné činy podle jejich trestního práva byly stanoveny, budou-li spáchány úmyslně, též zhotovení, převážení nebo šíření zařízení a materiálů nebo látek uvedených v tabulce I a v tabulce II, pokud je známo, že jsou určeny pro použití s cílem nedovoleného pěstování, výroby nebo zhotovení omamných nebo psychotropních látek [čl. 3 odst. 1 písm. a) bod iv], držba zařízení nebo materiálů, nebo látek uvedených v tabulce II, pokud je známo, že se používají nebo jsou určeny k nedovolenému pěstování, výrobě nebo zhotovování jakýchkoli omamných nebo psychotropních látek [čl. 3 odst. 1 písm. a) bod ii]. Argumentem vedoucím k rozšíření o

¹⁶⁰ Ustanovení Jednotné úmluvy o omamných látkách v čl. 1 písm. n) za výrobu "výroba" označuje všechny procesy, kromě produkce, jež umožňují získání omamných látek a zahrnuje rovněž čištění a přeměnu těchto látek v jiné drogy. za produkci pak v čl. 1 písm. t) proces, který spočívá v získávání opia, listů koka, konopí a konopné pryskyřice z rostlin, které tyto plody obsahují.

¹⁶¹ Srov. výklad v kapitole 4.2.2

pomocné látky¹⁶² byla skutečnost, že některé takovéto látky jsou zneužívány při výrobě tvrdých drog, např. heroinu či kokainu.¹⁶³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog však již termín pomocné látky nezná. Vždy se jedná o prekursory, které jsou tímto nařízením rozděleny do tří kategorií.¹⁶⁴

Trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 trestního zákoníku

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

Ustanovení § 284 nTrZ provádí jednu z nejznámějších změn přijatých novým trestním zákoníkem, a to sice rozdělení drog do dvou skupin na měkké (konopného charakteru) a tvrdé (ostatní látky), k čemuž došlo na základě usnesení vlády a návrhu Ministerstva

¹⁶² Pomocnou látkou je dle ZoNL látka uvedená v kategorii 2 a 3 přílohy I přímo použitelného předpisu Evropských společenství, kterým je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004, o prekursorech drog, nebo v kategorii 2 a 3 přílohy jiného přímo použitelného předpisu Evropských společenství, kterým je nařízení Rady (ES) č. 111/2005, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi.

¹⁶³ Více komentář důvodová zpráva k § 261 vládního návrhu trestního zákoníku sněmovního tisku 744/0 z roku 2004.

¹⁶⁴ Komentář důvodové zprávy k ustanovení § 283 nTrZ

zdravotnictví.¹⁶⁵ Do první nejlehčí skupiny byly zařazeny konopné látky- kanabinoidy (rostlinné produkty obsahující THC). V návaznosti na seznamy omamných a psychotropních látek připojené jako přílohy 1 až 7 k ZoNL byly vymezeny tyto látky podle přílohy 3- konopí a pryskyřice z konopí a podle přílohy 4 - tetrahydrokanabinoly, všechny isomery a jejich stereochemické varianty. Tyto látky byly zařazeny do odstavce 1, zatímco ostatní látky, tedy látky druhé skupiny, byly zařazeny do odstavce 2.¹⁶⁶ Ten, kdo neoprávněně přechovává jejich množství ve větší než malém, může být dle odstavce 1 potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok, dle odstavce 2 až na dvě léta. Nově mohou být pachatelé odsouzeni k zákazu činnosti. Konstrukce „množství většího než malého“ byla převzata z trestního zákona č. 140/1961 Sb. a jeho množství bude určeno nařízením vlády dle § 289 odst. 2 nTrZ. Ve znění § 284 odst. 1 je nTrZ je výraz „bez povolení“ nahrazen výrazem „neoprávněně“, čímž dochází k terminologické jednotnosti. Podle kvalifikované skutkové podstaty v odstavci 3 budou potrestáni ti, kteří se jednání dle odstavce 1 nebo 2 dopustí ve větším rozsahu. V odstavci 4 se nově objevuje jednání, kterého se pachatel dle odstavce 1 nebo 2 dopustí ve značném rozsahu. U jednání, kterého se pachatel dopustí ve větším nebo značném rozsahu, se tedy již rozdělení látek do dvou kategorií neobjevuje.

Trestný čin nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 trestního zákoníku

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku,

¹⁶⁵ Jednalo se o usnesení vlády ze dne 14. listopadu 2001 č. 1177 k projektu Analýzy dopadů novelizace drogové legislativy a usnesení vlády ze dne 22. ledna 2003 č. 88, kterým vláda souhlasila s návrhem legislativního rozdělení drog do 2, respektive 3 kategorií podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti - tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich (zne)užívání, který byl zpracován Ministerstvem zdravotnictví- návrh ze dne 13. března 2003 č. j. 6898/03; OZP/4-179/2 (zpracováno dle komentáře důvodové zprávy k § 284 nTrZ).

¹⁶⁶ Komentář k § 284 důvodové zprávy nTrZ

bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

V návaznosti na ustanovení § 284 nTrZ trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu, který rozděluje drogy do dvou kategorií, dochází k vytvořené nové skutkové podstaty trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 nTrZ. Tato základní skutková podstata postihuje pěstování pro vlastní potřebu v množství větším než malém. V odstavci 1 rozlišuje pěstování rostliny konopí, v odstavci 2 pak pěstování houby nebo jiné rostliny než konopí obsahující omamnou nebo psychotropní látku. Množství větší než malé bude určeno nařízením vlády dle § 289 odst. 3 nTrZ. Pachatelé pěstující výše uvedené rostliny či houby nikoliv pro sebe, ale tzv. komerčně se dopustí trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 nTrZ. Odstavec 3 trestá jednání ve větším rozsahu, odstavec 4 pak ve značném rozsahu, kterého se pachatel dopustí podle odstavce 1 nebo 2.

Trestný čin výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu dle § 286 trestního zákoníku

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu,

c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti, nebo

d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

V ustanovení § 286 nTrZ **trestného činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu je zpřesněna** základní skutková podstata v souladu s Úmluvou OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami¹⁶⁷, neboť stávající znění „předmět určený k nedovolené výrobě...“ je nahrazeno zněním „*prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě...*“ Další modifikací ve znění ustanovení tohoto paragrafu je změna v okolnostech podmiňujících uložení vyšší trestní sazby. Trest odnětí svobody na dvě léta až deset let může být za takovéto jednání uložen pachateli, který čin spáchá jako člen organizované skupiny, spáchá-li ho ve značném rozsahu, ve větším rozsahu vůči dítěti anebo získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

Trestný čin šíření toxikomanie dle § 287 trestního zákoníku

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) vůči dítěti, nebo

c) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu patnácti let.

Znění trestného činu šíření toxikomanie dle § 287 nTrZ se oproti předešlému trestnímu zákonu změnilo v odstavci 2, ve kterém nově přibylo jednání pachatele, kterého se dopustí jako člen organizované skupiny a o vytvoření kvalifikovaného odstavce 3, který ve zvýšené míře chrání jednání, kterého se pachatel dopustil vůči dítěti mladšímu patnácti let.

¹⁶⁷ Komentář důvodové zprávy k § 286 nTrZ

V této kapitole již zohledňuji **novelu trestního zákoníku- zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku**, který byl poslancům rozeslán jako sněmovní tisk 748/0 dne 18. 2. 2009 a přijat usnesením č. 1318 Poslanecké sněmovny dne 19. 6. 2009. Tento zákon již absolvoval úspěšnou cestu Senátem a byl podepsán prezidentem republiky 12. 8. 2009, avšak ke dni odevzdání této práce do tisku stále nebyl vydán ve Sbírce zákonů.

§ 289 Společné ustanovení

(1) Zákon stanoví, co se považuje za omamné látky, psychotropní látky, přípravky obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursory používané pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek.

(2) Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 283, 284 a 286 a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

(3) Vláda nařízením stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu § 285.

V § 289 nTrZ nalezneme společné ustanovení vztahující se k výše zmíněným drogovým deliktům. ZoNL stanoví, co je omamnou látkou, psychotropní látkou, přípravkem obsahujícím omamnou nebo psychotropní látku a prekursor¹⁶⁸ pro nezákonnou výrobu omamných nebo psychotropních látek.¹⁶⁹

Ke dni odevzdání této práce v ustanovení § 289 odst. 2 a 3 nTrZ požadovaná nařízení vlády nebyla přijata, avšak v připomínkovém řízení byly dva návrhy Ministerstva spravedlnosti na vydání nařízení vlády. Tím prvním je návrh nařízení vlády ze dne 12. 8. 2009 č. j. předkladatele 84/2007-LO-SP/231, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Za jedy se dle § 1 nařízení vlády ve smyslu § 283, 284 a 286

¹⁶⁸ Odkazuje na přímo použitelné předpisy Evropských společenství (srov. výklad k pojmu prekursor v kapitole 4.2.1)

¹⁶⁹ Srov. výklad pojmu návyková látka v kapitole 1.3

trestního zákoníku, nejde-li o léčiva dle zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů, považují chemické látky uvedené v příloze č. 1 tohoto nařízení vlády a dále pak chemické přípravky obsahující nejméně 7% chemické látky uvedené v příloze č. 1 nařízení. Ustanovení § 2 odkazuje na přílohu č. 2, kde nalezneme hodnoty určující množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Tyto hodnoty¹⁷⁰ byly stanoveny na základě poznatků praxe a vyjádření odborníků. Zohledňují toxicitu a návykovost látek, aktuální situaci ohledně jejich užívání, rozdílnou závažnost a potenciální prospěch pro obchodníky a výrobce. Cílem je pak snížit náklady trestněprávního systému souvisejícího nejen s délkou řízení, ale také s počtem provedených kvantitativních analýz množství účinné látky. Dalším záměrem je naplnit intenci zákonodárce a nestíhat prosté uživatele drog a předejít právní nejistotě ve stanovení množství většího než malého pouze za využití hlediska objemových jednotek účinných látek nelegálních drog.¹⁷¹ Druhým návrhem je návrh nařízení vlády ze dne 12. 8. 2009 č. j. předkladatele 84/2007-LO-SP/231, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku. Za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 trestního zákoníku se dle § 1 tohoto nařízení považují rostliny a houby uvedené v příloze č. 1¹⁷² k tomuto nařízení.

Hodnoty určující množství větší než malé rostlin a hub obsahujících omamnou nebo psychotropní látku ve smyslu § 285 trestního zákoníku jsou dle § 2 nařízení uvedeny v příloze č. 2¹⁷³ k tomuto nařízení.

¹⁷⁰ Hodnoty množství většího než malého pro jednotlivé typy drog jsou stanoveny v příloze č. 2 sloupci 2 návrhu Ministerstva spravedlnosti nařízení vlády č. j. 84/2007-LO-SP/231 za předpokladu, že toto množství obsahovat minimální stanovené množství účinné látky dle sloupce 4 této přílohy.

¹⁷¹ Viz komentář k příloze č. 2 důvodové zprávy k těmto návrhům.

¹⁷² Rostliny a houby uvedené v této příloze jsou Přílohou II této práce

¹⁷³ Hodnoty stanovené v návrhu tohoto nařízení jsou uvedeny v Příloze III této práce

7. Srovnání české a slovenské právní úpravy tzv. drogových deliktů

V této kapitole se budu zabývat komparací úpravy drogových deliktů v užším smyslu ve slovenském trestním zákoně, který má číslo 300/2005 Z. z. a v českém trestním zákoně. Ve slovenském kodexu nalezneme úpravu této problematiky v hlavě první, ve které jsou upraveny trestné činy proti životu a zdraví,¹⁷⁴ druhé části trestního zákona v § 171, § 172 a § 173 STZ, které upravují **trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekursorů, jejich držení a obchodování s nimi** a v § 174 STZ upravujícím **šíření toxikomanie**. Slovenská právní úprava těchto výše uvedených drogových trestných činů není zásadně odlišná od úpravy české. Lze si však povšimnout, že tresty odnětí svobody, které slovenský trestní zákon umožňuje uložit, jsou nepoměrně přísnější. Názvy a znění paragrafů uvádím v původním slovenském znění.

Definice *návykové látky* podle slovenského kodexu, kterou nalezneme v § 130 odst. 5 STZ, je zcela identická s tou, kterou nalezneme v českém trestním zákoně, a je tedy převzatou z předcházejícího trestního zákona.

Trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropných látek, jedov alebo prekursorov, ich držanie a obchodovanie s nimi dle § 171 trestného zákona

(1) Kto neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody až na päť rokov sa páchatel' potrestá, ak neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor vo väčšom rozsahu.

V § 171 STZ je upravena trestnost přechovávání omamné látky, psychotropní látky, jedu nebo prekursoru pro vlastní potřebu, kterou v českém právním řádu nalezneme v § 187a TrZ a. Ačkoliv v ustanovení § 187a TrZ není explicitně pojem „pro vlastní potřebu“ vyjádřen, vyplývá toto ze srovnání znění § 187 a § 187a TrZ.

Výklad pojmů souvisejících s přechováváním drog pro vlastní potřebu

¹⁷⁴ Jde tedy o odlišné třídění než v případě českého trestního zákona

a s přechováváním drog pro vlastní potřebu ve větším množství nalezneme v hlavě páté v § 135 STZ. Přechováváním dle § 171 odst. 1 STZ se rozumí mít v neoprávněné držbě nejvíce trojnásobek obvyklé jednorázové dávky omamné látky, psychotropní látky, jedu nebo prekursoru, a to pro osobní potřebu. V případě neoprávněné držby většího rozsahu dle § 171 odst. 2 STZ se pak jedná o desetinásobek omamné a psychotropní látky, jedu anebo prekursoru obvyklé jednorázové dávky k užití pro osobní potřebu.¹⁷⁵ Za obvyklou jednorázovou dávkou omamné látky, psychotropní látky, jedu nebo prekursoru lze dle judikatury slovenského Nejvyššího soudu¹⁷⁶ považovat takové množství, které je způsobilé ovlivnit psychiku člověka, resp. znamená nebezpečí pro jeho zdraví nebo život včetně nebezpečí vyvolání návyku uživatele takovéto látky. Ve slovenském právním řádu nenalezneme určení dolní hranice obvyklé jednorázové dávky omamné látky a psychotropní látky. Není tak stanoveno minimální množství drogy vyžadující se ke spáchání trestného činu dle § 171 STZ. Slovenský Nejvyšší soud zaujal názor, „že pokud by bylo vůlí zákonodárce určení všeobecné platné (paušální) dávky omamné látky a psychotropní látky, potom by toto množství neurčoval výkladovým pravidlem, ale jednoznačně by určil množství, které je způsobilé takovýto účinek mít.“¹⁷⁷ Jak je zřejmé, taktéž dle slovenského právního řádu nelze zcela bez pochyb stanovit množství rovnající se obvyklé jednorázové dávce. Na Slovensku¹⁷⁸ se přiklání k vymezení individuálně zjištěné dávky drogy v množství obvyklém pro konkrétního uživatele, které odpovídá stupni jeho závislosti na takovéto látce a které je způsobilé po jejím aplikování ovlivnit psychiku uživatele. Jako obvyklou jednorázovou dávku drogy pro osobní potřebu je možno definovat také přiměřenou dávku uživatele v množství ovlivňujícím jeho psychiku, ovládání nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování po jejím užití, aniž by došlo k vážnému ohrožení zdraví anebo života tohoto uživatele drogy.¹⁷⁹ Ve slovenské právní úpravě je třeba vycházet z konkrétních okolností případu a individuálně zohlednit tyto skutečnosti ve vztahu k osobě uživatele, jeho závislosti, kvantitě a kvalitě

¹⁷⁵ Ustanovení § 135 odst. 1 a 2 STZ

¹⁷⁶ Usnesení Najvyššieho súdu SR. 24/1998 Zb. rozh. tr

¹⁷⁷ Rozsudek Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Tz 17/2001 ze dne 30. října 2001

¹⁷⁸ *Drogy v spoločnosti- politika a poznanie*. Zborník príspevkov zo seminára Sociologického ústavu SAV a NMCD, november 2007. Bratislava, 2008, s. 19

¹⁷⁹ Čentěš, J. a kolektív. *Trestný zákon s komentárom. Účinnosť od 1. januára 2006*. Poradca podnikateľov, 2006, s. I/ 1.1- 209

omamné látky a psychotropní látky. Komentář k trestnímu zákonu¹⁸⁰ uvádí, že je nutno zjistit, jestli množství u pachatele zajištěné drogy odpovídá svojí hmotností jeho obvyklé jednorázové dávce, ale také jestli odpovídá trojnásobku, resp. desetinásobku jednorázové dávky při zohlednění koncentrace účinné látky. Toto tzv. objemové kritérium tedy závisí jednak na míře závislosti konkrétního pachatele, jednak na druhu drogy.¹⁸¹ V případě, že pachatel přechovává látku nikoliv pro vlastní potřebu, ale pro jiného, dopustí se trestného činu dle § 172 odst. 1 písm. d) trestného zákona.

Omamnými látkami se ve smyslu zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných a psychotropných látkách a přípravkoch myslí látky vyvolávající návyk a psychickou a fyzickou závislost osob charakterizovanou změnami chování se závažnými zdravotními a psychosociálními následky. Psychotropní látkou se rozumí látky ovlivňující stav lidské psychiky působením na centrální nervový systém s méně závažnými zdravotními a psychosociálními následky. Omamné a psychotropní látky jsou zařazeny do třech skupin v příloze č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. v souladu s mezinárodními úmluvami OSN dle jejich účinků na lidské zdraví. Z této přílohy se vyřazují nebo přearazují do jiné skupiny dle rozhodnutí Mezinárodního úřadu pro kontrolu omamných látek. Zákon č. 139/1998 Z. z. definuje také přípravky, ale ty na rozdíl od české úpravy nejsou ve skutkové podstatě zahrnuty. Prekursory jsou definovány právem evropským.¹⁸²

Lze shrnout, že slovenská i česká legislativa jsou zajedno v tom, že nepovažují za trestnou samotnou konzumaci (spotřební držbu) omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, ale pouze jejich přechovávání v množství větším než malém, jež se ve slovenské právní úpravě vztahuje také na precursor.

Trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropných látek, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi dle § 172 trestného zákona

(1) Kto neoprávnene

- a) vyrobí,*
- b) dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť,*
- c) kúpi, predá, vymení, zadováži, alebo*

¹⁸⁰ Tamtéž

¹⁸¹ Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P. *Trestný zákon, Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 347

¹⁸² Srov. výklad v kapitole 3.3

d) *prechováva po akúkoľvek dobu, omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.*

(2) *Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

- a) *a už bol za taký čin odsúdený,*
- b) *pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti,*
- c) *závažnejším spôsobom konania,*
- d) *na chránenej osobe, alebo*
- e) *vo väčšom rozsahu.*

(3) *Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

- a) *a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,*
- b) *voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo*
- c) *v značnom rozsahu.*

(4) *Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

- a) *a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,*
- b) *ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo*
- c) *vo veľkom rozsahu.*

Ustanovení § 172 STZ je ekvivalentem ustanovení § 187 TrZ. Oba zákony v základní skutkové podstatě postihují stejné jednání, tedy výrobu a dále jakékoli jiné neoprávněné zacházení s omamnou a psychotropní látkou, jedem nebo prekursorem. Je třeba si povšimnout zakotvení přísnějšího postihu (§ 172 odst. 2) pro pachatele, který se činnosti v základní skutkové podstatě dopustí proti osobě, která se léčí z drogové závislosti nebo proti chráněné osobě.¹⁸³, anebo závažnějším způsobem jednání.¹⁸⁴

¹⁸³ Chráněnou osobou se dle ustanovení § 139 STZ rozumí dítě, těhotná žena, blízká osoba, odkázaná osoba, osoba vyššího věku, nemocná osoba, osoba požívající ochrany podle mezinárodního práva, veřejný činitel anebo osoba, která plní svoje povinnosti uložené na základě zákona, dále pak svědek, znalec, tlumočník anebo překladatel.

¹⁸⁴ Definice závažnějšího způsobu jednání je uvedena v ustanovení § 138 STZ

Trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi dle § 173 trestného zákona

(1) Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.

(3) Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.

(4) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.

V ustanovení tohoto paragrafu je postihovaná jakákoľvek výroba, opatrení sobě nebo jinému či přechovávání předmětu určenému k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, jedu nebo prekursoru. Ustanovení tohoto paragrafu je ve vztahu k § 172 STZ předčasně dokonaným trestným činem jako jedna z forem přípravy trestného činu. Z tohoto důvodu obstarávání předmětů k nedovolené výrobě omamné látky, psychotropní látky, jedu, anebo prekursoru jako příprava trestného činu dle § 172 STZ není možná.

Trestný čin šírenie toxikománie dle § 174 trestného zákona

(1) Kto zvádza iného na zneužívanie inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje alebo kto zneužívanie takej látky inak podnecuje alebo šíri, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) voči chránenej osobe, alebo

b) verejne.

§ 174 STZ šíření toxikomanie postihuje v základní skutkové podstatě stejné jednání jako zákon český. Vztahuje se na jinou návykovou látku než alkohol. Dle § 1 zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a

prevádzke protialkoholických záchytných izieb nalezne definíciu alkoholu a význam alkoholických nápojů, ktorými sa mysli lihoviny, destiláty, pivo a jiné nápoje, ktoré obsahujú více než 0,75 objemového procenta alkoholu.

8. Závěr

Zneužívání drog je globálním problémem¹⁸⁵, který se netýká izolovaně jednoho nebo několika států, ale celého světového společenství. Pro úspěšnou eliminaci ilegálního obchodu s drogami je třeba provázané mezinárodní spolupráce, stanovené a schválené mezinárodní strategie, která však bude respektovat specifické podmínky toho kterého konkrétního státu. V dnešní době má zneužívání drog, zejména omamných a psychotropních látek, globální charakter a hledání východisek a řešení tohoto problému si žádá součinnost celého mezinárodního společenství. Základem mezinárodního systému kontroly je národní kontrola prováděná jednotlivými státy dle jejich právních předpisů přijatých a aplikovaných na základě mezinárodních smluv uzavřených v rámci mezinárodního práva, kterými jsou Jednotná úmluva o omamných látkách, Úmluva o psychotropních látkách a Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami.

Úprava v trestním zákoně vychází z právě uvedených úmluv OSN, kterými je Česká republika vázána. Novelou trestního zákona č. 112/1998 Sb. dostala svým závazkům plynoucím z těchto úmluv, neboť od té doby se úprava drogové problematiky vztahuje také na prekursory, ale zejména došlo k (znovu) zakotvení přechovávání drog pro vlastní potřebu. Ustanovení se sice stalo terčem kritiky z obavy, že dojde ke kriminalizaci běžných uživatelů drogy, resp. drogově závislých. Tato obava se nepotvrdila, neboť spotřební držba není posuzována jako jednání, které je v rozporu se zákonem. Určité nejasnosti byly způsobeny neurčitým pojmem většího než malého množství. Aplikační praxi nezbyvalo než se s touto vágností vypořádat, ačkoli jako kritérium zvolila řešení, se kterým v kapitole 4.2.6 Několik úvah k nedostatkům dnešní právní úpravy a k přechovávání drog pro vlastní potřebu polemizují.

Nový trestní zákoník, který bude účinný od 1. 1. 2010, ponechává základní skutkovou podstatu trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy takřka beze změn. V případě přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy pro vlastní potřebu však dochází k rozdělení drog do dvou kategorií na drogy tzv. měkké a tzv. tvrdé. Do první skupiny budou spadat omamné látky na konopné bázi, do skupiny druhé pak látky ostatní, což lze považovat za kompromisní východisko liberálního a represivního

¹⁸⁵ Drogy nezákonně užívá zhruba 5 % dospělé světové populace, z čehož se 10% těchto konzumentů považuje za problémové uživatele drog. <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1382>> [Cit. 12. srpna 2009]

přístupu. V návaznosti na rozdělení drog na měkké a tvrdé dochází k zavedení nového trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku.

Za krok správným směrem považuji stanovení hranice množství většího než malého závazným právním předpisem, neboť se předejde možným neočekávanostem plynoucím ze stanovení hranice soudními rozhodnutími. Připravený návrh nařízení vlády stanoví toto množství jako násobky denních dávek průměrného konzumenta drog. Nezbyvá mi než znovu zopakovat, že se přikláním ke stanovení této hranice ve vazbě na závislost uživatele na drogách.

Trestní zákon správně využívá rozdílného přístupu k osobám, které s drogou nezákonně manipulují ze zjištěných finančních motivů, a k osobám na drogách závislých. Je žádoucí aplikovat přísný, kategorický a nekompromisní přístup k osobám zmíněných v první skupině, tedy tzv. komerčním výrobcům drog, distributorům a dealerům, pro které jsou drogy pouze zdrojem obohacení, a rozdílný přístup k osobám na drogách závislých, k toxikomanům, u kterých je nutné volit alternativy ať už procesního, nebo hmotněprávního charakteru s využitím trestů nespojených s nepodmíněným odsouzením a s využitím léčebných, poradenských, resocializačních a rehabilitačních opatření vyplývajících z přiměřených omezení a přiměřených povinností uložených na základě § 26 odst. 4 TrZ.

Nelze mít iluze, že drogy v celém jejich negativním rozsahu lze vymítit. Je však nutné si uvědomit, že musí být úkolem nás všech se o to pokoušet, neboť jejich rozšíření je tak masové, že nejde o pouhá selhání konkrétních jednotlivců. Úkolem trestního práva musí být postihovat výrobce, dealery a zejména organizovaný zločin, který má z tohoto byznysu zřejmě těžko představitelné zisky. Dalším jeho úkolem musí být účinnými vhodně zvolenými prostředky pomocí trestní represe spočívající v alternativních způsobech trestání napomáhat začlenit se do společnosti těm uživatelům drog, kteří to sami nejsou schopni zvládnout.

Diplomovou práci zakončím výrokem, který vystihuje podstatu boje s drogami možná ze všeho nejvíce. Výrok patří Pino Arlacchimu, výkonnému řediteli Programu OSN pro mezinárodní kontrolu drog:

"Nevyhlašujeme novou válku drogám. Ve skutečnosti jsme nikdy takovou válku nevedli. Mezinárodní společenství by se dalo lépe přirovnat k lékaři tváří v tvář smrtelné chorobě. Je to prosté - drogy zabíjejí lidi. Naší zodpovědností je pomoci hledat lék."

Seznam zkratk

nTrZ	Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.
PřZ	Přestupkový zákon
Sb. rozh. tr.	Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu
STZ	Slovenský trestný zákon
sp. zn.	Spisová značka
TrZ	Trestní zákon č. 140/1961 Sb.
Tř	Trestní řád
ZoNL	Zákon o návykových látkách
ZSVM	Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Seznam použité literatury a pramenů

Knihy a monografie

- Brick, J. *Handbook of the Medical Consequences of Alcohol and Drug Abuse*, 1st edition. Routledge, 2003
- Císařová, D., Sovová O. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vydání. Praha: Lexis Nexis, 2004
- Čentěš, J. a kolektiv. *Trestný zákon s komentářem. Účinnost od 1. januára 2006*. Poradca podnikateľov, 2006
- Chmelík, J. a kol. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR. MV ČR- odbor personální práce a vzdělávání, 1999
- Ivor., J. a kolektiv. *Trestné právo hmotné 1, Všeobecná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2006
- Ivor., J. a kolektiv. *Trestné právo hmotné 2, Osobitná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2006
- Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2006
- Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005
- Jelínek, J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád. Poznámkové vydání s judikaturou*. 23. vydání. Praha: Linde Praha, 2005
- Kalina, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1: Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády ČR, 2003
- Kalina, K. a kol. *Glosář z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Úřad vlády ČR/FILIA NOVA, 2001
- Kolektiv autorů. *Česká republika ve světě drog*. Tematický sborník. Praha, 1995
- Lejčková, P., Mravčík, V., Radimecký, J. *Srovnání užívání drog a jeho dopadů v krajích České republiky v roce: Situační analýza v širším demografickém a socioekonomickém kontextu*. Praha: Úřad vlády ČR, 2004
- Miovský, M., Spirig, H., Havlíčková, M. *Vězeňství a nelegální drogy*. Praha: Úřad vlády ČR, 2003
- Marešová, A., Nečada, V., Sluková, K., Sochůrek, J., Zeman, P. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003
- Novotný, O., Dolenský, A., Navrátilová, J., Púry, F., Rizman, S., Vanduchová, M., Vokoun, R. *Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část*. Praha: ASPI Publishing, 2004
- Novotný, O., Zapletal J. a kol. *Kriminologie*. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004
- Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P. *Trestný zákon, Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006

Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Kudrle, S., Kalina, K. a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky - svazek 65. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002

Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Kudrle, S., Kalina, K. a kol. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky - svazek 66. Justiční akademie České republiky, 2003

Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004- 2006*. Praha: C. H. Beck, 2006

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. *Trestní zákon, komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004

Štablová, I., Brejcha, B. a kol. *Návykové látky a současnost*, Praha, 2006

Zábranský, T. *Drogová epidemiologie*, Univerzita Palackého v Olomouci, 2003

Články

Fastner, J. *Ještě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a tr. zák.*, in: Trestní právo, č. 11/1999

Hampl, J., *Problematika drog v Nizozemí a heroinový experiment v Utrechtu*, in: Trestní právo, č. 10/2000

Kloučková, S. *Hodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu přechovávání drog pro vlastní potřebu podle § 187a trestního zákona*, in: Právní rozhledy, č. 6/2000

Kolektiv autorů. *Povaha problému zneužívání drog v mezinárodních souvislostech*, in: Trestní právo, č. 2/2000, č. 3/2000, č. 4/2000, č. 5/2000, č. 6/2000

Kühn, Z. *O určitosti a neurčitosti práva (úvaha nad ústavností § 187a trestního zákona)*, in: Trestní právo, č. 5/1999

Magistro, L. *Jsou praní špinavých peněz a únik kapitálu zvlášť nebezpečné?*, in: Trestní právo, č. 9/2000

Pikna, B. *Nástin legislativních řešení problematiky držení drog*, in: Trestní právo, č. 7-8/1997

Pikna, B. *Současná česká legislativa upravující držení drogy ve světle mezinárodních závazků*, in: Právní rozhledy, č. 2/1996

Pikna, B. *Téma legalizace drog jako závažný právní a společenský problém*, in: Trestní právo, č. 10/1996

Púry, F., Sotolář, A., Šámal F. *K problematice trestněprávního postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu*, in: Právní rozhledy, č. 10/1999 a č. 11/1999

Růžička, M. *K problematice trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek nebo jedů podle ustanovení § 187a trestního zákona*, in: Trestní právo, č. 6/1999

Šturma, P. *Mezinárodní právo a kontrola drog: Prameny*, in: Právník, č. 7/1995

Šturma, P. *Potlačování nedovoleného obchodu s drogami v mezinárodním měřítku*, in: Právní rozhledy, č. 9/1995

Štuma, P. *Smluvní a mimosmluvní pravidla kontroly legálního obchodu s omamnými a psychotropními látkami*, in: Právník, č. 12/1995

Ostatní prameny tištěného charakteru

Adiktologie. Supplementum .Odborný časopis pro prevenci, léčbu a výzkum závislostí. No. 1, listopad 2001

Akční plán realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2007 až 2009.

Drogy v spoločnosti- politika a poznanie. Zborník príspevkov zo seminára Sociologického ústavu SAV a NMCD, november 2007. Bratislava, 2008

Eurobarometer. Young people and drugs among 15-24 year-olds, 2008

Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 až 2009

Protidrogový akční plán EU na období 2005- 2008

Strategie protidrogové politiky Evropské unie na období 2005-2012

Výroční zpráva Národní protidrogové centrály 2004- 2008

Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR 2004- 2007

WHO Expert Committee on Drug Dependence, Thirty-fourth Report: World Health Organization Technical Report Series No. 942. Geneva: World Health Organization, 2003

WHO Expert Committee on Drug Dependence, Sixteenth Report: World Health Organization Technical Report Series No. 407. Geneva: World Health Organization, 1969

Zaostřeno na drogy, Uživatelé drog v konfliktu se zákonem, č. 2/2006, Úřad vlády ČR

Zaostřeno na drogy, Mezinárodní spolupráce v oblasti protidrogové politiky, č. 4/2006, Úřad vlády ČR

Elektronické zdroje

<<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/cyril-svoboda.php?itemid=3133>> [8. srpna 2009]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychoaktivni_droga> [31. července 2009]

<http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_233_en.pdf> [11. srpen 2009]
<http://www.drogy-info.cz/index.php/info/monitor/zahranicni_media/studie_doporucuje_otestovat_v_baltimore_usa_lecbu_za_pouziti_heroinu> [22. srpna 2009]
<<http://www.drogovaporadna.cz/rubrika.php?rubrika=1>> [12. června 2009]
<<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1382>> [12. srpna 2009]
< <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1486>> [31. července 2009]
<http://www.ped.muni.cz/whealtheu/WEB/texty/zavislost_op.doc> [31. července 2009]
<<http://www.rect.muni.cz/drogy/POKUS/casti/slovník.htm>> [10. srpna 2009]

Seznam příloh

Tabulka I - Počet osob stíhaných za drogové trestné činy podle typu drogy v letech 2002-2007

Tabulka II - Počet a podíl odsouzených osob za jednotlivé drogové trestné činy za období 2002- 2007

Tabulka III - Skladba trestů uložených za drogové trestné činy v roce 2007

Příloha I - Hodnoty některých omamných a psychotropních látek dle pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1/2008

Příloha II - Seznam rostlin a hub uvedené v příloze č. 2 návrhu Ministerstva spravedlnosti na vydání nařízení vlády ze dne 12. 8. 2009 č. j. předkladatele 84/2007-LO-SP/231, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku

Příloha III - Hodnoty množství většího než malého omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů uvedených v příloze č. 2 návrhu Ministerstva spravedlnosti na vydání nařízení vlády ze dne 12. 8. 2009 č. j. předkladatele 84/2007-LO-SP/231, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

Tabulka I - Počet osob stíhaných za drogové trestné činy podle typu drogy v letech 2002-2007 (zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2007. Tabulka vychází z dat Národní protidrogové centrály)

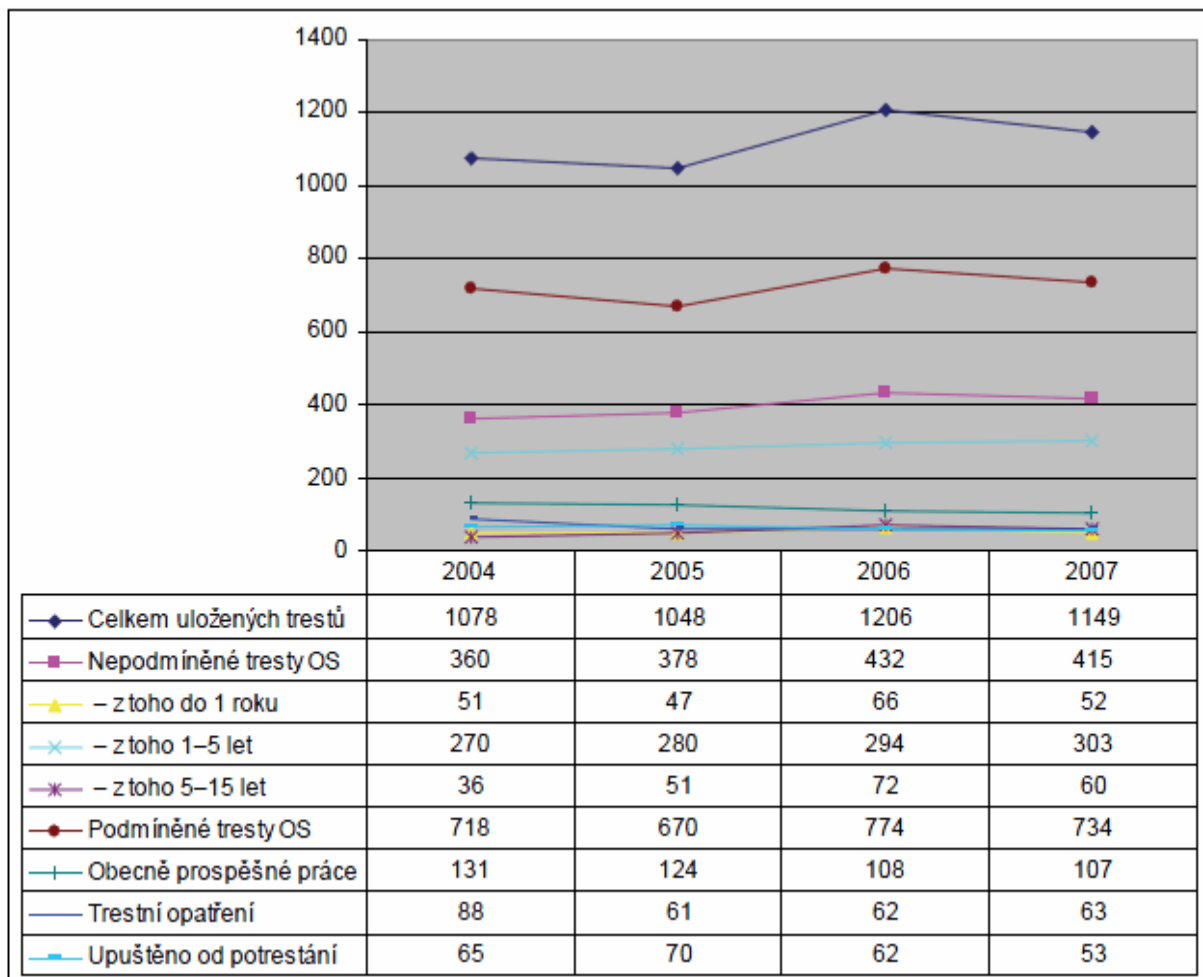
Droga	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
						Počet	%
Pervitin	781	1 129	1 058	1 125	1 293	1 178	59,0
Konopné látky	748	892	763	682	638	569	28,0
Heroin	157	105	134	145	116	127	7,0
Extáze	140	66	66	55	35	38	1,3
Kokain	10	24	17	50	13	50	3,0
LSD	4	4	3	9	4	4	0,2
Ostatní*	160	137	59	62	66	30	1,5
Celkem	2 000	2 357	2 100	2 128	2 165	1 996	100,0

Tabulka II - Počet a podíl odsouzených osob za jednotlivé drogové trestné činy za období 2002- 2007 (zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2007. Tabulka vychází z dat Ministerstva spravedlnosti)

Rok	187		187a		188		188a		Celkem	
	Počet osob	%	Počet osob	%	Počet osob	%	Počet osob	%	Počet osob	%
2002	1 007	82	103	9	58	5	48	4	1 216	100
2003	1 077	82	115	9	63	5	49	4	1 304	100
2004	1 146	83	121	9	64	5	45	3	1 376	100
2005	1 135	88	99	8	80	4	32	2	1 328	100
2006	1 269	88	99	7	64	4	12	1	1 444	100
2007	1 134	82	138	10	101	7	9	1	1 382	100

Tabulka III - Skladba trestů uložených za drogové trestné činy v roce 2007

(zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2007. Tabulka vychází z dat Ministerstva spravedlnosti)

Příloha I - Hodnoty některých omamných a psychotropních látek de pokynu obecní povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1/2008

druh hmotnost (g)	"množství větší než malé"	"větší rozsah"
Heroin	0,15 Heroin HCl (asi 5 dávek po 30 mg)	1,5 Heroin HCl (asi 50 dávek po 30 mg)
Morfín	0,3 Morfín HCl (asi 10 dávek po 30 mg)	4,5 Morfín HCl (asi 150 dávek po 30 mg)
Methadon	0,3 Methadon (asi 10 dávek po 30 mg)	4,5 Methadon (asi 150 dávek po 30 mg)
Kokain	0,25 Kokain HCl (asi 5 dávek po 50 mg)	5 Kokain HCl (asi 100 dávek po 50 mg)
THC (marihuana, hašiš)	0,3 THC (asi 10 dávek po 30 mg)	7,5 THC (asi 250 dávek po 30 mg)
LSD	0,0005 LSD (asi 10 dávek po 50 mg)	0,006 LSD (asi 120 dávek po 50 mikrog)
MDMA a homology příbuzného typu 1 (extáze)	MDMA-base (asi 10 dávek po 100 mg)	24 MDMA-base (asi 240 dávek po 100 mg)
Amfetamin	0,5 amfetamin-base (asi 10 dávek po 50 mg)	10 amfetamin-base (asi 200 dávek po 50 mg)
Metamfetamin (Pervitin)	0,5 metamfetamin-base (asi 10 dávek po 50 mg)	10 metamfetamin-base (asi 200 dávek po 50 mg)
Psilocybin	0,05 Psilocybin-lysohlávka (asi 5 dávek po 10 mg)	3 Psilocybin-lysohlávka (asi 300 dávek po 10 mg)

Příloha II - Seznam rostlin a hub uvedené v příloze č. 2 návrhu Ministerstva spravedlnosti na vydání nařízení vlády ze dne 12. 8. 2009 č. j. předkladatele 84/2007-LO-SP/231, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku

a) rostliny

- Rostliny konopí (*Cannabis* sp.) – všechny druhy a odrůdy, které obsahují více než 0,3 % látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů z celkové hmotnosti rostliny.
- Rostliny obsahující DMT a MAOI (*Banisteriopsis caapi* a *Psychotria viridis*),
- Rostliny obsahující 5-methoxy-DMT a DMT (*Virola* sp.).
- Rostliny obsahující námellové alkaloidy (*Argyreia* sp., *Turbina/Rivea corymbosa*, *Ipomea violacea*).
- Rostliny obsahující meskalin (*Trichocereus peruvianus*, *T. pachanoi*, *Lophophora williamsii*).
- Rostliny obsahující ibogain (*Tabernanthe iboga*).
- Rostliny obsahující tropanové alkaloidy (*Atropa belladonna*).
- Kokainovník pravý (*Erythroxylum coca*)

b) houby

- Houby obsahující psilocybin a psilocin (*Psilocybe* sp. a některé taxony rodů *Inocybe*, *Conocybe*, *Panaeolus*, *Stropharia*)

Příloha III - Hodnoty množství většího než malého omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů uvedených v příloze č. 2 návrhu Ministerstva spravedlnosti na vydání nařízení vlády ze dne 12. 8. 2009 č. j. předkladatele 84/2007-LO-SP/231, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

Typ látky	množství větší než malé	účinná psychotropní látka	nejmenší množství účinné látky, jež musí obsahovat její zkoumané množství považováno za větší než malé	Podkladová (zjednodušeně) droga, aby bylo její množství považováno za větší než malé	úvaha
Pervitin	více než 3 gramy	metamfetamin (<i>(S)</i> - <i>N</i> -methyl-1-fenylpropan-2-amin)	1,8 g	3denní pervitinové „binge period“ (obvyklého modelu závislých na této látce) = 3 x 6 x 0,1 g	dávka „binge“ (obvyklého užívání závislých na této látce) = 3 x 6 x 0,1 g
Heroin	více než 5 gramů	diacetylmorfin (7,8-didehydro-4,5- α -epoxy-17-methyl-morfinan-3,6- α -diol diacetát)	1,2 g	3denní závislého: 3 x 3 x 0,4 g	dávka silněji závislého: 3 x 3 x 0,4 g
Kokain	více než 3 gramy	hydrochlorid kokainu (benzoylecgonin-HCl)	1,8 g	3 gramy kokainu: jednorázový „binge use“ (způsob užívání českých uživatelů této drogy)	60% průměrná dávka pro „binge use“ (způsob užívání českých uživatelů této drogy)
Buprenorfin (Subutex®, Suboxone®, atd.)	více než 56 mg (7 tablet á 8 mg)	buprenorfin-HCl (9 α -cyclopropylmethyl-4,5-epoxy-6,14-ethanomorphinan-7-yl]-3-hydroxy-6-methoxy-3,3-dimethylbutan-2-ol)	0,056 g	1 plato / týdenní dávka pro obvyklou substituci	1 plato / týdenní dávka pro obvyklou substituci

Typ látky	množství větší než malé	účinná psychotropní látka	nejmenší množství	Podkladová úvaha (zjednodušeně)
Metadon	více než 560 mg	4,4-difenyl-6-dimethylamino-3-heptanon	0,56 g	7 denních dávek á 80 mg (průměrná týdenní terapeutická dávka)
Amfetamin (benzedrin, dexedrin)	Více než 2 gramy	1-phenylpropan-2-amine	1,0 g	Obvyklá jednodenní „binge“ dávka; v ČR jsou amfetaminy spíše vzácnější „party drug / rekreační drogou;“ v ČR není samovýroba
Fentanyl	0,05 g	Fentanyl citrát <i>N</i> -(1-(2-phenylethyl)-4-piperidinyl)- <i>N</i> -phenylpropanamid	0,05 g	Řádově 100 x potentnější než heroin/morfin
Extáze (MDMA)	více než 5 tablet více než 1 g práškovité krystalické substance	metylendioxyamfetamin (3,4-methylendioxy- <i>N</i> -methylamfetamin)	0,60 g	vysoká individuální spotřeba pro jeden večer
Extáze (MDA)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité krystalické substance	3,4-Methylenedioxyamphetamin	0,60 g	vysoká individuální spotřeba pro jeden večer
Extáze (MDEA)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité krystalické substance	3,4-Methylenedioxy- <i>N</i> -ethylamphetamin	0,60 g	vysoká individuální spotřeba pro jeden večer

Typ látky	množství větší než malé	účinná psychotropní látka	nejmenší množství	množství	Podkladová (zjednodušeně)	úvaha
Extáze (4-MTA)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité či krystalické substance	4-metylthioamfetamin	0,20 g		adekvátní uvedené MDMA, zohledněna toxicita	výše dávce ale vyšší
Extáze (PMA)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité či krystalické substance	para-metoxy-amfetamin	0,30 g		adekvátní uvedené MDMA, zohledněna toxicita	výše dávce ale vyšší
Extáze (PMMA)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité či krystalické substance	para-metoxy-metamfetamin	0,50 g		adekvátní uvedené MDMA	výše dávce
Extáze (2C-B)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité či krystalické substance	4-bromo-2,5 dimethoxyfenethylamin	0,20		adekvátní uvedené MDMA	výše dávce
Extáze (2C-I)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité či krystalické substance	4-iodo-2,5 dimethoxyfenethylamin	0,20 g		adekvátní uvedené MDMA, zohledněna toxicita	výše dávce ale vyšší
Extáze (DOB)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité či krystalické substance	2,5-dimetoxy-4-bromoamfetamin	0,015 g		adekvátní uvedené MDMA, zohledněna toxicita	výše dávce ale vyšší

Typ látky	množství větší než malé	účinná psychotropní látka	nejmenší množství	množství	Podkladová úvaha (zjednodušeně)
Extáze (DOM)	více než 5 tablet nebo 1 g práškovité či krystalické substance	2,5-dimetoxy-4-metylamfetamin	0,015 g		adekvátní uvedené MDMA, zohledněna toxicita
Marihuana	více než 50 gramů	Δ-9-tetrahydrocannabinol	3 g		odpovídá množství sušeného materiálu z horních částí setého konopí 3-5 rostlin a tak je v přibližné shodě s (novou) privilegovanou podstatou zabývající se pěstování psychotropních rostlin; zároveň vzhledem k malému množství účinné látky neusnadní právní situaci „velkopěstitelů“ marihuany
Hašiš	více než 10 gramů	Δ-9-tetrahydrocannabinol	2 g		Samopěstitelství nebo samovýroba nepřichází v úvahu; jde o komerční produkt
Lysohlávky – plodnice	Více než 40 plodnic houby	psilocybin (dimethyltryptamin)	0,05 g		20-30 plodnic je obvyklé množství pro jednorázovou

Typ látky	množství větší než malé	účinná psychotropní látka	nejmenší množství	množství	Podkladová úvaha (zjednodušeně)
Lysohlávky - mycelium	Více než 20 gramů agaru (nebo jiné živné půdy) s myceliem	psilocybin (dimethyltryptamin)	0,05 g		konzumaci dtto
LSD	5 papírků, tablet, želatinových kapsul nebo „krystalů“ impregnovaných účinnou látkou	diethylamid lysergové	kyseliny	0,000250 g	Považováno za hranici „psychedelické“ dávky
Benzodiazepiny	více než 210 mg diazepamu	diazepam (1,3-dihydro-5-fenyl-7-chlor-1-methyl-2H-1,4-benzodiazepin-2-on)	diazepam 0,21 g	7 denních dávek á 30 mg	
- Diazepam	více než 28 mg klonazepamu	klonazepam (1,3-dihydro-5-(o-chlorfenyl)-7-nitro-2H-1,4-benzodiazepin-2-on)	klonazepam 0,028 g	7 denních dávek á 4 mg	
- Klonazepam	více než 700 mg oxazepamu	oxazepam (1,3-dihydro-5-fenyl-3-hydroxy-7-chlor-2H-1,4-benzodiazepin-2-on)	oxazepam 0,7 g	7 denních dávek á 100 mg	
- Oxazepam	analogické množství jiného benzodiazepinu	analogické množství jiného benzodiazepinu	analogické množství jiného benzodiazepinu	analogická množství jiného benzodiazepinu	
- Jiné benzodiazepiny					
Fenylcyklidin, PCP	50 ml olejnaté tekutiny 1 g krystalů nebo prášku	1-(1-phenylcyclohexyl)piperidine	0,020 g		2 dávky, vedoucí k analgesii a anestezii

Summary

Crime Related to Substance Abuse

The topic of my thesis is Crime Related to Substance Abuse which is focused on drug-related crime. The main aim of this work is to explain drug problematic in penal law consequences to the reader.

First Chapter introduces the reader to drug problematic and drug addiction issue including drug crimes, defining health, social, psychological and economic risks and dangers which may be caused by drugs. The drug crimes are divided into few basic categories because of different rational motives why those crimes are committed. Then, several essential terms connected to drug abuse are explained.

Second Chapter deals with classifying drugs into several categories and analyzing their different characteristics.

Third Chapter concerns with international cooperation, including its history and current international law treaty's on drugs passed within the United Nations. Three essentials applicable and effective treaties are following: Single Convention on Narcotic Drugs (1961), Convention on Psychotropic Substances (1971) and United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (1988). They involve international regulation and control of narcotic drugs and psychotropic substances. The Czech Republic acceded and signed all of them. Theirs reflection is understandable part of Czech Pena Law, thus Czech Penal Code. Provisions of European Law are mentioned.

Chapter Four summarizes historical trends of the drug abuse law in the Czech Republic and concerns with current regulations in force and focuses on drug offences according to Act No. 140/1961 Coll., Penal Code. The author discusses illicit manufacture and possession of narcotic drugs, psychotropic substances and poisons, including possession of drugs for personal use and takes on the opportunity of wide range of judicial decisions to explain relevant provisions of law.

Chapter Five deals with alternative sanctions which may be imposed on drug users.

Sixth Chapter describes modification of drug abuse law due to new Penal Code effective from 2010; Act No. 40/2009 Coll., Penal Code. This law divides drugs into two categories: soft drugs which are believed to be non-addictive and less damaging than 'hard' drugs. 'Soft' drugs involve the cannabis substance type.

The aim of seventh Chapter is to compare the Czech drug abuse law to the Slovak penal code. I found both of them as very similar with no significant differences.

Conclusions are drawn in the Eight Chapter. Author gives a summary of the thesis, comments on general drug problems and tries to find certain solutions on that.

trestní právo hmotné; zneužívání návykových látek; drogy
Penal Law, Substance Abuse, Drugs